

GRČKE BAJKE

BISERI
58

GRČKE NARODNE BAJKE

Izbor, prevod i pogovor:
Dr Ksenija Maricki Gaćanski
Ilustracije:
Aco Kaevski
Naslovna strana:
Ljubiša Odžaklijevski

NARODNA KNjIGA
BEOGRAD 1978

CIRCONI

Nekad davno bila dvanaestorica braće i najmlađem je bilo ime Circoni. Jednog dana pođu oni na trg da potraže posla. Stajali su tako na trgu, kad prođe kraj njih jedan čovek i veli im:

— Hoćete li da mi požanjete jednu njivu za dobru nadnicu?

— Hoćemo — odgovoriše delije.

Uze ih onda taj čovek i odvede da im pokaže njivu, a oni počeše da žanju. A onaj čovek je bio zmaj i imao je dvanaest kćeri. Dovede on i njih, pa su žnjele zajedno s delijama.

Kad je prošlo podne, napiše zmaj pismo i dade ga Circoniju da ga odnese zmajici. Uzme Circoni pismo i pođe.

Uz put on nešto posumnja, otvori pismo i pročita ga, kad ali zmaj zapoveda svojoj ženi da zakolje Circonija, da ga ispuni pirinčem, suvim grožđem i semenkama, da ga stavi u furunu i ispeče, pa da donese na njivu za večeru.

Kad Circoni to pročita, odmah pocepa pismo i napiše drugo u kojem se zapoveda da zmajica zakolje najbolju ovcu, da je ispuni i ispeče, pa da donese na njivu. Zapečati pismo, odnese ga i preda, a onda se vrati.

Kad ga zmaj ugleda, začudi se i upita:

— Jesi li odneo pismo?

— Odneo sam — kaže Circoni.

Uveče, napokon, evo ti drage zmajice gde s ovcom u tepsiji dolazi na njivu. Kad se približila i pozdravila ih, gleda zmaj, ali ima šta i da vidi! Ovca! Pa reče zmajici:

— Kakva je to ovca? Zar sam ti za ovcu napisao?

— Pa, u pismu je stajalo: ovca — odgovori zmajica.

— Ja sam tebi pisao da zakolješ Circonija, a ne ovcu!

— Ne znam ja to — reče zmajica — u tvom je pismu stajalo: ovca, ovcu sam i zaklala.

— Dobro onda — reče zmaj.

Posedaše uveče, lepo povečeraše i posle nekog vremena svi polegaše po njivi, a zmaj pokri delije crnim kabanicama, a svoje kćeri belim, jer je bio smislio da se noću digne i da delije pojede.

Circoni je bio lukav i nije zaspao već je, kad su svi usnuli, ustao i skinuo bele kabanice sa zmajevih kćeri i pokrio ih crnima, pa izbudi svoju braću i svi poustajaše, a tamo gde su oni dotle ležali prostre kabanice ne bi li zmaj pomislio da su tu njegove kćeri. Zatim Circoni reče braći da beže i da preću reku i tamo da poležu da spavaju, a on će se sakriti negde u blizini da motri šta će zmaj učiniti.

Posle nekog vremena probudi se zmaj i ustade te pojede svoje kćeri, jer su bile pokrivene crnim kabanicama, pa je mislio da su to one delije.

Kod poslednjeg zalogaja reče:

— Baš je slatko meso imao ovaj Circoni!

A Circoni odvrati odonud gde je bio skriven:

— Baš su ukusno meso imale tvoje kćeri!

Shvati tada zmaj da je pogrešio pa reče:

— Ah, Circoni, šta si mi učinio?

— A šta ti se dosad desilo? — reče Circoni. — Još nam duguješ i nadnicu za žetvu!

Počne zmaj da ga lovi ne bi li ga pojeo. Ali mu Circoni reče:

— Pojedi me, pa ću ti rasporiti stomak da izađem odande.

Uplaši se zmaj da mu Circoni ne raspori stomak, pa prestade da ga lovi da bi ga pojeo, a Circoni ode da nađe svoju braću na drugoj strani reke i ispriča im kako je zmaj pomislio da su tamo bili oni, pa je pojeo svoje rođene kćeri.

Zatim ode Circoni kralju i reče mu:

— Došao sam, gospodaru kralju, da mi daš svoju kćer za ženu.

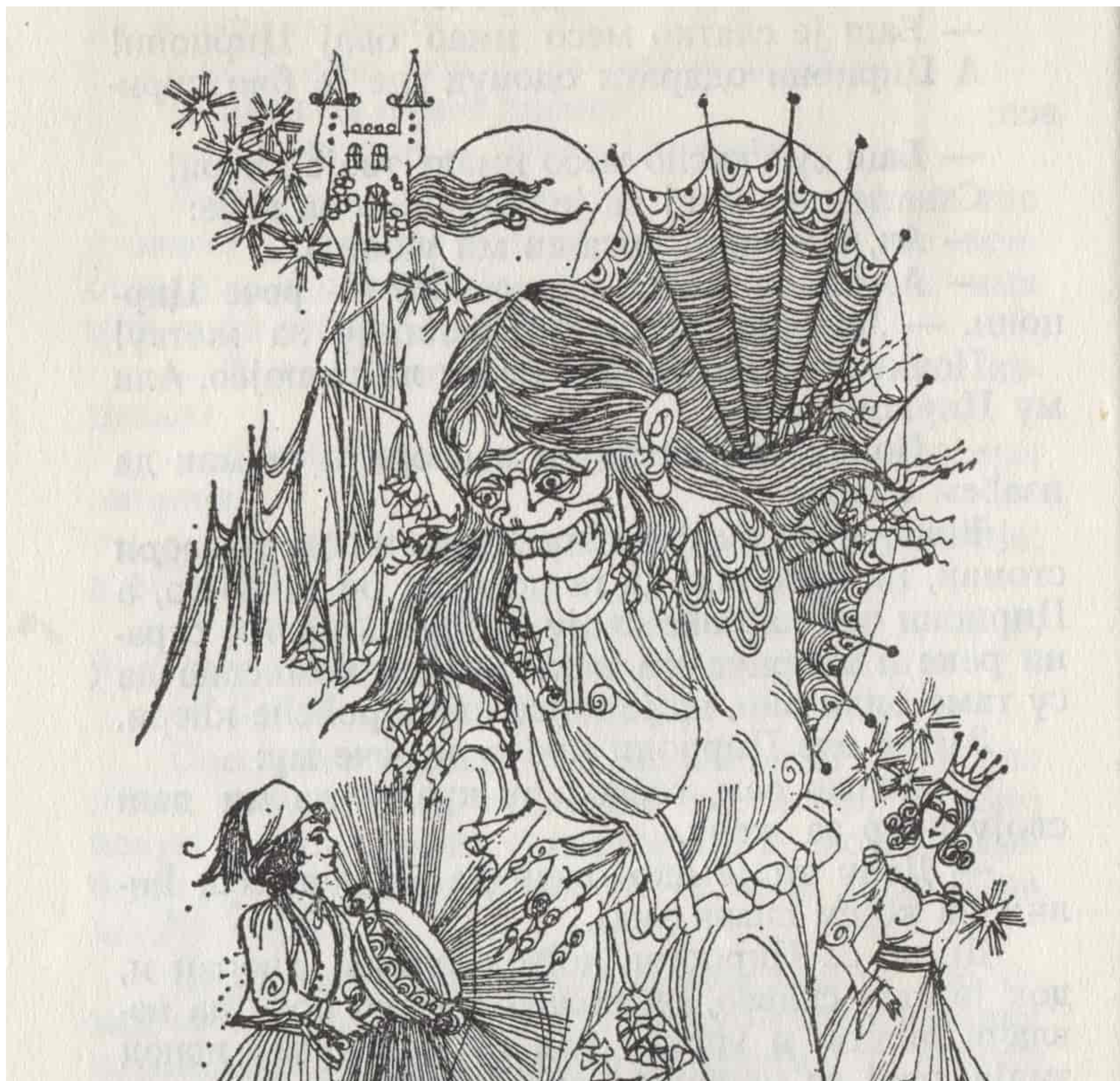
— Daću ti je ako odeš da mi doneseš ćilim na kojem spava zmaj.

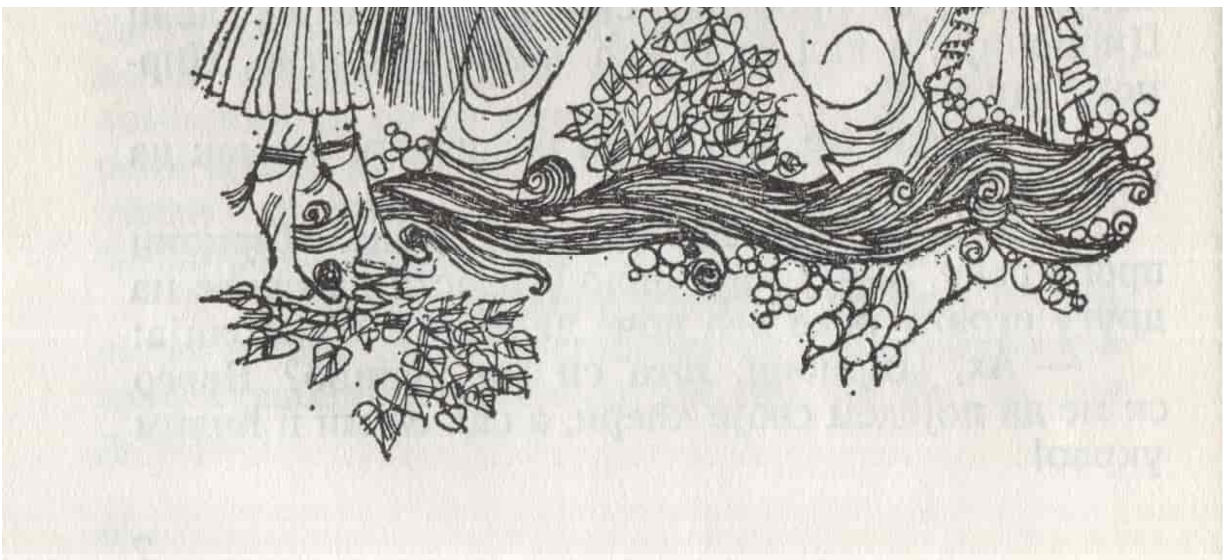
Digne se Circoni, dođe u zmajev dvorac i, dok je ovaj spavao, on polakopolako poče da izvlači ćilim, i upravo kad ga je izvukao ispod zmaja, ovaj se probudi, skoči i poče da lovi Circonija, a kad ga je već zamalo uhvatio, Circoni mu reče:

— Pojedi me, ali ću ti rasporiti stomak da izađem.

Čim je to ponovo čuo, zmaj stade. Circoni pređe reku. Zmaju nije bilo u vlasti da pređe na drugu stranu reke već poče da zaziva Circonija:

— Ah, Circoni, šta si mi učinio? Naveo si me da pojedem svoje kćeri, a sad si mi i ćilim ukrao!

— A šta ti se dosad desilo? — odgovori mu Circoni. — Još nam duguješ i nadnicu za žetvu!

Šta će jadan zmaj kad nema vlast s druge strane reke, okrene se i pođe jadikujući u svoj dvorac.

A Circoni ode u kraljevski dvor i preda ćilim ne bi li dobio princezu. Ali mu kralj reče:

— Otidi da mi doneseš i zmajev pehar koji noću sija kao sunce, pa ću ti onda dati svoju kćer.

Opet se digne Circoni i ode u zmajev dvorac, pa se sakrije dok zmaj nije zaopao, a onda uzme pehar i pobegne.

Kad se zmaj probudi i vide da je svuda mrak, shvati da su mu uzeli pehar, skoči i pojuri za Circonijem da ga pojede.

— Pojedi me — reče mu on — ali ću ti rasporiti stomak da izađem odande.

Uplaši se zmaj i stane, a Circoni pređe reku, dok zmaj ponovo poče da ga zaziva:

— Ah, Circoni, koje si mi zlo naneo? Naveo si me da pojedem rođene kćeri, ukrao si mi ćilim, a sada si mi uzeo i pehar!

— Ništa to nije, ništa! Još nam duguješ i nadnicu za žetvu!

Reče to Circoni pa ode kralju te mu preda pehar i zatraži njegovu kćer.

— Pođi da mi doneseš i njegov čador pod kojim spava, pa ću ti onda dati svoju kćer — reče kralj.

I Circoni ode. Svrati i kupi sto oka pamuka, ponese ga i dođe sasvim blizu zmajeve kule i u svaku rupu odakle izlaze miševi gurne po pedeset drama pamuka. Mišice uzmu pamuk i naprave gnezda za svoje mlade, a posle toga izađu i kažu Circoniju:

— Za dobro koje si nam učinio, kojim dobrom hoćeš da ti uzvratimo?

I Circoni im reče da uzmu po gužvu pamuka pa da zapuše zvonca koja su bila na zmajevom čadoru, kako bi on mogao da ga ukrade. Onda sve mišice uzmu po gužvu pamuka, odu i zapuše zvonca. Neka slabašna mišica nije mogla dobro da zapuši jedno zvonce i u trenutku kad je Circoni podigao čador da ga ponese i beži, zazvoni zvonce i samo je malo trebalo pa da se zmaj probudi.

Dotrče onda druge mišice i zapuše zvonce. Onda Circoni uzme čador i požuri odatle.

Kad se zmaj probudio pa video da mu nema čadora, pojuri za Circonijem. On je upravo prešao reku i zmaj poče da ga zaziva:

— Ah, Circoni, sinko moj, šta sam ti učinio te si me naveo da pojedem svoje kćeri, ukrao si mi ćilim, i pehar, a sad si mi ukrao i čador?

— Još nam duguješ i nadnicu za žetvu! — reče Circoni. — Šta ti se dosada desilo! Sve to još nije ništa!

Uzme, dakle, čador i odnese ga kralju pa zatraži njegovu kćer, a kralj mu reče:

— Donesi mi i samog zmaja, pa ću ti onda najzad dati svoju kćer.

— Ja ti mogu doneti zmaja, ali on će vas pojesti sve odreda.

— Samo ti njega donesi, makar nas i pojeo — reče kralj.

— Dobro — reče Circoni — nije moja briga šta će biti posle. — I ode.

Dođe i navuče stare haljine, umaza nečim lice i postade kao kakav starac, pa dohvati sekiru i pođe nadomak zmajeve kule, izabere jedno zdravo, debelo drvo i poče da ga obara i viče:

— Za ovo je kriv Circoni!

Čim je zmaj čuo ovo taktak i da je Circoni za to kriv, pojuri i upita ga:

— Šta radiš ovde, starče?

— Ah, Circoni je kriv za sve ovo — reče starac. — Umro je danas i nisu našli ko da mu načini kovčeg, već su poslali mene starca. A kako ja mogu da oborim drvo i da načinim sanduk? Treba da bude od jednog jedinog debla koje valja da izdubim, poklopac kojim se zatvara treba da bude od debele daske i zakovan velikim klinovima, da se ne bi desilo da vaskrsne i da se opet pojavi, jer nam je već svu zemlju opustošio. Toliko je to rđav čovek bio. Po snazi je ravan kakvom zmaju. Jednom ga je jedan zmaj pojeo, a on mu rasporio trbuh i izašao, pa je zmaj umro, iako zmajevi nikada ne umiru.

— Ne brini, starče — reče zmaj — ja ću napraviti sanduk za Circonija jer je i meni silno zlo naneo. Naveo me je da pojedem svojih dvanaest kćeri, ukrao mi ćilim, pehar i čador. Pojeo bih ja njega, ali mi je stalno pretio da će mi rasporiti trbuh ne bi li izašao napolje, i samo ga zato nisam pojeo.

— Kadar je on to da učini — reče starac.

Onda zmaj ode u kulu, uze veliku sekiru i testeru i velike klinove, pa ode i obori jedno debelo stablo i izdubi ga, odseče i debelu dasku sa nekog drugog debla, a potom mu Circoni reče:

— De, lezi tu pa da zakujem poklopac, a ti udaraj iznutra da vidimo da li bi mogao da ga razvališ, jer Circoni je snažan kao ti.

Poveruje zmaj i uće u sanduk, a Circoni ga zakuje, pa reče:

— Udaraj sada da isprobamo.

Udara zmaj, ali kako da to raskuje ili razbije!

— Dobro drži — reče Circoni — čekaj sada da ga raskujem pa da izađeš.

Ali umesto da raskuje poklopac, on doda još klinova. Zatim mu reče:

— Ja sam Circoni i živog ću te odneti kralju da bi mi dao svoju kćer.

— Ah, Circoni, šta si mi sve priredio! Naveo si me da pojedem svoje kćeri, ukrao si mi ćilim, pehar i čador, a sada si uspeo i da me zatvoriš u sanduk.

— Ne brini — veli mu Circoni — sad je nadnica za žetvu isplaćena i više ti s tim neću dodijavati.

Onda ga natovari i odnese kralju, pa mu kaže:

— Evo, gospodaru kralju, u ovom sanduku se nalazi zmaj, živog sam ga tu zatvorio. Nemoj ga otvarati, jer će vas sve pojesti. Mene neće smeti, jer ja mu mogu rasporiti trbuh i izaći.

Zatim uze princezu i sakri je na tavan. Kralj raskuje sanduk, zmaj izađe i sve u dvorcu redom pojede dok se Circoni samo šeta naokolo.

— Sad ću i tebe da pojedem — reče mu zmaj.

— Pa zato ja tu i stojim, ali šta posle? Rasporiću ti trbuh i izaći napolje.

Uplaši se zmaj i ne dirnu ga, već ga ostavi i pobeže. A onda ti Circoni uze princezu za ženu i postade kralj.

KORNjAČA I GRAŠČIĆ

Jednom davno, pre mnogo vremena, živeo jedan ribar koji je bio udovac i nije imao dece. Jednoga dana pođe u ribolov i ne ulovi ništa, samo mu se u mrežu uhvati jedna kornjača. On reče:

— Nju mi je sudbina poslala, poneću je kući.

Kuća mu je ranije bila prosto zakrčena prljavštinom, ali sutradan pošto je doneo kornjaču, nađe ribar kuću počišćenu i sređen sav krš i nered, pa se siromah stane čuditi ko je sve to pospremio.

Jednoga dana donese kući ribe i u podne pođe da užegne vatru da isprži ribe i da ih pojede, kad vidi — nema riba na klinu.

— Ene de, pa dosad mačka nije dirala ribe, kako je sad mogla da ih uzme?

Pođe u ugao, kad vidi u loncu skuvanu ribu, na jednom tanjiru pečenu, a na drugom prženu! Vidi, kuća opet počišćena, raspremljena, i začudi se.

— Ma, ko to može biti što sve ovo uradi?

Sledećeg dana je vrebao i opazio kako se iz kornjače pojavljuje devojka takve lepote kakve još nije bilo na ovom svetu. Čim se pojavila, on je dograbi i reče:

— Ti mi, dakle, vodiš domaćinstvo, a ja to i ne znam?

Pa dograbi kornjačin oklop i razbije ga, a devojka ostane kod njega i venča se on s njom i uzme je za ženu.

Kralj te zemlje nije bio oženjen i svima devojkama dade po jedan veo da ga izvezu, pa koja ga izveze najlepše — uzeće je za ženu. Dadoše jedan i ribarovoj ženi, jer su držali da mu je to kći. A ona, ne znajući zašto je trebalo da to veze, uzme i izveze vez na kome je

prikazano more i ribe i lađe. I druge su devojke vezle, i kralj zapovedi da istoga dana dođu sve devojke, svaka sa svojim vezom. Svaka ponese svoj veo, ponese i ribareva žena svoj.

Čim je kralj ugleda zaludi ga njena lepota. Pogleda i veo koji je izvezla i koji je bio najlepši od svih, pa reče da je uzme, a ona mu odgovori da je udata za jednog ribara.

— A što si vezla veo? — upita kralj.

— Jer nisam znala zašto si naredio da vezemo veo. Vezla sam ga tebi za volju.

— Reci svom mužu da dođe ovamo — reče joj kralj.

— Kako zapovedate, gospodaru kralju — reče ona pa pođe kući i reče svom mužu: — Idi, zove te kralj.

Pođe nesrećni ribar i kaže kralju:

— Što me zoveš, gospodaru kralju?

— Ona žena koju imaš nije za tebe. Ili ćeš, dakle, pripremiti ribe za obed da ugostiš celu moju vojsku, da ih sve nahraniš, ili ću ti uzeti ženu.

— Dobro, gospodaru kralju — odgovori ribar, pođe kući i kaže svojoj ženi:

— Ah, ženo, veo nas je gurnuo u neprilike. Kralj mi je zapovedio da jednog dana ugostim ribom celu njegovu vojsku, ili će te on uzeti jer, kaže, ne priličiš ti uza me.

— A, sa te strane duva vetar — reče mu žena. — Ti sad, čoveče, pođi na ono mesto gde si me uhvatio u mrežu i dozovi moju majku da ti da lončić.

Pođe tako ribar do mora i pozove:

— Majko, gospodarice mora, izađi, treba mi nešto.

Izađe iz mora jedna žena i veli mu:

— Zdravo, zete moj, zdravo, šta hoćeš?

— Poslala me tvoja kći da mi daš onaj lončić.

— Dobro, zete — reče gospodarica mora i siđe te donese jedan lončić u koji je mogao stati samo jedan tanjir hrane. Dade to zetu, a ovaj pođe svojoj ženi i reče joj:

— Zar u ovome da kuvaš? Ni za mene jednog nema dosta, a kamoli za kraljevu vojsku.

— Ne brini, čoveče, ovaj lončić može da nahrani deset puta više ljudi nego što ih ima u kraljeve vojske. Samo ti idi i pozovi kralja s njegovom vojskom, neka dođu sutra da ih ugostimo.

Digne se onda ribar i ode kralju, pa mu veli:

— Izvoli sutra, gospodaru kralju, trpeza će biti spremna.

Sledećeg dana skupi kralj svoju vojsku pa pođu i posedaju svi na neko prostrano mesto, a trojica je trebalo da im prinose jelo. Priđu kraljevi ljudi, a ribar im veli:

— Pitajte kralja koje jelo želi najpre.

Odu i pitaju kralja, a on zapovedi da im se pre svega donese riblja čorba. Gurne ribareva žena kašiku u lončić i izvadi hleba koliko im je trebalo. Onda opet čorbe, onoliko tanjira koliko je bilo ljudi u vojsci.

Kad pojedoše čorbu, zapovedi kralj da se donese kuvana riba. Zagrabi opet žena kašikom i navadi kuvane ribe. Posle kralj zatraži zaredom ribu s lukom, pečenu, prženu i spremljenu na sve moguće načine. I sva su ova jela izlazila iz lončića dokle god se kraljeva vojska nije zasitila i digla da ide za svojim poslom, a ribar sačuvao svoju ženu.

Prođe nekoliko dana, a kralj pozove ribara i kaže mu:

— Ona žena tebi ne priliči; ili ćeš sutra nahraniti celu moju vojsku grožđem, ili ću ti uzeti ženu.

A bio je mesec januar!

— Vrlo dobro, gospodaru kralju — reče ribar i pođe, pa stigne kući teško ojađen i kaže ženi:

— Bacio je, ženo, kralj oko na tebe, i čini sve moguće da mi te uzme. Zapovedio je sada da mu celu vojsku počastim grožđem. Gde da nađemo grožđa u ovo doba!

— Ne brini, čoveče, a ja neću biti kraljeva žena već ću tebe učiniti kraljem. Pođi sada tamo mojoj majci i zatraži od nje jedan grozd.

Pođe ribar do mora i pozove:

— Majko, gospodarice mora, izađi ovamo, nešto mi treba.

Izađe gospodarica mora i kaže mu:

— Zdravo, moj zete, zdravo, šta hoćeš?

— Poslala me tvoja kći da mi daš kotaricu grožđa.

— Odmah, zete — reče gospodarica mora i ode pa mu donese kotaricu grožđa; bilo je u toj kotarici valjda oka grožđa, a on je uze i pođe svojoj ženi pa će joj reći:

— Pa ovde nema grožđa ni za mene jednoga.

— Ne brini, i ova je kotarica čudotvorna, već hajde do kralja i reci mu da dođe sa svojom vojskom da se svi nasite grožđa.

Pođe ribar i kaže kralju:

— Grožđe je spremno, izvoli, zajedno sa svojom vojskom.

Sledećeg dana dođe kralj sa svojom vojskom i posedaše na ono isto prostrano mesto, a kraljevi ljudi pođu u ribarevu kuću da iznesu grožđa na tanjirima. Ribareva žena je vadila grozdove iz kotarice, a ona se nije ispraznila dokle god se vojska nije najela, pa je kralj poveo i otišao.

Uđe ribar u kuću i veli svojoj ženi:

— Sačuvao sam te, ženo, i danas. Da vidimo sad šta će smisliti naš kralj, dugo poživeo!

— Ne boj se, čoveče, ovde sam, ne boj se.

Prođe opet nekoliko dana, pošalje kralj po ribara i kaže mu:

— Ta žena nije za tebe; ona priliči meni. Stoga hoću da mi sada doneseš čoveka velikog dva pedlja, sa bradom od tri pedlja.

— Tvoja volja, gospodaru kralju, dugo živeo! — odgovori on i ode.

Dođe svojoj ženi i kaže joj:

— Sad smo propali, ženo; kralj nam traži da mu odnesem čoveka velikog dva pedlja sa bradom od tri pedlja.

— Ne brini, čoveče, i to će se naći. Pođi mojoj majci i reci joj da mi po tebi pošalje mog brata Graščića da nam ljulja dete u naćvama.

Ode ribar do mora i pozove:

— Majko, gospodarice mora, dođi ovamo, nešto mi treba.

Izađe gospodarica mora i on joj kaže:

— Poslala me tvoja kći da joj pošalješ Graščića da nam ljulja čedo u naćvama.

— Dobro, zete — reče gospodarica mora i poviče — Graščiću, pođi svojoj sestri da joj ljuljaš čedo!

— Dobro, odmah, samo da nahranim živinu.

Kad je nahranio svoju živinu, uzjaše na jednog petla i izroni iz mora. Gleda ga ribar, a on — velik dva pedlja, brada mu tri pedlja, vuče se po tlu.

Uputi se onda ribar napred, za njim ustopice Graščić na petlu i tako dođu kući.

— Šta hoćeš od mene, sestro?

— Da odeš do kralja da te on vidi, a posle da mu izgrebeš oči i da svog zeta postaviš za kralja.

— Dobro, sestro — odgovori Graščić.

Uputi se onda opet ribar napred, za njim ustopice Graščić na petlu, dođu pred kralja.

— Šta naređuješ, gospodaru kralju? — upita Graščić.

— Pozvao sam te da te vidim — reče kralj.

— E, pa, jesi li me video? — upita ga Graščić na to.

— Video sam te — reče kralj.

Tada Graščić reče:

— Skoči, petle, i iskopaj kralju oči.

Poleti petao i iskopa kralju oči, a od otrovnog kljucanja kralj umre.

Tada Graščić reče kraljevom Savetu dvanaestorice:

— Hoćete li postaviti moga zeta za kralja ili da pustim svoga petla da vas iskljuca?

— Postavićemo ga — reče Savet dvanaestorice.

I postaviše ribara na kraljevski presto a njegovu ženu učiniše kraljicom, i kraljuju oni još i danas s njima je i Graščić na petlu kao vitez, i leti tamoamo po palati.

MARULA

Početak priče, dobro veče vaša gospodstva!

Bila jednom jedna žena i nije imala dece, pa se svakog dana molila bogu da joj podari dete.

Dok je jednoga jutra stajala na prozoru, okrene se suncu i veli mu:

— Sunce moje, Sunce gospodaru, podari mi dete, a kad bude dvanaest godina, dođi i uzmi ga.

Usliši joj Sunce molbu i podari joj devojčicu lepu kao zvezda Danica, a ona je nazva Marula, presrećna što sad ima dete.

Kako je rasla, Marula je bivala sve lepša i napuni tako dvanaest godina.

Jednoga dana pođe na česmu po vodu, vidi je Sunce i pretvori se u mladića, priđe joj i reče:

— Pitaj svoju majku kada će mi dati ono što mi je obećala?

— A ko si ti? — upita Marula mladića.

A on joj odgovori:

— Samo ti tako reci svojoj majci, a ona će već razumeti ko sam.

— Dobro, reći ću joj — veli Marula, pa podiže na rame svoj vrč i ode kući te reče majci:

— Mana,1 baš kad sam bila na česmi, nađe me neki momak, ali kakav delija! Toliko je bio lep, da se sijao kao sunce. Kakvo mu je samo bilo lice! I reče mi da te pitam kad ćeš mu dati ono što si mu obećala? Pitala sam ga ko je, a on mi kaže da ćeš ti već razumeti ko je.

A mati uzdahnu i reče:

— Poznajem, dete, tog mladića. A kad ga ponovo sretneš, ti mu samo reci da si zaboravila da mi kažeš njegovu poruku.

Idućeg dana opet devojka pođe po vodu, a i Sunce siđe i pita je:

— Jesi li rekla majci onu poruku?

— Zaboravila sam da joj kažem — veli mu ona.

Onda joj Sunce da zlatnu jabuku i veli joj:

— Evo ti ova jabuka pa je stavi u nedra, a kad te uveče mati bude skidala da spavaš, jabuka će odatle ispasti, pa ćeš se setiti da joj ono kažeš.

Ode Marula kući sva radosna i kaže majci:

— Onaj delija što mi je rekao da te podsetim na zavet koji si obećala da ćeš mu ispuniti, opet me je našao i dao mi ovu jabuku rekavši da je stavim u nedra, pa da uveče, kad me skidaš, ona otud ispadne i podseti me da ti kažem.

— Kada pronađe, neka uzme! — reče majka i odluči da devojče više ne šalje na vodu.

Neko vreme Marulu nije slala na vodu, ali se posle ohrabrila i poslala je. Ali čim je Sunce spazi, opet se pretvori u mladića te siđe i upita Marulu šta joj je mati rekla o zavetu koji mu je dala.

— A — odvrati Marula — rekla je: kad pronađeš da uzmeš.

Uzme onda Sunce Marulu za ruku i odvede je daleko u svoj dvorac, ispred koga se nalazio divan vrt.

Po ceo dan Sunce nije bilo kod kuće već je ostavljalo Marulu da se zabavlja u vrtu, a ono bi se svečeri vraćalo u dvorac. Ali je sirota Marula, mada je u Sunčevu dvoru imalo svako dobro, mislila na svoju majku, pa bi ceo dan presedela u vrtu plačući i govoreći:

Ko što se u moje mane srdašce mrzne i vene,
Neka se smrznu i svenu Sunčeve bašte zelene!
Slomi se, drvce, slomi!

I podiže ruke pa izgreba sebi obraze. A zelenilo je venulo i lomilo se drveće od njenog plača.

Doće uveče Sunce, vidi — Maruli naduvene oči i razgrebani obrazi.

— Marula moja, ko ti je to uradio?

— Došao susetkin petao i potukao se s našim pa sam prišla da ih razdvojim, a oni me iskljucali.

Sledećeg dana sedne Marula u vrt i opet poče da plače i da nagrđuje sebi obraze govoreći:

Ko što se u moje mane srdašce mrzne i vene,
Neka se smrznu i svenu Sunčeve bašte zelene!
Slomi se, drvce, slomi!

I venulo je zelenilo i lomilo se drveće.

Dođe uveče Sunce, vidi — opet joj obrazi razgrebani.

— Marula moja, ko ti je to opet uradio?

— Došao susetkin mačak i tukao se s našim pa sam prišla da ih razdvojim, a oni me izgrebali.

Ode opet sledećeg jutra Marula u vrt i čim je sela, seti se svoje majke, opet raskrvari sebi obraze i plačući reče:

Ko što se u moje mane srdašce mrzne i vene,
Neka se smrznu i svenu Sunčeve bašte zelene!
Slomi se, drvce, slomi!

Uvenu onda sve zelenilo, polomi se sve drveće i ostadoše u vrtu samo panjevi.

Doće Sunce uveče, vidi — Marula sva u krvi.

— Marula moja, ko te je to opet nagrdio?

— Prošla sam pored ružinog grma pa me izbolo njeno trnje.

Ali kad je sledećeg jutra Sunce krenulo od kuće, pomisli: „Što da ne odem da vidim šta Marula radi u vrtu?" I vrati se, kad — ima šta i da vidi! Marula plače i grebe sebi obraze. Priće joj Sunce i kaže:

— Marula moja, zašto plačeš? Da se ne bojiš nečeg ovde?

— Ne — veli — ne bojim se.

— Zašto onda plačeš? Da li želiš da se vratiš svojoj majci?

— Da, hoću da idem svojoj mani — veli Marula.

— Pa kad hoćeš da ideš majci — kaže joj Sunce — ja ću te poslati.

Uzme je, zatim, za ruku i odvede na kraj vrta, pa poče da doziva:

— Lavčići, lavčići!

Pokrenu se lavčići i — evo ih!

— Šta želiš, gospodaru — kažu.

— Da odvedete Marulu njenoj majci.

— Odvešćemo je.

— A šta ćete jesti uz put ako ogladnite, i šta ćete piti ako ožednite?

— Ješćemo od njenog mesa i pićemo od njene krvi.

— Odlazite brzo — kaže im Sunce — niste vi za to.

Zatim opet poče da doziva:

— Lisičice, lisičice!

Evo i lisica!

— Šta želiš, gospodaru? — kažu.

— Da odvedete Marulu njenoj majci.

— Odvešćemo je.

— A šta ćete jesti uz put ako ogladnite, i šta ćete piti ako ožednite?

— Ješćemo od njenog mesa i pićemo od njene krvi.

— Odlazite brzo odavde — reče im Sunce, pa zatim opet poče da doziva:

— Jelenčići, jelenčići!

Dojure i jeleni.

— Šta želiš, gospodaru?

— Da odvedete Marulu njenoj majci.

— Odvešćemo je.

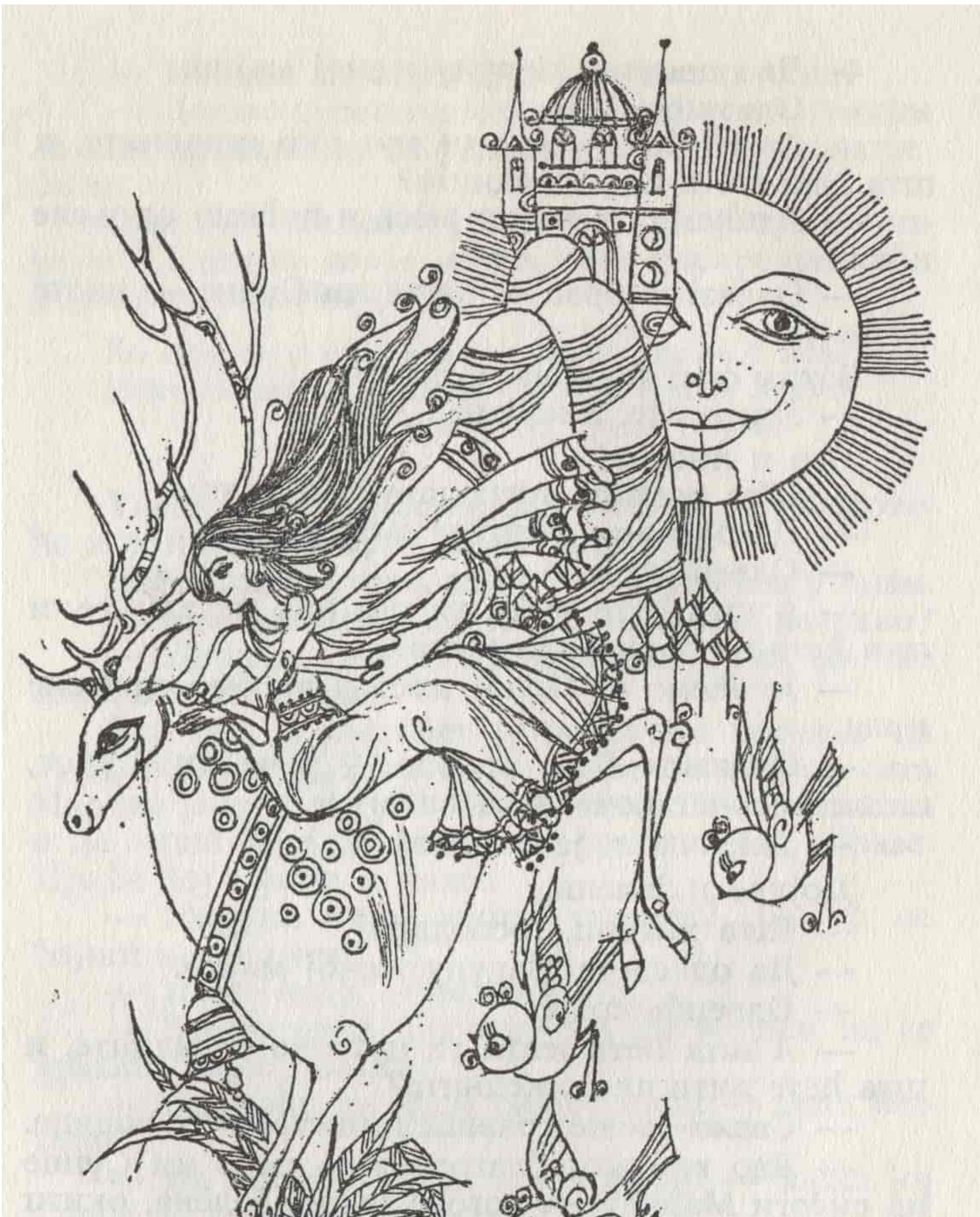
— A šta ćete jesti uz put ako ogladnite, i šta ćete piti ako ožednite?

— Sveže-sveže travice i čiste-čiste vodice.

— Evo vam moj blagoslov — reče im Sunce pa smesti Marulu na rogove jednog jelena, okiti je dukatima i pošalje njenoj majci.

Juri jelen, juri i ogladni. Pronađe čempres i kaže:

— Savij se, čemprese, da stavim na tebe Marulu!

Čempres se savije i jelen stavi Marulu na njega.

— Ja ću — veli joj jelen — da pođem malo da pasem, a posle ću se vratiti da te uzmem. Ali nemoj da me dozivaš, osim ako se nešto desi i ja ti zatrebam, jer bih hteo na miru da pasem.

— Dobro — odvrati Marula — idi samo.

Ispod tog čempresa bio neki izvor, a u blizini je živela veštica s tri kćeri; pošalje ona jednu kćer da donese vode sa izvora. A ova, kad se sagnula da zaroni vedro u izvor, spazi kako se Marulin lik ogleda u vodi pa pomisli da je to ona sama. Odbaci vedricu i igrajući pođe kući.

— Jesi li donela vode? — pita je majka.

— Ovakva cura kao ja, pa da me šalješ po vodu?

Majka ostade bez reči. Pošalje drugu kćer na izvor, ali i ova, kad je ugledala Marulin lik u vodi, pomisli da je to ona sama. Zavitla i ona vedricu i odjuri svojoj majci.

— Takva cura kao ja, a šalješ me po vodu?

Pošalje veštica i svoju treću kćer na izvor, ali i s njom sve isto!

Digne se onda mati da sama pođe na izvor. Sagne se, gleda u vodu, vidi Marulin lik. Pogleda gore, vidi i devojku kako se zacenila od smeha.

— A, tako — kaže joj veštica — tebe su to videle u vodi moje kćeri i ti si ih onako izludila, pa sam i ja zbog tebe upropastila testo kod kuće. Silazi da te pojedem!

— Idi prvo i umesi taj hleb — veli joj Marula — a onda se vrati da me pojedeš!

Odjuri veštica kući, što je brže mogla zamesi testo, pa se onda vrati Maruli.

— Zamesila sam — veli joj — siđi da te pojedem.

— Idi prvo i napravi od testa hlebove — veli joj Marula — a onda se vrati.

Odjuri ova, napravi hlebove i dojuri nazad.

— Napravila sam ih — veli — siđi sad da te pojedem.

— Idi prvo i iščisti furunu, a onda se vrati da me pojedeš.

Ode veštica, iščisti furunu i vrati se.

— Očistila sam je — veli — siđi da te pojedem.

— Stavi prvo hleb da se peče, da ti se furuna ne ohladi — veli joj Marula — a onda se vrati da me pojedeš.

Krene veštica da stavi hleb da se peče, a Marula se onda oglasi:

— Jelenčiću, jelenčiću!

Ču to jelenčić i dojuri odmah.

— Brzo — veli mu Marula — bila je ovde veštica da me pojede.

A jelenčić tada reče:

— Savij se, čemprese, da uzmem Marulu.

Savije se drvo, a on uzme Marulu i pojuri. Uz put sretne mišića i veli mu:

— Mišiću, ako te presretne veštica pa te upita da li si nas video, održi joj dugačku govoranciju ne bi li je zadržao da nas ne stigne.

Zamalo, evo i veštice:

— Ej, mišiću, nisi li video devojku sa jelenčićem?

Mišić joj odgovori:

— Našao sam ovde gužvu vune.

Kaže mu veštica:

— Ama, ja te jedno pitam, a ti mi drugo odgovaraš. Nisi li video devojku sa jelenčićem?

— Dok je izgrebenam — kaže mišić.

— Ama, ja govorim jedno, a ti nešto sasvim drugo. Nisi li video devojku sa jelenčićem?

— Dok je ispredem! — kaže mišić.

— Ama, ja jedno govorim, a ti drugo. Nisi li video devojku sa jelenčićem?

— Dok je izatkam! — odgovori.

— Ama, ja jedno govorim, a ti drugo; zar nisi video devojku sa jelenčićem?

— Video sam je — odgovori mišić — juri da je stigneš.

Dok je tako jelenčić jurio i skoro već stigao do kuće njene majke, opazi pas Marulu i poče da kevće:

— Av, av! Evo stiže Marula, evo stiže Marula!

A njena mati mu reče:

— Marš, nevaljalo pseto! Hoćeš li još da se raspuknem od ove svoje muke?

Onda je opazi mačka gore sa krova i zamjauče:

— Mjau, mjau! Evo stiže Marula, evo stiže Marula!

A mati joj reče:

— Šic, nevaljala mačko! Hoćeš li još da se raspuknem od ove svoje muke?

Onda je opazi petao i zakukuriče:

— Kukuriku, kukuriku! Evo stiže Marula, evo stiže Marula!

A njena mati mu reče:

— Iš, nevaljali petle! Hoćeš li još da se raspuknem od ove svoje muke?

Ali koliko se jelenčić približavao kući, toliko se približavala i veštica; i kad je jelenčić hteo da protrči kroz kućna vrata, veštica ga dostigne i zgrabi ga za rep:

— Joj, moj repić, moj repić! — poviče jelenčić.

Kad je ušao u kuću, diže se Marulina majka i pozdravi ga:

— Dobro došao, dobro došao; kad si ti meni doveo moju Marulu, ja ću tebi popraviti tvoj repić — pa uze malo pamuka i namesti mu od toga rep.

I od tada je sa svojom devojčicom živela srećno, a mi još srećnije.

CVETANA PLAVOJKA DUGOKOSA

Pre mnogo godina, za onog zemana, bila neka starica. Nesrećnica je sedam godina žudela za sočivom, ali nije uspevala da ga zgotovi. Kad bi pronašla sočivo, nije imala luka, kad bi pronašla luk, nije imala ulja, kad bi pronašla ulje, nije imala vode. Razljuti se stoga, pa reče:

— A, zaboga! Sa mnom ,k'o sa onim: „Hteo sirotan da se ženi, al' mu ponestali bubnjevi".

Najzad je pribrala sve što je potrebno. Uzme jednog dana lonac i ode pa ga stavi usred potoka. Dođe kraljev sin da napoji konja. Kad je konj opazio lonac, uplaši se i ne htede da pije. Razbesni se kraljev sin, udari nogom lonac i prolije ga. Kad to vide baka mučenica, prokune ga i reče:

— Oh, oh, ko što sam ja sedam godina priželjkivala sočivo, tako i ti priželjkuj Cvetanu plavojku dugokosu.

Čim je to začuo kraljev sin, sve je oblasti redom obišao tragajući za Cvetanom plavojkom dugokosom. Tri je meseca tragao ali je nije našao. A kad su prošla tri meseca, dođe on u neko mesto pa upita:

— Da ne živi ovde, slučajno, Cvetana plavojka dugokosa?

— Ovde je — odgovore mu.

— Gde joj je kuća? Vodite me tamo.

Povedu oni njega čak tamo, kad gle, na kući nema ni stepenica ni lestava. Kako onda da se popne?

Vidi u blizini neko drvo, popne se na njega i počne osmatrati. Dok se on tako osvrtao, dođe neka zmajica; stane ispod kuće i poviče:

Cvetana moja,
Plavojko moja,
Zlatokosa moja,
Spusti svoje kosice
Da se popnem I siđem.

Pojavi se na to jedna divna devojka, spusti svoje kose sve do zemlje i po njima se zmajica popne.

Zamalo, evo joj i brata, pa poviče:

Cvetana moja,
Plavojko moja,
Zlatokosa moja,
Spusti svoje kosice
Da se popnem I siđem.

Pojavi se ponovo Cvetana na prozoru, spusti svoje kose sve do zemlje, i po njima se pope i njen brat. Jeli su i pili, a posle njena mana i bratac siđu kao što su se i popeli.

Kad je kraljev sin video da su oni otišli, siđe s drveta, priđe kući i poviče:

Cvetana moja,
Plavojko moja,
Zlatokosa moja,
Spusti svoje kosice
Da se popnem I siđem.

Kako je ona to čula, spusti svoje kose sve do zemlje i kraljev sin se pope po njima.

Čim se popeo, reče joj da bi je uzeo za ženu. A ona će njemu:

— I ja bih tebe uzela za muža. Ali gde da te sad sakrijem? Samo da mi mana ne navrati i nađe te ovde, jer bi te pojela.

Zamota ga u pokrivač i zatvori u neki sanduk. Onda sve očisti i izriba da kuća ne miriše na ljudsko biće.

Kad se smrklo, doće njena majka i poviče:

Cvetana moja,
Plavojko moja,
Zlatokosa moja,
Spusti svoje kosice
Da se popnem I siđem.

Spusti ona kose sve do zemlje, mati se pope, poče da njuši naokolo, pa reče:

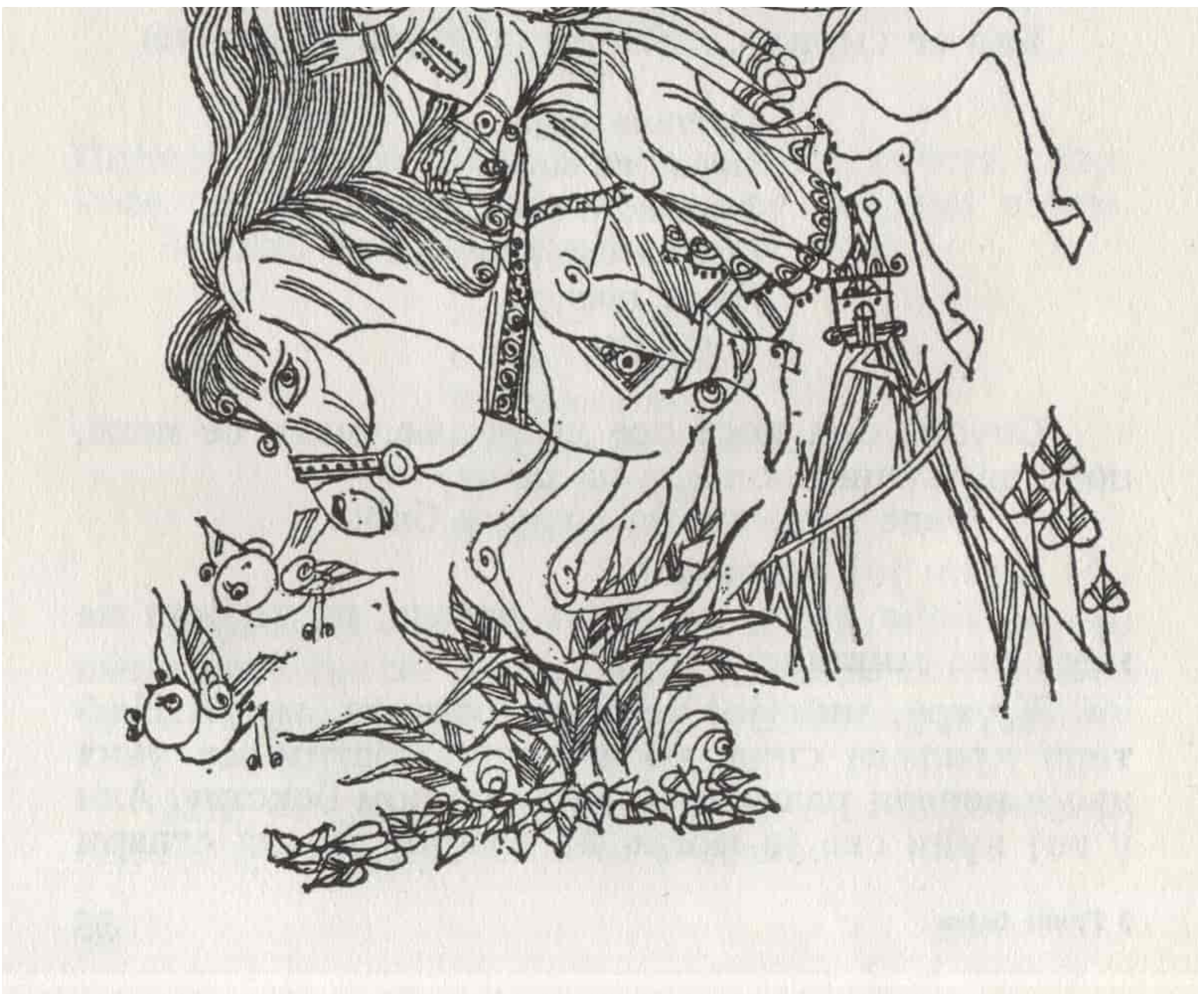
— Ovde miriše na ljudsko biće.

A kći joj odgovori:

— Biće da si ti nekog pojela, pa ti još na njega sve miriše.

Ujutru, čim joj je mati otišla, pusti Cvetana kraljeva sina iz sanduka. Zatim su njih dvoje poveli razgovor o zajedničkom bekstvu. Ali u toj kući sve je moglo da govori. Da ih stvari ne bi odale, dohvate oni i svima im zavežu usta, a zatim pobegnu.

Jedva da su i krenuli, kad eto ti starice zmajice kući. Zove, doziva opet:

Cvetana moja,
Plavojko moja,
Zlatokosa moja,
Spusti svoje kosice
Da se popnem I siđem.

Ali niko ne odgovara.

Kad vide da se niko ne pojavljuje, nekako se uspentra i nađe se gore u kući, pa ponovo poče dozivati:

Cvetana moja,

Plavojko moja,
Dugokosa moja,
Gde si?

Svim stvarima su bila zavezana usta, pa nisu odgovarale. Samo su avanu zaboravili da zavežu usta i on se iz svog ćoška javi i odgovori:

— Došao je juče kraljev sin i ona ga je skrila, a sad su zajedno odbegli.

Kad to začu zmajica, skoro da izludi. Imala je u staji jednog medveda pa ode i izvede ga, popne se na njega i pođe njihovim tragom. Išla je i išla i napokon ih sustigla.

Devojka je bila ponela svoje češljeve i maramicu. Kad je videla da ih je zmajica skoro stigla, baci svoj češalj s retkim zupcima i podiže se šikara kroz koju zmajica nije mogla da prođe. Pokuša medved odovud, izgazi sve odonud i uz silnu muku prokrči put i prođe. Ide, Ide dalje, i opet ih sustiže.

Kad devojka vide da ih je stara stigla, baci svoj česti češalj i podiže se još gušći trnoviti šiprag. Dok se medved kroz njega provukao, oni pobegoše podaleko. Ali medved opet prođe, pojuri za njima i stiže ih.

Kad videše oni da ih je stara stigla, baci devojka svoju maramicu i od nje nastade more.

Jadna njena mati zmajica zaplače i poče preklinjati svoju kćer da se vrati, ali ona ni da čuje, neće da ostavi svog čoveka.

Kad je zmajica videla da ne može da nagovori svoju kćer, okrene se i poruči joj:

— Ti si, dete, ostavila mene, svoju mater, i pošla si za njim, ali pričekaj da ti kažem kako će on s tobom postupiti. On će te tamo, kuda sada idete, ostaviti na jednom drvetu, tobož da ode po svoju majku i da se zajedno s njom vrati po tebe, a ona će ga poljubiti i on će te zaboraviti i uzeti drugu. Ali ti siđi sa drveta, otidi tamo gde se mesi hleb za slavlje i po svaku cenu se domogni komadića testa,

načini od njega dve ptičice i pošalji ih da se spuste na njegov prozor i da ga probude ne bi li te se setio.

I kako joj je mati rekla, tako se sve i dogodilo. Kad su se približili kraljevskom dvoru, pope se ona na jedno drvo. Tu je sedela i sedela, pa videla da niko ne dolazi po nju i jako se snuždila. Zatim se načini kao cigančica i ode u pekaru. Vidi tamo da prave hleb pa upita:

— Šta će vam toliki hleb?

Odgovore joj:

— Sin se kraljev ženi, pa za njegovo slavlje pečemo hleb.

Pokuša ona odovud, pokuša odonud, ukrade komadić testa, načini dve ptičice i pošalje ih na kraljevski prozor, a ona se vrati i opet se uspne na ono drvo.

Odu ptičice, sednu na prozor i jedna poče govoriti onoj drugoj:

— Zar se ne sećaš kako si jurio tri meseca tragajući za Cvetanom plavojkom zlatokosom?

— Ne sećam se — odgovori ona druga.

— Ne sećaš se ni kako si došao do drveta i popeo se na njega, pa kad je otišla moja mati, pozvao si:

Cvetana moja,
Plavojko moja,
Zlatokosa moja,
Spusti svoje kosice,

pa sam ti ja spustila svoje kose sve do zemlje, a ti si se po njima popeo i ja sam te onda umotala u pokrivač?

— Ne sećam se.

— Sećaš li se kako je došla moja mati, pa smo jele, a kad sam nju ispratila i pustila te iz sanduka, kako smo onda pobegli zajedno? I kako se ona, kad se vratila kući i videla da me nema, popela na medveda i pristigla nas?

— Ne sećam se.

— Zar se ne sećaš kako sam ispustila svoj retki češalj i kako se podigla šikara, kako je medved kroz nju zubima načinio prolaz i kako

nas je opet stigao?

— Ne sećam se.

— Ne sećaš se kako sam ispustila i svoj česti češalj i kako se podigao još gušći trnovit šiprag, kroz koji je ona takođe prošla i stigla nas, pa sam napokon ispustila svoju maramicu i stvorilo se more, preko kojeg više nije mogla da pređe?

— Ne sećam se.

— Zar se ne sećaš kako si me popeo na jedno drvo kad si pošao po kola da me odvedeš, pa te tvoja mati poljubila i ti me zaboravio?

— 0, sećam se, sećam se odlično.

Sve je to slušao kraljev sin, jer je od samog početka bio budan. Najpre nije shvatao šta su htele ptice da kažu, ali mu je odmah zatim sve opet iskrsnulo u sećanju. Digne se tada, ode do onog drveta, uzme Cvetanu i načini veselje koje je potrajalo četrdeset dana i četrdeset noći.

I ja sam tamo bio, a kraljeva me je žena poslužila sa tri zlatne kupe vina.

ZLATNE GRANE

Bila jednom jedna pekarka i imala dete. Kad je, sirota, ostala udovica, imala je samo furunu za pečenje hleba; odlazila bi na brdo, skupljala grane, donosila ih u selo, žarila furunu; jednoj bi ženi ispekla hleb, drugoj đuveč, dobila bi za to nešto novaca i od toga su ona i njeno dete živeli.

Digne se, tako, jednog dana da ide na brdo. A dete počne da plače:

— Hoću i ja da idem! Hoću i ja da idem!

Majka ne htede da ga povede. Kaže mu:

— Neću da te vodim! Ne možeš da ideš, tamo nema vode. Ožednećeš, a nećeš imati šta da piješ.

— Ne — veli dete — neću ožedneti, a ako i ožednim, neću tražiti vode; pustiću te na miru da radiš svoj posao, a vode ću piti tek kad se vratimo u selo. Povedi me, pa ćeš videti.

Ona onda povede dete sa sobom. Kad su stigli na brdo, dete je počelo trčati, igrati se, pa se umorilo i selo da pojede dve maslinke i malo hleba što mu je dala mati.

Kad je to pojelo, ožedni; ali ne reče ništa svojoj majci. Ustane i počne da gleda unaokolo ne bi li gdegod pronašlo vode. Malo niže, na drugoj strani brda, ugleda neki dvorac; kapija otvorena, divan vrt naokolo, a po sredini, između drveća i cveća, teče potočić! Poće ono, srećno, svojoj majci i veli joj:

— Eno, mana, našao sam vode tamo u dvorcu. Idem da se napijem!

Mati poče da plače. Reče mu da ne ide jer je dvorac začaran. Ko god je tamo otišao da pije vode, zatvorila bi se za njim kapija i nestao bi, tako da se još niko nije vratio. Preklinjala je dete i govorila mu da treba da se vrate u selo.

— Načiniću od ovog granja nekoliko naramaka — veli mu — natovarićemo ih na rame i odmah krenuti. Nemoj, dete moje, nemoj ići u taj zamak jer ću te izgubiti!

Dete se učini kao da neće ići. Prihvati se mati posla da poveže ono granje, ali je dete prevari i ode u zamak, napije se vode. Kad je ugasilo žeć, htede da izađe, al' kapija zatvorena. Plakaše dete, dozivaše majku, ona dotrča, poče udarati u vrata i preklinjati, ali uzalud. Obilazila majka tako oko dvorca, obilazila, dozivala svoje dete.

A ono, kad je videlo da se kapija ne otvara, reče da će poći malo dalje da nađe kakvu drugu kapiju da izađe. Tako se udalji od svoje majke i ona ga izgubi! Ostane majka tu sve do kasno uveče. Kad je shvatila da joj se dete izgubilo, vrati se u selo slomljena srca.

Ostavimo sada majku da oplakuje zlu sudbinu što je izgubila dete i ostala sama kao trstika u polju, pa da vidimo šta se desilo s detetom. Ono se vrtelo i lutalo tražeći izlaz, ali se smrklo, a ono se umorilo i nije moglo dalje od lutanja i plača, te se spusti pod jedno drvo, opruži se i uhvati ga san.

Ujutru izađe nekakva neman, zmaj iz dvorca, vidi dete i priđe mu. Gleda ga, uzme za ručicu, opipa i veli: „Malo je mršavo, treba ga podgojiti da bih ga pojeo." Gurne ga i kaže mu:

— Ustaj da uđemo u dvor.

A Janaki se naljuti:

— Šta me guraš? Zašto da ustanem? Još sam pospan. Pusti me da spavam.

— Hitro ustaj odatle, nećeš mi se sad, valjda, praviti važan — veli zmaj.

Dete se pridiže i sede ispod drveta, nimalo se ne zbunjujući:

— Nikud ja ne idem — veli — ovde mi je dobro. Ako smeš, dođi da me digneš odavde.

Kidiše zmaj, zgrabi dečaka i sabije ga u zemlju do članaka. Zgrabi onda Janaki zmaja, udari ga i sabije u zemlju do kolena.

Kaže zmaj:

— Gotovo! Pobedio si me. Zato ja moram otići odavde. Sve što je ovde postaće tvoje. Uzmi ove ključeve, ima ih četrdeset. Otvori trideset i devet škrinja koje ćeš naći u dvorcu. Što god tamo nađeš — tvoje je. Samo poslednju škrinju ne otvaraj, inače si propao. Svi koji su je otvorili nestali su bez traga i glasa i nikad se više nisu vratili. U prvoj škrinji pronaći ćeš opanke; kad njih obuješ — niko ne čuje tvoj korak; zatim kapu; kad nju staviš na glavu — niko te ne vidi; i najzad nepobedivi mač; kad njega pripašeš — kadar si svakoga pobediti i pogubiti. Opremi se svim tim i pođi u štalu.

Tamo ćeš naći jednog konja koji ume da govori. Kad on vidi da imaš onaj mač, prepoznaće u tebi svog gospodara i odneće te kuda god zaželiš.

Kada to reče, zmaj nestade ispred njega. Janaki ostade kao oduzet. Nije baš sve ni razumeo što mu je zmaj rekao. Uze ključeve, malo se zamisli — uplaši se da sve to nije bio samo san. Napokon pomisli: „Pa, da otvorim ja te škrinje, da vidim šta ću naći."

Otvori jednu škrinju, pa i druge redom. Naće mač, kapu, opanke. Naće raznih šećerlema, voća i drugih jela, nađe i zlatne haljine, pa zlatnike i dijamante i svakojakih drugih dobrih stvari. Naće i četiri zlatne jabuke, za koje mu je zmaj rekao da pokazuju njegovu sudbinu: dokle god je on dobro, i jabuke će biti crvene kao ruže a njihovi listovi zeleni i sveži; ali ako se razboli ili se naće u opasnosti, jabuke će se osušiti a listovi će opasti. Uzme on i ovo.

Otvori svih trideset i devet škrinja i stiže do poslednje. Držao je ključ i razmišljao: „Da otvorim? Da ne otvorim?" Kolebao se. Najzad odluči: „Zašto da ne otvorim? Toliko sam stvari našao u onih trideset i devet škrinja! Mogu misliti kakvo tek blago mora da se čuva u ovoj! Zmaj mi reče da sve uzmem, samo ovu da ne diram. Ali ja ću je otvoriti da vidim šta ima unutra!"

Zavuče ključ u bravu i otključa! Tek što je odškrinuo vrata, kad se sve uokolo zasija od silnog bleska! A jedna devojka, najveća lepota na celom svetu, zatvorena unutra i netremice gleda u njega. On poće da je uhvati, ali ona ispruži ruke i odgurne ga:

— Ne dodiruj me, još nisi dostojan da budeš moj. Ja ću sad otići odavde i poći do zlatnih grana. Ako se pokažeš dostojnim, da dođeš i da nađeš gde se ja nalazim, onda ću biti tvoja.

I u tom trenutku ona se pretvori u duha, u dašak, i nestade je ispred njega.

A Janaki, kad je nju izgubio, zamalo da izgubi i razum.

Tolika lepota, pa da je izgubi! „Idem ja da pronađem te zlatne grane, makar morao prokrstariti ceo svet!“ reče, „ali neću dići ruke od nje." Pripaše mač, nazuje opanke, uzme kapu, pa ode u štalu. Nađe konja, nazove mu dobar dan, počasti ga šećernim đevrecima koje je našao u škrinjama, ne bi li ga konj lepo prihvatio, pa mu reče:

— Konju moj, dobro moje, hoću da me povedeš da nađemo zlatne grane. Znam da je tebi sve poznato.

— Odvešću te kuda god zaželiš — veli mu konj — poznajem celi ovaj svet, ali za zlatne grane — ne znam. Mani se ti te nakane, neće ti to izaći na dobro. Nećemo uspeti da ih pronađemo.

Ali je Janaki tvrdoglavo ostajao pri svome i bez prestanka ponavljao:

— Hoću da idemo, dobri moj konju, hoću da idemo da nađemo zlatne grane. Najlepše te molim, povedi me.

Onda reče konj:

— Hajdemo uz božju pomoć, kad toliko želiš.

Idu oni, tako, idu... Konj je zavoleo Janakija i bio je zadovoljan što mu je gospodar ljudsko biće a ne zmaj. Razgovarao je s njim, upućivao ga šta je valjano i kako u kojoj prilici treba postupiti.

Jednoga jutra stignu na neko mesto, i, sa rađanjem sunca, spaze nekakvog konjanika na belom konju kako im ide u susret. Janakijev konj reče:

— Vidiš li onog konjanika? To je Sunčev sin. Kada nam se sasvim približi, udari mu jednu ćušku a zatim mu nazovi dobar dan.

To se Janakiju učini čudnovato, ali ništa ne reče jer je znao da je konj uvek valjano govorio.

Čim se onaj konjanik približi, Janaki ga ošamari i na to reče:

— Dobar dan, brate!

— Dobro došao, brate! Kuda ideš, brate? — veli mu Sunčev sin.

— Idem da nađem zlatne grane, a ne znam gde se nalaze — veli Janaki.

— Poći ću i ja s tobom, brate — veli mu Sunčev sin. — Ali, zlo je što ni ja ne znam gde se one nalaze.

Tako se oni pobratime. Sunčev sin je svuda sledio Janakija. Njega je smatrao za vođu. Po ćuški koju mu je udario poznao je u njemu ovog gospodara. Celog su dana išli zajedno.

Idu oni, tako, idu ... Pred veče, pri zalasku sunca, spaze jednog konjanika na srebrnom konju kako im se približava. Ponovo konj kaže Janakiju:

— Vidiš li tog deliju? To je sin Mesečev. Udari i njemu jedan šamar, jer te inače neće priznati za gospodara, već će te izazvati na dvoboj da se borite sve dok jedan od vas ne savlada drugog.

Udari Janaki i njemu šamar i veli mu:

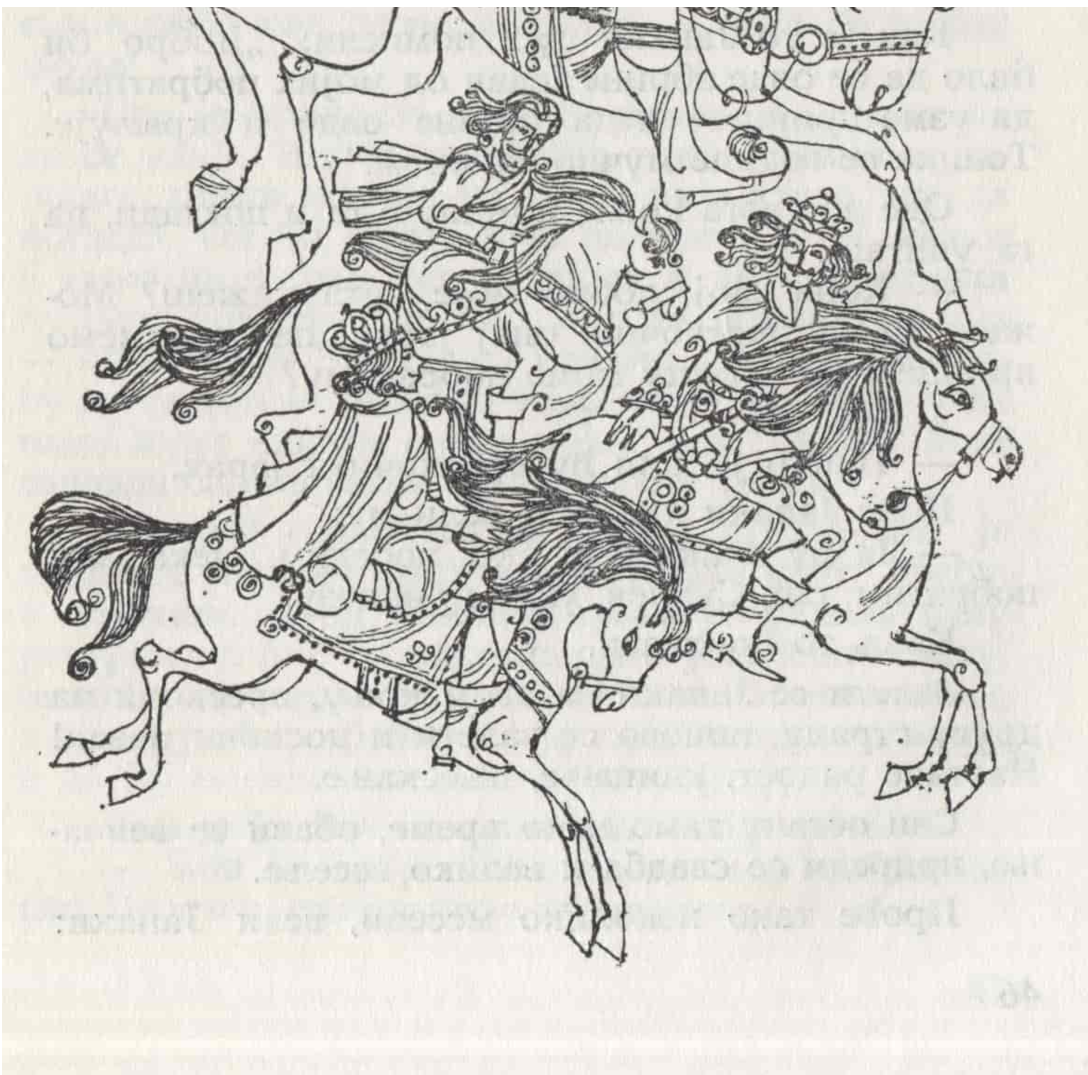
— Dobro veče, brate!

I Mesečev sin im se pridruži, i tako ih je sad bilo trojica.

Kad stigoše na morsku obalu, naiđu na još jednog konjanika. To je bio sin Mora. Opet konj reče isto što i ranije. Janaki i ovome konjaniku udari šamar i postadoše braća. I sin Mora im se pridruži.

Sad ih je bilo četvorica. Vođa im je bio Janaki.

Idu oni tako iz mesta u mesto tražeći zlatne grane. Ali kuda god bi otišli, gde god bi upitali — niko nije znao da im kaže.

Vreme je prolazilo i Janaki se zabrinuo što i ove tri delije lutaju s njim i muče se.

Jednog dana stignu u neki grad i čuju kako glasnik viče:

— Ko na konju preskoči preko ovoga jarka i opet doskoči na ovu stranu, dobiće kraljevu kćer za ženu.

Kad je to Janaki čuo, pomisli: „Dobro bi bilo da se ovde zbrine jedan od mojih pobratima, da uzme princezu i da ostane ovde i kraljuje. Tolike se godine mučio sa mnom.“

Ode do svoga konja, pomiluje ga i pogladi, pa ga upita:

— Konju moj, dobro moje, šta kažeš? Možeš li da preskočiš onaj jarak, pa da uzmemo princezu za nevestu mome pobratimu?

A konj će:

— Teško je, ali ću preskočiti jarak.

Pođe Janaki kralju i veli mu:

— Ja ću skakati, a ako pobedim, neka moj pobratim, sin Sunčev, uzme princezu.

Kralj to prihvati.

Zaleti se Janaki na svom konju, preskoči na drugu stranu, ponovo se zaleti i doskoči nazad! Nastade radost, klicanje, pljeskanje.

Svi ostanu tamo neko vreme, obavi se venčanje, priredi se svadba i veliko veselje.

Prođe tako nekoliko meseci, veli Janaki:

— Brate, treba da idem. Ostavljam ti ovu jabuku. Dokle god vidiš da je sveža i jedra, znači da sam dobro, ali ako opaziš da se suši i da joj listovi žute, znači da je sa mnom neko zlo. Ako me voliš, pođi onda na put stalno prema suncu i tragaj za mnom živim ili mrtvim.

Poću ovda njih trojica, idu i idu i svuda se raspituju za zlatne grane, ali ne mogu da ih nađu. Prođe neko vreme, stignu opet u neki grad i čuju kako glasnik viče:

— Ko uzmogne cele noći da uz princezu ostane budan i da vidi kud ona ide i šta radi svake noći kad legne da spava — neka se oženi njome!

Ova je princeza bila začarana i nije htela da se udaje. Nju je zamađijao neki Arapin i nijednog drugog čoveka na svetu nije htela ni da pogleda. On bi svako veče dolazio da je ponese i niko nije znao kud su išli i šta su radili po celu noć. Njen je otac hteo da je uda, ali ona — ni da čuje! Zato je sa kraljem utvrdila pogodbu da se uda za onog ko uzmogne da je sleda i da vidi kuda odlazi svake noći. Ali onome koga savlada san pa zaspi, da se odseče glava.

Do onog dana kada je Janaki stigao već je trideset i devet prinčeva okušalo svoju sreću, a princeza je od njihovih glava sagradila celu jednu kulu. Ako bi odsekla samo još jednu glavu, bilo

bi ih četrdeset, kula bi bila sasvim gotova, a kralj je bio obećao da je tada ostavi na miru i da joj nikada više ne pominje udaju.

Čim je Janaki saslušao glasnika, reče:

— Baš bi dobro bilo da se moj pobratim, sin Mesečev, oženi ovom princezom.

Ode Janaki kralju, kaže mu kako je nameran da ostane uz princezu da bdi, pa ako uspe da nađe kuda to princeza odlazi, neka je uzme njegov brat, sin Mesečev.

Kralju bude žao Janakija, kaže mu da to ne čini. Greh bi bilo da se pogubi tako lep i mlađan delija. Ali on — ni da čuje! Najzad se dogovore da pokuša te večeri, pa ako bude pobedio, njegov pobratim neka uzme princezu.

Ode Janaki, dođe do svog konja i pita ga šta da radi da bi ostao budan. Kaže mu konj da jako pazi kako ne bi popio kafu što će mu tamo dati, već da se pretvara kao da je pije, ali da je prospe. Posle nek se učini kao da je zaspao, a kad se princeza spremi da krene, neka i on pođe za njom i neka gleda da uzme kakav beleg odonud kuda ona ide. Tako će moći da dokaže svoje reči.

— A da te ne bi čula dok ideš uz nju, nazuj one opanke koji su nečujni kada hodaš u njima, i stavi onu kapu koja čini nevidljivim.

— Hvala ti, dobri moj konju — reče mu Janaki i pogladi ga, dade mu slatkiša, poljubi ga i ode.

Svečeri Janaki pođe u princezinu sobu i ona mu da kafe da pije. Janaki je prospe sebi pod košulju gde je bio pričvršćen sunđer. Prođe kraće vreme, pretvara se on da mu se zeva i da ne može da ostane budan. Opruži se i počne se pretvarati kao da hrče.

— A! Gotov je i ovaj — veli princeza.

Oko ponoći začuje se neka tutnjava i vidi on da se odžak raspukao napola. Uđe, zatim, u sobu jedan Arapin, bauk, i veli:

— Dobro veče, ptičice moja!

— Dobro veče, ljubavi moja — odvrati mu ona — pa, šta misliš, je li vreme?

Zagrle se i uđu u onu pukotinu u odžaku. Janaki ustane, stavi svoju kapu, nazuje opanke i pođe i sam za njima. Popnu se oni na

nekakva kola, a Janaki pozadi.

Stignu u jedan divan vrt. Siđu s kola i priđu već postavljenom stolu. Sednu da jedu. Janaki pokraj princeze. Arapin joj sipa jelo, sipa ponovo... a iz njenog tanjira jede i Janaki. Nisi se ni okrenuo, a tanjir prazan!

Veli Arapin:

— Što si ti večeras gladna, voljena moja! Jedva ti dostiže hrane!

— Od silne radosti — veli princeza. — Večeras ističe rok koji mi je dao otac. S onim glupakom što spava u mojoj sobi biće četrdeset glava. Tako ja završavam onu kulu, a otac mi je dao reč da mi nikad više neće pomenuti udaju. Sada ćeš moći svake noći da dolaziš i da ostaneš sa mnom u dvorcu. Niko nam neće smetati.

Veli Arapin:

— Ako zaželiš da ti koji put dođem i danju, daću ti, evo, ovo jaje. Razbij ga ako me se zaželiš i ja ću smesta doći.

Uzme princeza jaje, stavi ga sebi u džep i veli mu:

— Učiniću što god hoćeš tebi za volju, i u vatru ću skočiti ako mi to kažeš.

A kad je došlo na red milovanje i ašikovanje, Janaki se nagne i uzme ono jaje iz njenog džepa pa ga stavi sebi u nedra. Oni to nisu ni primetili.

Nekako pred svitanje poustajaše, odoše opet kolima. Vrate se u dvorac, kroz dimnjak se spuste u sobu.

Janaki požuri ispred njih, uđe i legne, pa skine svoju kapu pretvarajući se da spava.

Princeza se opruži na svoj krevet i zaspa, a i Janaki je spavao sve do zore.

Ujutro dođe kralj, otključa sobu, nađe svoju kćer već budnu.

— Hajde, oče — kaže mu princeza — hajde, dižite i ovoga, vodite ga da mu se odseče glava, pa da njome završim svoju kulu. Dobila sam opkladu!

Sav snužden, kralj gurne Janakija da se probudi. Otvori Janaki oči, vidi kralja okruženog vojnicima. Ustane i kaže:

— Oprosti mi, kralju, ali sam cele noći tumarao za tvojom kćeri i umorio se, pa me je savladao san!

— Šta to trabunjaš? — pita princeza. — Zaspao si tu kao klada i nisi se ni probudio cele noći. Da nisi to sve sanjao?

Počne onda Janaki da priča kralju kako se odžak u uglu raspukao nadvoje, o Arapinu, o svemu. Princeza poriče ... Priča Janaki o vrtu, o stolu. Princeza sva drhti od besa! Kako Janaki da sve to vidi, a ona da ga ne opazi? Ali i dalje sve poriče.

— A da bih dokazao da je sve ovo istina — reče Janaki — uzmi, kralju, ovo jaje i razbij ga i videćeš da će ovamo doći Arapin, videćeš ga i sam i uverićeš se.

Kad princeza ču za jaje, poče da prevrće po svom džepu — ali jajeta nigde!

Sruši se kao klada.

Uzme kralj ono jaje, razbije ga — i u isti tren se pred njima obrete jedan Arapin, neman. Svima se, kad su ga spazili, sledi krv u žilama. Kad ugleda onesvešćenu princezu on u svojoj prevelikoj žudnji pojuri ka njoj da je zagrli. Ali istupi Janaki, izvuče svoj mač i zamahnu te mu odseče glavu.

Onda se princeza povrati i otvori oči, pa padne ocu u zagrljaj, oslobođena od mađija. Nastade radost, smeh. Za koji dan prirede i njenu svadbu sa Mesečevim sinom. Svuda pesma, igra, muzika, gozbe.

Prođe neki mesec, pokrene se Janaki sa sinom Mora, uzme svoj mač, konja, sve svoje stvari, pozdravi se s kraljem, pozdravi se i sa svojim pobratimom i sa njegovom ženom princezom. I njemu ostavi jednu jabuku i reče mu, ako se ona osuši, da pričeka njihovog drugog pobratima, Sunčevog sina, i da zajedno krenu u potragu za njim. Izljube se, pozdrave i on krene ...

Idu oni tako, idu njih dvojica sami, ovamo, onamo, dok ne stignu u neku kraljevinu čija princeza nije htela da govori, pa je kralj svuda razglasio:

— Ko uspe da princezu navede da govori, neka je uzme za ženu, a ako mu to ne pođe za rukom — biće pogubljen!

Pita opet Janaki svoga konja:

— Šta da radim, dobri moj konju, ne bih li postigao da princeza progovori pa da je udam za svog pobratima? Neka se i on smiri i ne muči više s nama...

— E, ovo je najteže — kaže konj — ima samo jedan način da se to postigne. Reći ćeš kralju da ti načine dvostruko ogledalo. Unutra sakrij sina Mora, pa kad vidiš da nisi postigao da princeza progovori, treba u zoru da se obratiš ogledalu i da mu kažeš: „Ogledalo, ogledalce moje, kad neće princeza sa mnom da govori, nećeš li mi ti štogod reći da me utešiš, jer mi je ovo poslednja noć u životu; nećeš li mi ti ispričati kakvu priču kako bih zaboravio na svoju muku?“ Onda neka sin Mora počne da ti govori iz ogledala, možda to navede princezu da iz radoznalosti i sama progovori i upita nešto ne bi li saznala kako to da ogledalo može da govori.

Janaki uradi onako kako mu je rekao konj. Kralj mu pripremi ogledalo, zatvore u njega sina Mora i prenesu ga u princezinu sobu.

Čim se smračilo, Janaki dođe princezi i poče da joj govori, da je preklinje, da je zasmejava šalama. A princeza — ni da zucne! Reklo bi se da i nije tu.

Pred zoru, kad uvide da je sve uzaman govorio, okrene se Janaki ogledalu i reče mu:

— Dobro moje ogledalo, kad su ljudi ovde tako tvrda srca i nije im žao što ću tako mlađan da umrem pa neće da mi reknu ni jednu jedinu reč, makar mi ti, iako nemaš duše, nešto kaži i pravi mi društvo! ...

Pripravan, sin Mora odgovara iz ogledala: — A šta želiš da ti ja kažem?

— Ispričaj mi kakvu priču da mi brže prođe vreme dok ne svane i dok me ne pogube — veli Janaki.

A ogledalo će:

— Sa zadovoljstvom ću ti nešto ispričati.

,,Bio jednom jedan siromašak i imao samo jedno dete. Za sirotinju i trud — ni za šta druto nije znao. U očajanju već, reći će jednog dana svojoj ženi:

— Odvešću naše dete u grad da izuči kakav zanat, te da ne gladuje kad odraste.

Povede dete; novca nisu imali, pa pođu peške. Put ih dovede u predeo Alorto Puri; umorni, sednu da prezalogaje i da se odmore. Otac, ožalošćen što treba svoje jedino dete da prepusti u neke tuđe ruke, uzdahnu i reče:

— Oh, kuku lele! Triput kuku lele!

Kako je to izrekao, vidi da se more uzburkalo a ka njemu se valja talas visok kao kakvo brdo. On se uplaši i htede da pobegne. Još on to nije čestito ni pomislio, talas se rastvori i iz njega izađe divlji duh i reče mu:

— Što si me zvao? Šta hoćeš od mene?

Jadni se otac uplaši i kaže mu:

— Nisam ja, gospodaru, tebi ništa rekao. Uzdisao sam i govorio: „Oh, kuku lele, triput kuku lele!“ jer zbog moje zle sudbine i moga siromaštva treba da ostanem bez svoga deteta i da ga samog prepustim u tuđe ruke dok ne izuči kakav zanat.

Kaže duh:

— Makar me i ne zvao, ja ću ti pomoći. Povešću sa sobom tvoje dete da ga naučim zanatu. Dođi kroz dve godine na ovo isto mesto, pozovi me i uzećeš onda svoje dete!

Povede duh dete sa sobom, za tren oka povuče se u more i ode na dno u svoje dvore. Tamo je bilo i druge dece koju je s vremenom ugrabio i koja su bila okamenjena od pojasa nadole. Naloži sada detetu da poslužuje ostale, objasni mu šta sve treba da radi i još reče da dobro pazi i da nikako ne otvara jedan sanduk koji je stajao u uglu, a posebno da ne dira knjige koje su tu bile, jer mu se može desiti veliko zlo.

A dete, promućurno, pomisli: „Zašto da ne probam, kad bih već mogao da pročitam te knjige, da vidim o čemu govore, da naučim i ja nešto i oči sebi da otvorim?"

I tako on počne da čita. Knjige su bile o čarolijama, a Kukulele mu je zabranio da ih dira kako se ne bi pleo u njegovu veštinu. Ali dete, promućurno, pročita i izuči maćije, i to ne samo one koje je znao Kukulele, već i jednu pride. Izučio je kako da prepozna šta neko drugi misli.

Prođu dve godine, dođe otac na Alorto Puri, pozove, Kukulele izađe i povede ga govoreći mu:

— Hodi da vidiš svoje dete.

Spuste se u njegove dvore, pozove dete: eto radosti, poljubaca, maženja! Ali kako je dete naučilo da čita tuđe misli, shvati šta je Kukulele nameravao da radi, pa veli svom ocu:

— Oče, ovaj sad ne želi da me vrati. Pretvoriće me u konja zajedno s ovom drugom decom koju je pokupio i zatvorio ovde. Pitaće da li možeš da me prepoznaš. Ti treba da zapamtiš da ću ja otići sasvim napred i da ću biti prvi konj u redu. Zapamti ovo, pa kada te zapita koje je tvoje dete, da na mene pokažeš.

Zamalo dođe Kukulele i veli ocu:

— E, zar nije vreme da kreneš?

Odgovori otac:

— Da krenem, ali vodim i svoga sina.

— Ako prepoznaš koje je tvoje dete među ostalom decom koju ću ti sada pokazati, vodi ga, daću ti ga! — veli Kukulele.

I povede oca na jednu veliku poljanu. Zakratko, dođe i stotinak konjića. Veli Kukulele:

— Ovo su sve deca, a ja sam ih začarao i pretvorio u konje. Koje je tvoje dete?

Pođe stari, gleda sve konje. Pretvara se da traži. Najzad pokaže na prvog:

— Ovo je moje dete!

I doista je bilo!

Budući da ga je prepoznao, šta je mogao Kukulele da radi? Vrati ih opet na obalu, ostavi ih tamo i oni odu sa toga mesta.

Na putu ka svom selu ugledaju nekog pastira ispred sebe. Reče dete svom ocu:

— Oče, ja sada znam čarolije; pretvoriću se u konja, a ti me prodaj ovom pastiru za deset seferina; posle ću ja pobeći od njega i opet se pretvoriti u ljudsko biće, a novac ćemo zadržati.

Tako i učine; dete se pretvori u konja, a stari ga povede držeći ga za ular. Obrati mu se pastir:

— Ej, zemljače, prodaješ li toga konja?

— Prodajem ga, dabome. Ako mi daš deset seferina, tvoj je.

Dade mu pastir deset seferina, povede konja i ode. Otac ih je kradom sledio da vidi šta će se zbiti.

Pastir je dete držao za ular i vodio ga za sobom; ono poče da se češe pastiru o ruku i da je liže.

Kaže pastir:

— Već me poznaje, da mu malo skinem uzdu.

Čim je to učinio, ovaj zaostane, pretvori se ponovo u dete i ode svome ocu, pa mu veli: — Napred sada, hajdemo! i poću odatle.

Juri pastir, vraća se, traži — ništa!

U taj se mah pojavi Kukulele. Jurio je da nađe dete i da ga uzme nazad sebi. Pokajao se što ga je pustio da ode. I kad ga pastir upita nije li video takvog i takvog konja, on shvati da je to bilo ono dete i da je ono izučilo njegove čarolije. Pretvori se odmah u kopca i poleti da nađe dečaka. Ovaj ga spazi gde dolazi. Pretvori se u orla i spusti se na kopca. Onda se Kukulele pretvori u još veću grabljivicu i navali da proguta orla. Sada se dečak pretvori u dva zrna, pa jedno padne princezi u kecelju, kako je sedela u vrtu, a drugo padne na zemlju.

Kukulele se smesta pretvori u goluba, kljucajući doskakuće princezi na kecelju i proguta jedno zrno. Kad je hteo da se vrati i da pojede drugo zrno, u kome se skrivao dečak, ovaj se brzo pretvori u kopca i zgrabi goluba svojim kandžama pa ga rastrgne i raskomada.

Tako je Kukulele bio savladan zauvek, a dečak i svi ostali oslobodiše se njegovih čarolija pa su živeli srećno i veselo."

— Pa da li ti se svidela moja bajka? — pita ogledalo.

— Hvala ti, ogledalo moje, bila je divna! — odgovori Janaki.

Kad je ogledalo počelo da govori, princeza je napustila svoje mesto i približila se sasvim, gledajući čas u ogledalo čas u Janakija. Nikako nije mogla da shvati otkud sad ovo čudo! A dok je tako gledala u Janakija i videla kako je lep, poče i da joj se sviđa, pa joj bi žao što treba da ga pogube. A opet nije htela da to pokaže već se učini kao da ne može više da obuzdava svoju radoznalost. Gleda

tobož u ogledalo, ali u staklu vidi — Janakija. Kada se bajka završila, veli ona:

— Ali kako može ogledalo da govori?

Skoči onda Janaki, priđe joj i kaže:

— Princezo moja, ja sam te pobedio!

Neće ona da prizna! Čim je ono maločas prozborila, pokajala se i ponovo stisnula usne pa sela na svoje ranije mesto bez reči.

Kaže Janaki:

— Pobedio sam te, razgovarala si sa mnom. A imam za to i svedoka — pa ode i otvori ogledalo. Otuda izađe sin Mora.

Janaki će opet:

— Ovaj te je pobedio koji je govorio iznutra, on će ti i biti muž.

Šta će na to princeza, pristane. Izađu zajedno iz njene sobe i odu kralju. Venča Janaki i njih, ostavi i sinu Mora jednu jabuku. Dalje krene sasvim sam. Jedino društvo bio mu je njegov konj. S njim se razgovarao, on mu je kazivao šta valja činiti.

Ide on, ide ... Stigne jednoga jutra na sam kraj sveta. S onu stranu granice sveta opazi konj kako nešto svetluca na suncu. Kaže on Janakiju:

— Mislim da je ono zlatna grana. Šta kažeš, da krenem onamo?

— Krećemo odmah — odgovori Janaki.

Izađu iz ovoga sveta i prilaze sve bliže. Kad su se već sasvim približili, ugledaju celu jednu šumu od zlatnih grana, kulu u sredini a svud naokolo drveta zlatnih grana. Pravi raj. Pred vratima kule sedi neka baba. Kad je spazila Janakija, začudi se i kaže mu:

— Kako si se našao ovde?

— Išao sam da tražim zlatne grane, da zaslužim svoju lepotu devojku, najlepšu na celome svetu. Znaš li gde je ona?

— Ovde je — odgovori baba. — Stani da joj kažem da si stigao!

Ode i kaže joj; povede onda Janakija i uđu u kulu. Janaki gleda u devojku, i nikako da je se nagleda. Kaže mu lepota devojka:

— Kad si ti bio kadar da dođeš čak ovamo i kad si uspeo da me pronađeš, zaslužio si da mi budeš muž.

I otad su živeli zajedno ... Ona ga je zavolela i njemu za volju postala je žena kao sve ostale. Nije više bila duh vazduha, a i vrt sa zlatnim granama i svoju kulu prenela je na ovaj svet da budu blizu ljudima.

U ovojoj ljubavi prema njoj Janaki je bio sav lud. Ni trena nije mogao da bude daleko od nje. Ona mu je govorila da izlazi, da ide u lov, da se ne žalosti tako zatvoren već da ide i da se sreće s drugim ljudima, sad kad su ponovo na ovome svetu.

A on joj kaže kako ne može da bude ni trenutka bez nje, da je ne gleda.

— Zar je samo to? — reći će devojka. — Stani, daću ti jednu svoju sliku pa ćeš je imati uza se kud god da pođeš.

Dade mu svoju sliku, on je stavi sebi u nedra i ode u lov. Tumarao Janaki po brdu, lovio, peo se, silazio, umorio se, ožedneo. Nađe neki izvor, nagne se nad njega i napije se vode, pa sedne da se odmori. Kad se bio sagao da pije vode, ispadne mu ona slika. On to i ne opazi. Odmori se malo, ustane i pođe odatle pa se vrati u dvorac svojoj ženi.

Pođu uveče pomoćnici kraljevi da napoje konje na izvoru, ali ovi nisu hteli da piju već prestrašeni pobegnu. Vrate se pomoćnici u dvor, pita ih kralj da li su napojili konje; oni ispričaju šta se zbilo. Uzme kralj konje i sam ih povede na izvor. Sagne se da vidi šta je to sa vodom kad konji neće da piju, i nađe onu sliku. Čim je to video, odmah je poslao glasnika da objasni: ko se nađe da mu kaže ko je ona i gde bi on mogao da je nađe — dobiće pola njegove kraljevine.

Baba koja je posluživala lepotu devojku siđe u kupovinu, čuje šta glasnik viče i ode kralju. Kaže mu:

— Ne brini ništa, ja ću ti je dobaviti. Samo nek tvoja vojska pođe sa mnom da je oni dovedu, jer sama neće hteti, i da mi pomognu u onom što im budem rekla.

Pođe vojska s njom, ona je sakrije u kuli.

Drugog dana Janaki ode u lov. Kad se umoran vratio, večera i legne da odspava. Sedne žena kraj njega da veze, ali joj baba kaže:

— Siđi, gospodarice, da ovde vezeš kako ga ne bi probudila.

Siđe ona, a baba ode i pozove vojnike. Dođu, ubiju konja da ne bi sve ispričao Janakiju, uhvate lepotu devojku i vežu je. Baba se popne, uzme Janakijev mač, uđe tamo gde je on spavao, zamahne i pogubi ga. Pozove zatim vojnike, raskomadaju ga na tri dela, i konja iseku na tri dela, iskopaju veliku rupu i bace unutra sve te komade. Ubace i opanke i kapu i sve zajedno zatrpaju, a mač bace u more. Onda uzmu lepotu devojku, zabrave kulu i odu u kraljevski dvor. S njima pođe i baba.

Kralj se silno obraduje. Babi dade pola svoje kraljevine, lepotu devojku smesti u jednu sobu svu od zlata, dade joj sluškinje i sobarice da je dvore, a sam je svakoga jutra dolazio da je gleda. A ona ga niti čuje niti vidi. Samo plače...

Ostavimo sada princezu i vratimo se trojici Janakijevih pobratima. Oni su srećno živeli sa svojim ženama u svojim kraljevinama.

Jednog se jutra probudi Sunčev sin i ode da vidi jabuku što mu je ostavio Janaki, da bi tako saznao kako mu je pobratim. Vidi — jabuka se osušila! Listovi joj žuti i suvi! Odmah ode svojoj ženi i veli joj:

— Neko se zlo desilo mome pobratimu Janakiju. Treba da idem i da ga nađem.

Uzjaše konja i ode. Uz put naiđe na druga dva pobratima. Pođu sva trojica zajedno. Idu oni, tako, idu i raspituju se. Niko ne ume da im kaže gde bi mogao biti Janaki. Veli sin Sunčev:

— Stanite da upitamo mog oca.

Pitaju Sunce, a ono im kaže:

— Idite na to i to mesto, tamo ćete naći jednu kulu, kopajte i pronaći ćete ga.

Odu oni tamo, kopaju, nađu Janakija i konja, sastave sve delove ujedno, ali nisu imali besmrtnu vodu. Ponovo pitaju Sunce, a ono im veli:

— Ja po ceo dan putujem, ali to nisam nigde opazio. Upitajte Mesec, možda je on noću primetio.

Ode Mesečev sin, upita oca, a Mesec odgovori:

— Znam gde se nalazi, iza onoga brda što se otvara i zatvara. Privežite kakav ćupčić za nogu golubu i pustite goluba da onuda

proleti, da se zagnjuri i uzme vode pa da se opet brzo vrati pre no što se brdo zatvori.

Privežu oni ćupčić, poleti golub i prođe kroz brdo. Donese besmrtnu vodu.

Oni je uzmu, poškrope Janakija, poškrope i konja, i ovi ožive! Kakva radost, zagrljaji, poljupci!

Kaže Janaki:

— Hvala vam, braćo, što ste me spasli. A sada hoću da nađem i svoj mač, pa da pobijem sve one koji su mi odveli ženu i naneli mi ovo veliko zlo.

Pođu sva trojica; pita Sunčev sin svoga oca. Veli Sunce:

— Ne vidim ga, ne znam gde je.

Pita svoga oca i Mesečev sin, a Mesec veli:

— Nisam ga video.

I sin Mora upita svoga oca. A More će:

— Kod mene je.

Zaroni sin Mora u zagrljaj svoga roditelja, traži i nađe mač, uzme ga i donese Janakiju.

Ponovo Janaki zahvali svojim pobratimima. Izljube se, oni odu i vrate se u svoja kraljevstva svojim ženama.

Uzjaše Janaki svoga konja, nagne se, pomiluje ga i kaže mu:

— Ela, dobri moj konju, hajdemo sad da oslobodimo našu gospodaricu!

Skoči konj i za dva trena se nađu pred kraljevim dvorom. Kad vojnici opaze Janakija, obuzme ih jeza! Kako li je oživeo, kad su sami videli da je mrtav i pokopali ga!

Pokušaju da ga na kapiji spreče da uđe. Izvuče on mač, pa zamahni ovamo, zamahni onamo, sve ih poseče. Uđe u dvor, pogubi kralja. Nađe babu, raskomada je na bezbroj delića. Pođe u sobu gde je bila njegova žena, dograbi je, uzjašu konja i vrate se u svoju kulu.

Lepota devojka, pomoću čarolija koje je znala, povuče opet kulu sa zlatnim granama, udalji je od ovoga sveta i smesti onamo gde je i ranije bila. I njih dvoje su, ona i Janaki, živeli srećno i u ljubavi. Možda žive tamo još i sada.

KRALjEVA JABUKA

Pređo crvena upredena,
na vreteno namotana,
povuci vreteno da se pokrene,
naša priča da započne.

Bajka počinje, dobro veče!

Bio jednom jedan kralj i imao u svome vrtu jabuku koja je rađala plodove jarkocrvene boje, ali ih on nikada ne bi pojeo. Kad god bi stigao dan da ih beru, jabuke bi nestale.

Jedne je večeri njegov najstariji sin čuvao u vrtu stražu ne bi li uhvatio lopova. Začuje oko ponoći kako se frkćući približava neka neman. Uplaši se on pa ugasi svetiljku i sakrije se.

A ujutru:

— Šta je bilo? — pita ga otac.

— A, mani — odgovori mu — noćas neka neman dođe i pojede jabuke.

Sledeće godine je srednji sin čuvao stražu i sve se isto zbilo.

Treće godine je stražu čuvao najmlađi. I on blizu ponoći, pre no što petao zakukuriče, začuje kako se neman približava. Ugasi i on svetiljku, a u ruke dohvati luk. Samo što je neman prišla jabuci pokušavajući da se popne, kad — frr, zategne on svoj luk, a neman oblije krv.

Ostane on na straži dok ne svane, pa ode i sve kaže svojoj braći.

Dignu se oni sva trojica i pođu tragom krvi, koji je iza sebe ostavljala neman. Stignu do nekog bunara i čuju — u njemu neman urla. Kaže tad najmlađi brat:

— Ja ću se svezati užetom pa ćete me spustiti u bunar, a posle, kad povučem za uže, vi me izvucite gore.

— Dobro — vele mu braća.

Privezaše ga onda užetom i spustiše u bunar.

Siđe on i spazi neman kako se ispružila i urla; odapne odmah jednu strelu i ubije je.

Osvrne se naokolo i spazi nedaleko od nemani devojku — kao sveža voda.

— Aman — veli mu ona — iz božjih ruku u tvoje, izbavi me odavde!

— Ne boj se — odvrati joj on.

Priveže je za uže, a njegova je braća izvuku iz bunara.

Kada su je ugledali i saznali da je neman mrtva rekoše:

— Da mi njega ostavimo tamo unutra pa da kažemo kako smo mi ubili neman.

Ostave tako njega u bunaru, pa odu ocu.

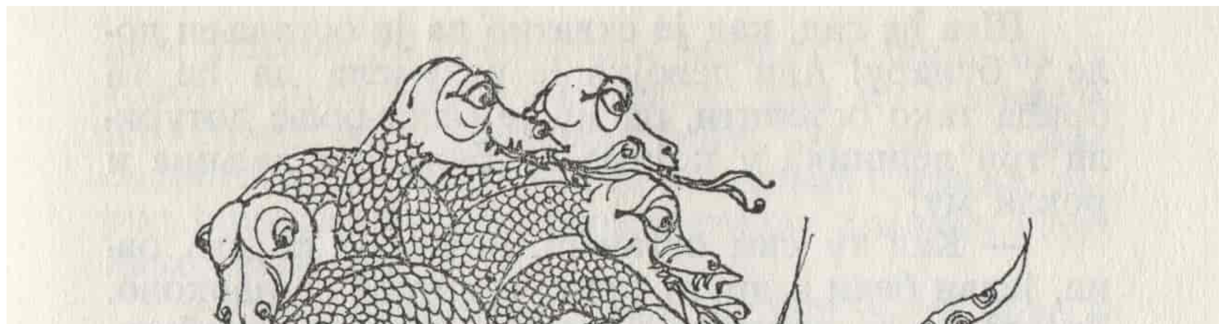
— Ubili smo neman — rekoše — a doveli smo ti, evo, i jednu devojku.

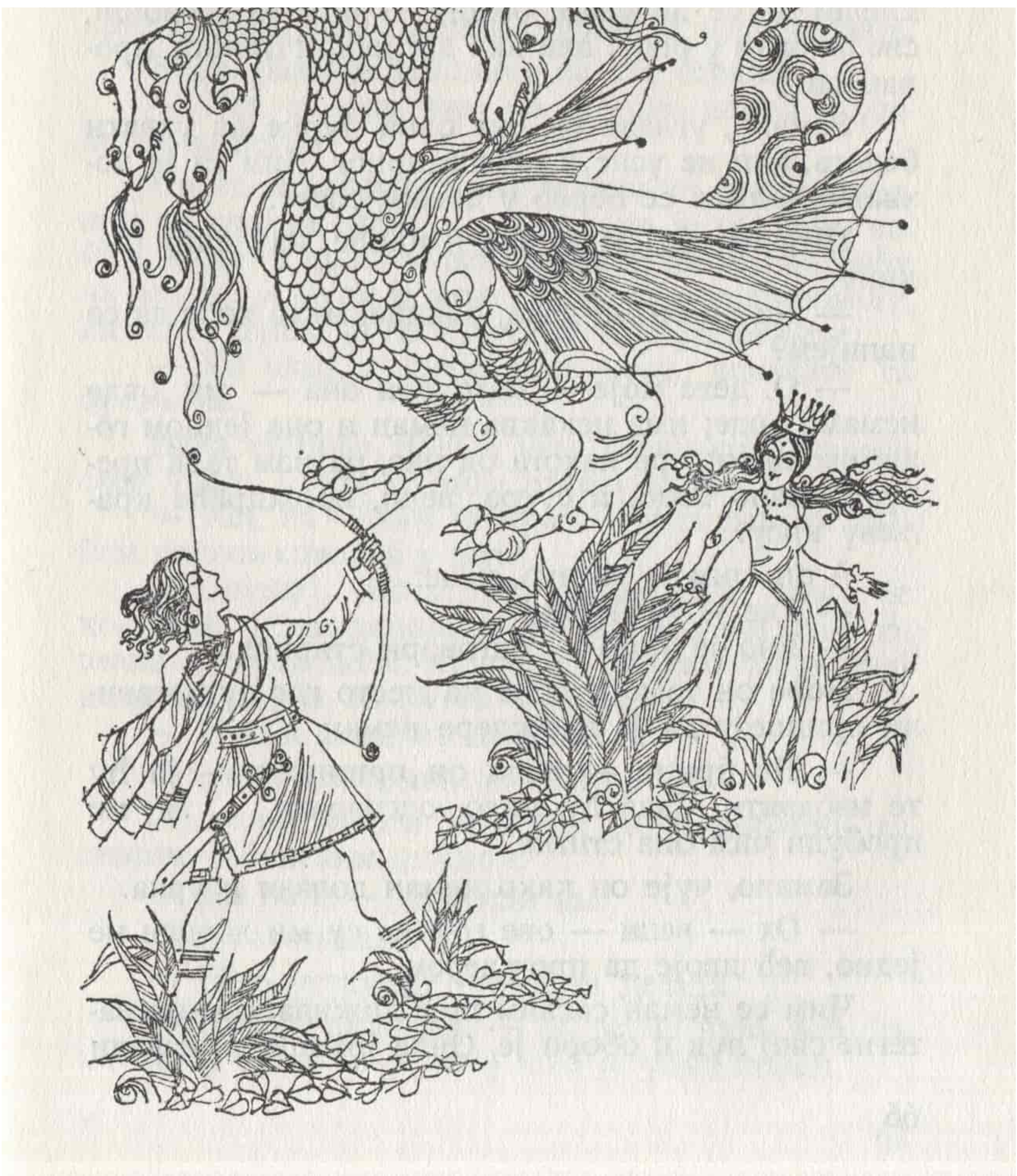
— A gde je — upita otac — vaš najmlađi brat?

— E, to ne znamo — odgovore oni.

Kad je kralj video devojku, smesti je u dvorac i naredi da se o njoj lepo brinu. A devojka — niti se smeje niti progovara, samo se skupila i sedi.

A sad da se vratimo mladiću.

Šta će sad, kad je shvatio da je ostavljen dole u bunaru! Ali devojka je razumela da će ga braća tako ostaviti, pa mu je brže-bolje doturila tri lešnika u kojima su bile tri haljine i rekla mu:

— Kad tu sam ostaneš, pojaviće se dva ovna, jedan beli a drugi crni, i vrteće se naokolo. Gledaj da se dočepaš beloga, i čim ga zgrabiš, sve će biti u redu; ali ako dograbiš crnoga, propao si.

Zamalo, ugleda on dva ovna, jurne da uhvati beloga, ali ne uspe i ščepa crnog. Čim ga je dohvatio, odmah se obreo u donjem svetu.

Šta će sad! Ide, ide i naiđe na jednu bakicu.

— Da li bi mi dala, bakice, malo vode da se napijem?

— O, dete moje — odgovori ona — mi ovde nemamo vode; ima nekakva neman i ona jednom godišnje proždere nekoga od nas, pa nam tada prepusti malo vode; a sutra, veli, proždraće kraljevu kćer.

A on, čim je to čuo, reče:

— Gde je ta neman?

— Eno je tamo — odgovori starica.

Pođe on tamo i dođe na mesto gde su ostavili princezu da je proždere neman.

— Ne brini — veli on princezi — ja ću te izbaviti. Sada ću malo odspavati, a ti me probudi čim ona stigne.

Zamalo, čuje on kako neman dolazi i urla.

— Oh — veli — ove godine su mi doveli ne jedno, već dvoje da proždere m.

Čim se neman sasvim približila, delija zategne svoj luk i obori je. Onda joj priđe, izvadi nož, odseče joj svih sedam jezika i baci ih u torbu. Digne se da ode odatle, ali mu princeza na leđima ostavi nekakav beleg. Ode on do one bakice. Zamalo poteče voda izmešana s krvlju, narod jurnu da zagrabi vode i ugleda kraljevu kćer kako dolazi.

— Ne uzimajte — kaže im ona — te vode s krvlju; nema više nemani, ubio je jedan delija.

Kralj razasla glasnike na sve strane:

— Nek se javi onaj ko je ubio neman i uzeću ga za zeta.

Posle nekoliko dana pojavi se jedan čobanin sa svojim štapom i kaže da je on ubio neman. Uzme ga kralj za zeta i zapovedi da svi dođu na veselje, i ljudi i žene, čak i mačke da povedu, ni živa duša da ne izostane. A slugama reče:

— Ko ukrade hleba ili mesa, dovedite ga preda me.

Neka starica, dok je jela, stavi komad hleba sebi u džep. Sluge je onda odvedu kralju.

— Hej, ti — njoj će kralj — šta ćeš sa hlebom što si stavila u džep?

— Slušaj, gospodaru kralju! Kod mene je kod kuće jedan delija, i koliko god da sam ga zvala da i on dođe, nije hteo; pa sam uzela ovaj komadić hleba da mu ga odnesem.

— Idi i reci mu da dođe.

Starica ode i dovede deliju.

Sede oni tako i jedu, kad dođe čobanin sa svojim čobanskim štapom.

— Na noge — zapovedi im.

Svi poustajaše.

— Što ustajete? — upita delija.

— Pst — kažu mu — da te ne čuje, već brže ustaj i ti. To je onaj što je ubio neman.

— Zar ovaj uopšte liči na nekoga ko može da ubije neman? Ali, ako je već tako, ja imam kod starice u kući jednu torbu, pa ako on uzmogne da je donese, poverovaću i sam da je on zaista ubio onu neman.

Poće onaj da je uzme, ali ne može ni s mesta da je pomeri.

Čim je princeza ugledala deliju, prepozna beleg na njemu i reče:

— To je onaj što je ubio neman.

Dograbe onda čobanina i iseku ga na komade zato što ih je prevario. Zatim delija donese torbu i poče iz nje da vadi jezike, jedan po jedan, i svih sedam pokaza ljudima naokolo. Učiniše tada slavlje i veselje, kralj je hteo da ga uzme za zeta, ali delija ne pristade, zato što mu je na umu bila devojka koju je izbavio iz bunara.

Jednog mu se dana nešto stužilo, pa uzme svoj luk i izađe u baštu. Vidi neko veliko drvo, gmiže uz njega zmija, a na vrhu — orlovsko gnezdo. Čuje on kako ptići pište, cil-cil. Pogleda gore, kad al' zmija se sprema da pojede orliće. Zategne on odmah luk i ubije zmiju. Zatim se spusti na zemlju i zaspi pod tim drvetom.

Zamalo, evo majke i oca onih orlića. Čim ga spaze, poviču:

— A ti si taj što nam svake godine pojede naše ptiće?

I stušte se prema njemu da mu iskopaju oči.

— Cil-cil — zapište njihovi ptići — pa on je nas spasao — kažu.

Onda roditelji raširе krila da mu načine hlada kako bi se lepo ispavao. A čim se probudio, kažu mu:

— A sad, reci šta da ti damo zauzvrat što si nam učinio ovo dobročinstvo. Već godinama nismo mogli da othranimo mlade, a sad si ti ubio našeg dušmanina.

— Ništa vi ne treba da mi date — odgovori im — samo me odvedite na gornji svet.

— Uradićemo to — kažu mu — ali nam treba hrana.

— Šta vam treba?

— Treba nam četrdeset jaganjaca i četrdeset mešina vode.

— Dobro — kaže on.

Ode zatim kod kralja i kaže mu:

— Da mi daš četrdeset mešina vode i četrdeset jaganjaca.

— Odmah — kaže kralj.

Da mu četrdeset jaganjaca i četrdeset mešina vode, a on ih natovari na orlove, pa se i sam popne.

Kad bi uz put orlovi graknuli „kra", on bi im dao mesa, kad bi graknuli „na", dao bi im vode. Već su stigli sasvim blizu gornjeg sveta, kad njemu ponestane mesa. „Kra" zagrakću orlovi, a on, u prevelikom uzbuđenju, odseče komad mesa sa svoje noge i da im. Oni to prepoznaju i ne pojedu. Iznesu deliju na gornji svet.

— Hajde — kažu mu — koračaj sada, da te vidimo.

Pokuša on da korača — hramlje. Nabace mu zatim ono meso na nogu i on poče lepo da hoda.

Onda on ode u grad nekom krojaču:

— Primi me — kaže mu — za šegrta, za hranu, i drži me kod sebe u radnji.

Primi ga krojač i zadrži kod sebe.

Kralj, njegov otac, terao je onu lepu princezu da ga uzme za muža. Ona mu napokon reče:

— Kad mi načiniš haljinu, a na njoj da budu sunce, mesec i nebo sa zvezdama — uzeću te za muža.

— Dobro — veli joj kralj.

Pozove onda kralj krojača i kaže mu:

— Sutra u pet sati ujutru hoću da imam haljinu, a po njoj da budu nebo sa zvezdama, sunce i mesec; ako ne bude gotovo, odseći ću ti glavu.

Uzbuni se majstor kad to čuje. Ode u radnju i legne da umre. Šta će, jadnik! Da to završi, nikako nije mogao.

— Šta ti je, majstore, što si zabrinut? — pita ga šegrt.

— Nije to tvoja briga — odgovori majstor.

— Kaži mi — šegrt će na to majstoru — možda mogu i ja tebi štogod da pomognem.

— Ah, sinko — veli — gotov sam; kralj mi je zapovedio da mu načinim haljinu s nebom i zvezdama.

— Ne boj se — veli mu šegrt — to ću ja noćas završiti. Samo mi — veli — daj trideset lakata čohe, galon rakije i dve-tri oke lešnika.

Jedino što je mladić te noći radio bilo je da razbija i jede lešnike i da pije rakiju. Viri majstor spolja kroz neku pukotinu, ali nema šta da vidi.

— Ah — kaže — zar ovaj da mi obavi posao? Teško meni što sam mu poverovao!

Ujutru majstor lupa na vrata:

— Ustaj — kaže — zar još spavaš? Stigao je čas da nosimo kralju haljinu, a tebe ni brige.

— Oh — njemu će mladić — noćas mi uopšte nisi dao da spavam. Sve do jutra sam se trudio, i tek što sam zaspao.

Otvori majstor vrata i ugleda haljinu koju je mladić gotovu izvadio iz lešnika što mu je dala devojka koju je izbavio iz bunara. Uzme je majstor pa s njom pravo pred kralja, a kralj pred devojku.

— Dobro — kaže ona — načini mi još jednu haljinu, a na njoj neka bude more s ribama.

Opet on pozove majstora, kaže mu sve, a majstor ispriča šegrtu, donese mu opet lešnika i rakije. Opet je do jutra mladić jeo i pio. Bližila se zora, dade on majstoru haljinu iz lešnika, a ovaj je odnese devojci.

— Dobro — kaže ona — sada hoću još jednu, sa zemljom i cvećem.

Drugog dana je majstor opet pripremi i odnese.

— Dobro — reče devojka kralju — nek doće majstor koji je napravio haljine, da ga vidim.

Dođe majstor kralju, a devojka ga upita:

— Jesi li sam napravio ove tri haljine, ili te je neko uputio?

Uplaši se na to majstor i kaza istinu — da ih je načinio njegov šegrt.

Onda kralj pozove onog šegrta, kad vidi — a to njegov sin! Onda se zagrliše i dugo su tako ostali zagrljeni.

— Za tebe je, sine moj — reče kralj — za tebe je ova devojka.

Načiniše slavlje i veselje, potraja tako nekoliko dana, a posle toga kralj siće s prestola i njega, svoga najmlaćeg sina, postavi za kralja.

Braća, osramoćena, ostadoše po strani.

Bio sam i ja tamo i veselio se. Dadoše mi i kosku iz kuhinje, uzeh je i pođoh. Kad sam hteo da pređem reku, oglasiše se žabe „vrak, vrak", a ja pomislih da to Turci viču „brak, brak“, hoće reći „pusti to, pusti to“. Uplaših se ja i odbacih kosku. Ona slučajno dopade Hromom Dabi, udari ga po nozi i on otada ostade hrom, a vi ako ne verujete — pogledajte ga.

ŠEĆERKO

Jednom pre mnogo vremena živeo jedan kralj i imao kćer. Mnogi su je iskali za ženu, ali ona nije htela nijednog, jer joj se niko nije svideo. Najzad se doseti da sama sebi načini čoveka.

Uze tri kile badema, tri kile šećera i tri kile mrvica, razbi bademe i sve to smeša ujedno, šećer, bademe i mrvice, lati se posla i načini od toga čoveka. Postavi ga pred kućnu ikonu i poče da se moli i klanja. Četrdeset je dana i četrdeset noći zazivala gospoda i on ga posle četrdeset dana oživi i nazvaše ga Šećerko Šećerković.

Bio je jako lep i ime mu se pročulo po celome svetu.

Za njega je saznala i čula kraljica iz jednog jako udaljenog kraljevstva i zaželela da ode da ga uzme. Načini tako zlatnu galiju sa zlatnim veslima i uputi se onamo gde je bio Šećerko.

Čim je stigla, reče mornarima:

— Onoga što se od svih ljudi izdvaja lepotom i izgledom, ugrabite i dovedite ovamo na galiju.

Kad je svet saznao da je prispela zlatna galija, svi pođoše da je vide, pođe i Šećerko.

Kad ga mornari opaziše, namah ga poznadoše i smesta ga zgrabiše — pa pravo sa njim na galiju.

Čeka uveče princeza da dođe Šećerko, čeka, ali — uzalud. Pita ovde, pita onde, i sazna kako ga je jedna kraljica ugrabila i pobegla.

Šta će sad, šta sad da radi?

Ode i načini tri para gvozdenih cipela i dade se na put ne bi li ga našla.

Od jednog mesta do drugog, i udalji se veoma od ovoga sveta, pa se nađe kod Mesečeve majke.

— Dobar dan, majčice.

— U dobar čas, devojčice. Kako si mi ti, devojčice, stigla ovamo?

— E, udes me doneo. Da nisi gdegod videla moga Šećerka, mog Šećerkovića?

— Kako, kćeri? To ime prvi put čujem. Nego sedi dok se uveče ne vrati moj sin, on ide po celome svetu, možda ga je negde video.

Kad uveče stiže Mesec, ona mu reče:

— Dete moje, ova te devojka moli da joj kažeš da nisi gdegod video njenoga Šećerka, njenog Šećerkovića.

— Kako? Ne, nisam ga video, kćeri moja. Prvi put čujem to ime. Nego pođi do Sunca. Možda ga je ono negde videlo, jer ono se još više kreće po svetu.

Prespava ona to veče kod njih, a ujutru joj dadoše jedan badem s rečima:

— Razbij ga ako dospeš u nevolju.

Uze princeza badem i ode.

Od jednog mesta do drugog, istrošila je jedan par cipela dok nije stigla do Sunčeve majke.

— Dobar dan, majčice.

— U dobar čas, devojčice. Otkuda ti ovde?

— E, udes me doneo. Da nisi videla moga Šećerka, mog Šećerkovića?

— Kako, kćeri moja? Nisam ga videla. Nego sedi samo dok se uveče ne vrati moj sin, možda ga je on video, jer on ide po velikome svetu.

Dođe Sunce uveče, princeza klekne pred njega i reče:

— O, Sunce, gospodaru moj i svetski putniče, da nisi video mog Šećerka, mog Šećerkovića?

— Kako? Ne, nisam ga video. Jedino da odeš do zvezda, njih ima mnogo. Možda su ga one videle.

Prespava ona to veče kod njih, a ujutro joj dadoše jedan orah s rečima:

— Razbij ga ako dođeš u nevolju.

Zatim joj pokazaše put, a ona se pozdravi s njima i ode.

Od jednog mesta do drugog, istrošila je i drugi par cipela, dok nije stigla kod majke svih zvezda.

— Dobar dan, majčice.

— U dobar čas, devojčice. Otkuda ti ovde?

— E, udes me doneo. Da nisi videla moga Šećerka, mog Šećerkovića?

— Kako, kćeri? Ne, nisam ga videla. Ali sedi dok se uveče ne vrate moja deca, možda ga je neko od njih videlo.

Dođu uveče njena deca i ona ih upita:

— Da niste videle Šećerka Šećerkovića?

— Ne, nismo ga videle — odgovoriše zvezde. Tada se umeša jedna majušna zvezda i reče: — Ja sam ga videla.

— A gde si ga videla?

— U onim tamo belim dvorima. Tamo ga, ždralovića, drži kraljica i pazi da kogod ne dođe da joj ga uzme.

Prespava ona to veče kod njih. Ujutro joj pokažu put, dadoše joj jedan lešnik s rečima:

— Razbij ga ako dospeš u nevolju.

Od jednog mesta do drugog, i stiže tamo gde je bio Šećerko.

Uđe u dvorac kao prosjakinja, vide Šećerka, ali ne reče ni reči.

U dvorcu je bilo mnogo gusaka. Ode ona do sluškinja i reče im:

— Mogu li da se smestim tamo kod gusaka?

Sluškinje odu do kraljice i kažu joj:

— Gospođo kraljice, eno napolju neke prosjakinje, koja pita može li da se smesti tamo kod gusaka. Šta da činimo?

— Pustite je — reče kraljica.

I pustiše je. Prespava ona tamo to veče.

Ujutru, čim se probudila, razbije badem i pojavi se zlatno motovilo sa zlatnim stalkom, a mota zlatne kaleme.

Ugledaše ovo sluškinje i potrčaše kraljici da joj dojave.

Kad je kraljica to čula, reći će:

— Što ne pođete da joj kažete da to dade nama? Šta će to njoj?

Odu sluškinje i kažu joj:

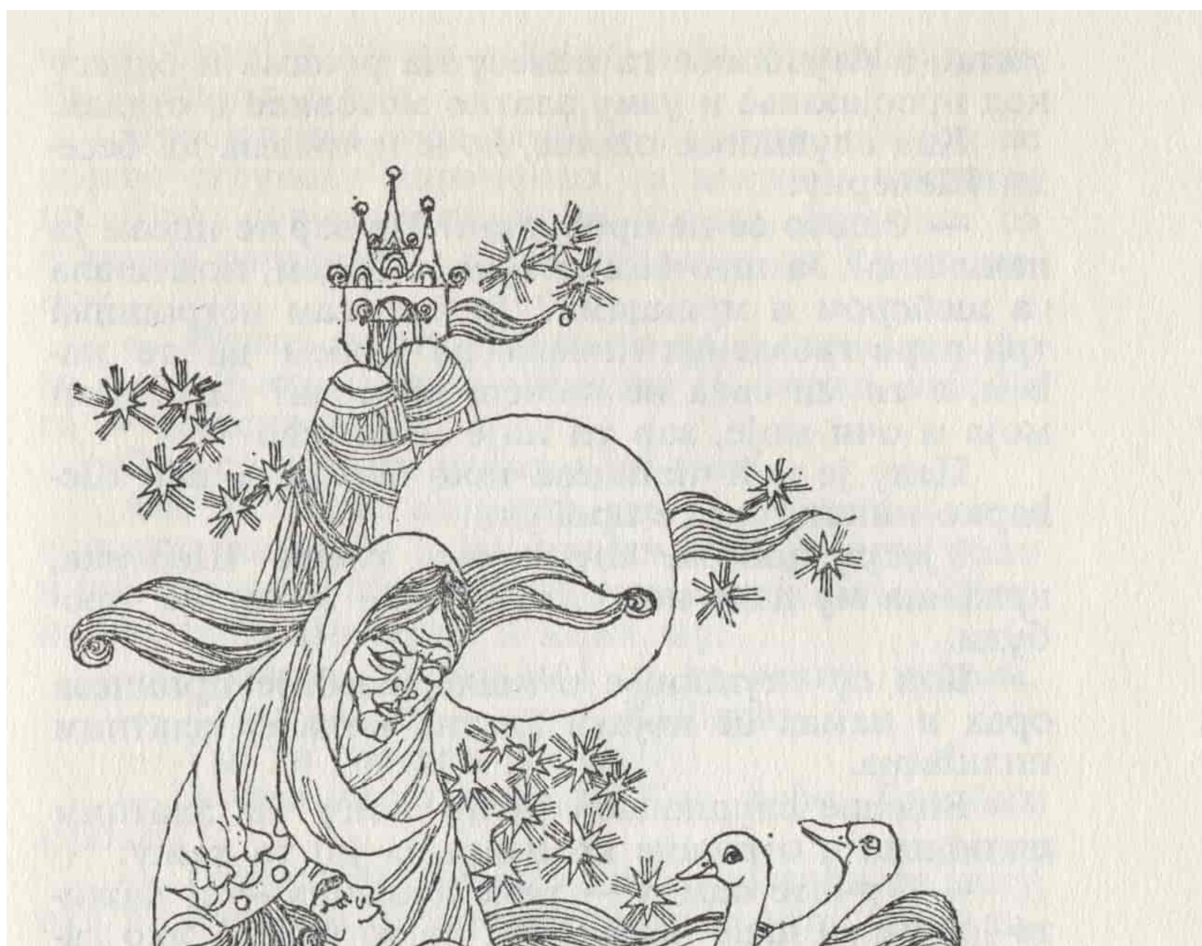
— Veli gospođa kraljica, što ti ne bi dala nama zlatno motovilo sa postoljem? Šta će to tebi?

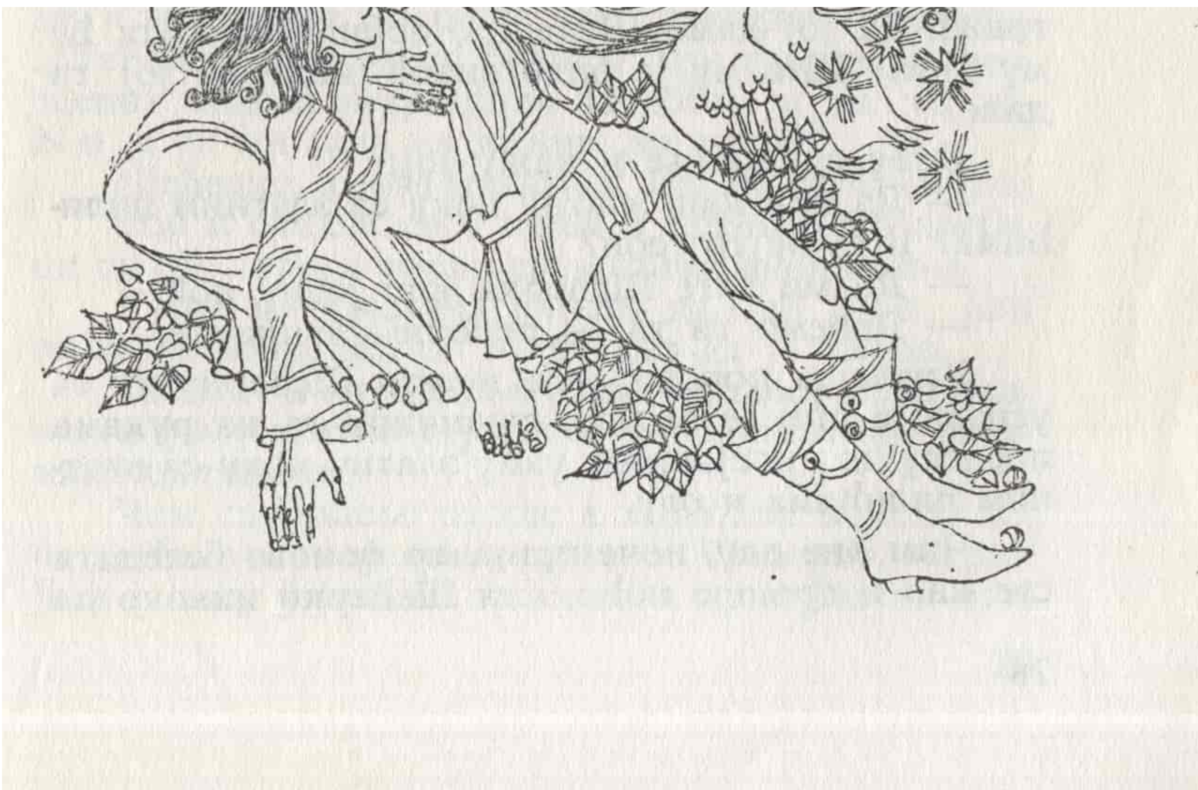
— Daću vam, ali da mi date Šećerka za jednu noć.

Odu sluškinje i reknu to kraljici.

— A što da joj ga ne damo! — reče kraljica. — Šta će mu pa biti!

Uveče, dakle, odmah posle večere, dade kraljica Šećerku nekakvo piće, a u tom je piću bilo nešto da ga uspava. Tek što ga je ispio, on zaspi, a sluškinje ga ponesu na rukama i odnesu kod prosjakinje i uzmu zlatno motovilo i stalak.

Kad sluškinje odoše, poče princeza da besedi Šećerku:

— Zašto se ne probudiš? Pa zar te nisam ja načinila? Ja što sam istucala badem, pomešala sa šećerom i mrvicama? Ja što sam istrošila tri para gvozdenih cipela da dođem da te nađem, a ti mi sada ne kažeš ni reči? Svetlosti moja i oči moje, zar ti nije mene žao?

Celu je noć princeza tako besedila, ali Šećerko nikako da se probudi!

Ujutru dođoše sluškinje, uzeše Šećerka, kraljica mu dade neko drugo piće i on se probudi.

Kad su sluškinje otišle, razbije princeza orah i namah se pojavi zlatna koka sa zlatnim pilićima.

Videše sluškinje zlatnu koku sa zlatnim pilićima i otrčaše kraljici da joj to kažu:

— Trčite odmah — reče kraljica — i kažite joj da to dade nama. Šta će to njoj! A ako zatraži da joj damo Šećerka, dobiće ga. Šta će mu biti? Šta mu je bilo sinoć, kad smo joj ga dale?

Dođu sluškinje i kažu joj:

— Da nam daš zlatnu koku sa zlatnim pilićima? Šta će to tebi?

— Da mi date Šećerka još jednu noć.

— Daćemo ti ga — rekoše sluškinje.

Kraljica ponovo dade nešto Šećerku te ga uspava, a čim je zaspao, sluškinje ga na rukama prenesu do prosjakinje, uzmu zlatnu koku sa zlatnim pilićima i odu.

Čim one odu, poče princeza ponovo besediti sve kao i prošle noći, ali Šećerko nikako da se probudi! A ujutru ponovo dođu sluškinje, uzmu Šećerka i odu.

Prosjakinja tada razbije lešnik, a otud se pojave strukovi karanfila sa zlatnim cvetovima. Čim sluškinje spaziše zlatne strukove sa zlatnim cvetovima, otrče kraljici da joj to kažu:

— Idite, recite joj da to dade nama, šta će to njoj? A ako ponovo ushtedne Šećerka, dobiće ga — reče kraljica.

Odu sluškinje i kažu joj tako.

Ali nedaleko od mesta gde je boravila prosjakinja živeo je jedan krojač koji je šio noću i čuo sve reči što je besedila prosjakinja. Sretne on, tako, Šećerka i kaže mu:

— Dozvoli, kralju moj, da te nešto upitam.

— Samo izvoli — reče Šećerko.

— Gde ti svečeri spavaš?

— A što me to pitaš? Kod kuće. Gde bih spavao?

— Gospodaru Šećerko, već dve noći ne mogu oka da sklopim od one prosjakinje što živi tamo kod gusaka. Po celu noć presedi govoreći: „Šećerko, što se ne budiš? Tri sam para gvozdenih cipela istrošila da dođem i da te nađem, a ti mi sada ne kažeš ni reči?"

Šećerko je ovo shvatio, ali ne reče ništa.

Ode i osedla svog konja i preko njega prebaci sa obe strane vreće sa zlatnim florinima.

Uveče mu kraljica ponovo da ono piće, ali on ga ne ispi, već se učini kao da je zaspao.

Smesta ga sluškinje uzmu i odnesu prosjakinji, a uzmu zlatne strukove karanfila sa zlatnim cvetovima.

Čim sluškinje odoše a princeza ponovo poče da besedi svoje jade, diže se Šećerko, zagrli je i u času uzjahaše na konja i krenuše na put.

Dođu ujutru sluškinje da uzmu Šećerka, ali gde da ga nađu! Otrče plačući kraljici da joj to kažu. Poče tada i ona da kuka, ali šta da radi? Onda ona reče:

— Načiniću i ja za sebe čoveka — i istoga trena dade sluškinjama da razbijaju bademe, pomeša ih sa šećerom i mrvicama, načini od toga čoveka i poče da se klanja. Ali je umesto molitve kazivala kletve, pa se posle četrdeset dana taj čovek ubuđavio i baciše ga.

Princeza i Šećerko dođoše u svoje kraljevstvo i poživeše dobro, da ne može biti bolje. I ja sam tamo bio i sve video.

KRALjEVO KUMČE I ĆOSA

Jednom pre mnogo vremena bio neki kralj pa je trebalo da ide na dalek put. Ukrca se u jedrenjak — u ono doba nije bilo parobroda, već samo jedrenjaka — podiže sidro i krenu na put.

Ali dok su tako plovili, izgubi jedrenjak svoj pravac i donese kralja, da kažemo, na Kipar.

Tamo kuda ga je doneo nije bilo ni grada ni sela, već se kralj i njegov sluga naćoše sami samciti po noći i zimi na tako pustom mestu. Pogledaju oni ovamo, pogledaju onamo, vide — u daljini gori neka svetiljka.

— E — kaže kralj sluzi — da poćemo pravo prema onom svetlu, da vidimo šta nam je sudbina.

Odu i naću jednog pastira u njegovoj kolibi.

— Dobro veče, pastiru.

— Dobro veče, ućite u kuću.

Doček kakav se samo poželeti može. Odmah se vidi ko je domaćin ... Ode pastir i zakolje jagnje, ispeče ga, i svi posedaju za trpezu.

Desilo se te se pastirova žena porodi te Noći i dobi sina.

Onda kralj reče pastiru:

— Ja sam taj i taj kralj, iz te i te zemlje i hoću da krstim ovo dete što se noćas rodilo, a posle ću otići.

— Kako zapovedaš — veli pastir — i neka mi dugo poživiš.

Ostadoše tu tri dana i kralj krsti dete.

Onoga dana kad su hteli da pođu, skinu kralj svoj prsten i dade ga pastiru s pismom rekavši mu: čim njegovo kumče poodraste, da ga pošalje svome kumu. A u pismu je napisao: ako momče uz put naiđe na ćopavog, ćoravog ili ćosavog — da ga ne povede sa sobom.

Kad je detetu bilo šesnaest godina, veli mu otac:

— Sine moj, uzmi ovaj prsten i ovo pismo i idi da nađeš kralja, svoga kuma.

Uzme mladić onaj prsten i pismo i pođe do svoga kuma.

Uz put naiđe na jednog ćopavog.

— Kuda ćeš, sine moj? — pita ćopavi.

— Idem — veli mu — da nađem kralja, svog kuma.

— Povedi i mene sa sobom, dete, neka ti se sreća osmehne u životu! Možda kralj i mene zadrži uza se?

— Dobro, čiko — veli mu — hajde — i povede ga sa sobom.

Kako su išli, tako je onaj ćopavi zastajkivao i svaki čas sedao da se odmori.

— E, čiko — njemu će mladić — idem ja, a ti dođi za mnom.

Ne ode daleko, a naiđe na jednog ćoravog.

— Sine moj, puno sreće u životu imao, kuda ideš?

— Idem kralju, svome kumu.

— O, sine moj, nek ti bog sačuva svetlost očiju, hoćeš li i mene povesti?

— Dobro, čiko — veli mu — hajde.

Mladić je bio dobrog srca i držao je da nije lepo da ih odbije. Ipak, kako su išli, i ćoravko se zamarao.

— E pa, čiko — veli mu — odoh ja, a ti dođi za mnom.

I ode. Malo dalje nađe nekog ćosu.

— Kuda ćeš, prijatelju? — kaže mu ćosa.

— Kum moj, kralj taj i taj, ostavio mi je ovaj prsten i pismo, pa idem da ga nađem.

— E — kaže mu ćosa — a bi li hteo da povedeš i mene sa sobom i da mu kažeš da sam ti rođak, možda će mi dati kakav posao?

— Dobro — veli mu mladić — hajde.

Idu oni, idu i naiđu na neko polje. Vode nigde. Kad su pošli još malo napred, naiđu na bunar. Bunar je bio dubok a oni žedni. Onda ćosa veli mladiću:

— Sišao bih ja, ali ti si lakši. Da te privežem i spustim? Ništa se ne boj!

Priveže ćosa mladića i spusti ga u bunar. Ovaj zagrabi vode, doda i ćosi da se napije.

— E, sad — poviče mladić — povuci uže i izvadi me odavde.

— Da te izvadim? — njemu će ćosa. — Pa ja sam gledao i trudio se da te spustim, a sad treba da te vadim?

Plače mladić, preklinje ga, a onaj — ništa.

— Pa, najzad — kaže mu ćosa — ako si saglasan da mi daš kraljev prsten i pismo i da kažeš kako sam ja njegovo kumče a ti moj sluga, spašću ti život.

Šta će mladić? Da spase sebi život, pristane.

— Ne — kaže mu ćosa — najpre se zakuni da to nećeš odati.

I mladić se onda zakune:

— Da umrem i da oživim, tada ću odati tajnu.

Na to ćosa povuče uže i izvadi mladića iz bunara.

Opet pođu dalje i stignu do dvorca. Kuckuc na vrata, pojavi se sluga:

— Ko je?

— Ja sam kraljevo kumče — odgovara ćosa — evo i njegovog prstena i pisma.

— A, kad si ti kraljevo kumče, smesta ulazite.

Koliko se kralj obradovao kad su mu to rekli — ne treba ni pitati. Ali kad su ih doveli pred njega i kad ih je video — ćosa kao đavo, a mladić poput anđelka — zaneme. Ali šta da radi? Zadrži ćosu u palati, a mladića pošalje odatle, krave da čuva, recimo.

Vremenom je starica, kraljeva sluškinja, zavolela mladića.

Kad se jednog dana mladić zatekao u dvorcu, a bilo je tu jedno lastavičje gnezdo, čuo je kako lastavica grdi svog mužjaka što je

tumarao i dangubio, pa nije na vreme doneo hranu njihovim mladuncima.

Mladić je ovo razumeo i nasmejao se.

— Vidiš, gospodare kralju — kaže mu ćosa — on se zabavlja na moj račun i smeje se.

— Zašto to činiš? — pita ga kralj.

— Ne, gospodaru kralju — odgovara mu mladić — smejem se jer lastavica grdi svoga druga što je kasno doneo hranu lastavičićima.

— A — kaže ćosa — on razume jezik životinja i ptica! Pa kad je tako, onda ga, gospodaru kralju, pošalji da iz Indije donese pticu Pipirijevu.

— E — kaže kralj mladiću — ili ćeš ići da je doneseš ili ti ode glava.

— Ići ću — veli mladić.

Vidi starica, kraljeva sluškinja, da je mladić snužden i pita ga šta mu je. On joj ispriča celu priču, tako i tako, i sad me još šalje da donesem pticu Pipirijevu iz Indije.

— A — kaže sluškinja — šalju te da nastradaš. Već su toliki i toliki pošli, nijedan je nije doneo i svi su izginuli. Ipak — kaže mu — ima jedna kobila koja poleti čim je uzjašeš. Kad se približiš Indiji, ugledaćeš neke velike vatre, i čim ih opaziš, ti se zaustavi i ostani na tom mestu tri dana, jer se svaka tri dana jutrom te vatre gase. Čim se ugase a ti ošini kobilu i pođi da ugrabiš pticu. Ona je na jednom zlatnom drvetu. Čim je dograbiš, brzo pojuri nazad.

Tako i bi. Kao što ga je starica savetovala, tako mladić i učini i onog jutra kad su se ugasile vatre, ugrabi pticu. Iza njega se začuje silna pucnjava, ali njega ništa ne pogodi. I donese pticu Pipirijevu.

Kad ga ugleda ćosa, zbuni se, jer nije verovao da će se mladić vratiti živ.

Prošlo nekoliko dana a ćosa će kralju:

— Kume, da pošaljemo mladića da nam dovede i devojku Plavojku.

— O — kaže kralj — nemoj to zahtevati od mladića, jer mnogi su tamo otišli ali se niko nije vratio; ona im je od lobanja sazidala kule, a

tvrđave od njihovih tela.

— Ne — kaže mu ćosa — ovaj mladić može da je dovede.

Onda kralj pozove mladića i kaže mu:

— Da odeš i da mi dovedeš devojku Plavojku.

Vidi opet starica da je mladić zamišljen.

— Šta je, dete moje — kaže mu — što si tako snužden?

— Tako i tako — odgovori on — šalju me da dovedem devojku Plavojku.

— Šta da ti kažem, dete — veli mu starica — to što zahtevaju od tebe veoma je teško. Slušaj, ipak, šta ti je činiti. Kaži kralju da ti da četrdeset mešina meda, četrdeset mešina prosa i bisage zlatnika. Svuda na putu kuda budeš prolazio treba da činiš dobro i nebo će ti pomoći da izvršiš zadatak.

Onda mu pokaza i put.

Pođe zatim mladić kralju i veli mu:

— Daj mi, kralju, četrdeset mešina meda, četrdeset mešina prosa i bisage florina, pa ću poći da dovedem devojku Plavojku.

— Dobro — kaže mu kralj — uzmi.

Uzme mladić sve to, uzjaše na konja i krene.

Pred veče stigne do nekog velikog bunara.

— Pusti me — kaže mu konj — da ovde malo pasem, a ti odspavaj.

Dok je spavao, povika konj:

— Ustaj, život da se spasava!

Skoči on, i šta ugleda? Zmija hoće da proždere orliće koji su bili u gnezdu. Popne se on na drvo i mačem ubije zmiju. Kad evo ti orla.

— A, ti si taj što svake godine proždereš moju decu? — veli mu, i stušti se da mu iskopa oči.

Ali onda zaviču orlići:

— Ne, ne, on nas je spasao. Eno tamo zmije koja je htela da nas proždere! On je nju ubio. 86

— Reci — onda će orao — šta hoćeš da ti dam za dobro koje si mi učinio?

— Pa — veli mu mladić — ja sam ljudsko biće a ti ptica, kakvu ja korist mogu imati od tebe?

— Uzmi — kaže mu orao — ovo perce, i kad god ti budem potreban, malo ga oprlji i ja ću se pojaviti.

Uzme on perce i stavi ga u džep.

Idu zatim, idu, skrenu s puta i zađu u neku šumu. Tamo vidi silesiju mrava.

— Sjaši — kaže mu konj — i vodi me sa strane, da ne zgazimo kojeg mrava.

Sjaše on i povede konja.

Kad je izašao iz šume:

— Ej — veli mu kralj mrava — kuda ste pošli? Da niste izgazili moju vojsku?

— Nismo — kaže mu mladić.

Onda kralj pozove svoju vojsku i upita ih isto.

— Svi smo dobro i zdravo!

— Jeste li gladni? — upita mladić mrave.

— Umiremo od gladi — vele mu oni. — Ušli smo u ovu šumu, a nismo ništa našli.

On im prospe četrdeset mešina prosa. Navale izgladneli mravi na proso i napune svoje trbuščiće.

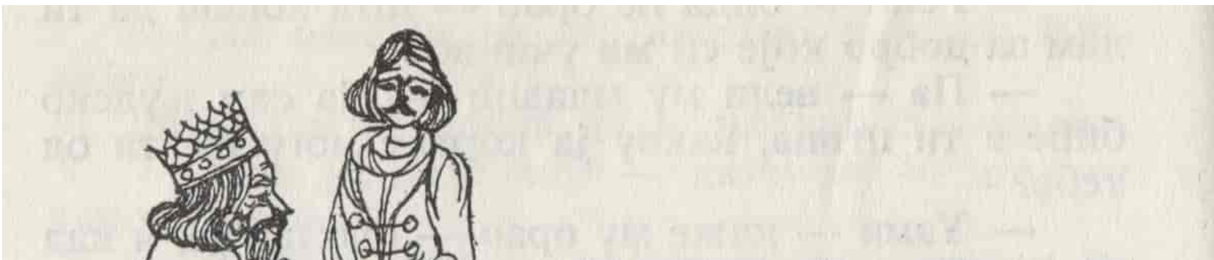
— E — kaže onda kralj mrava mladiću — šta tražiš za dobro koje si nam učinio?

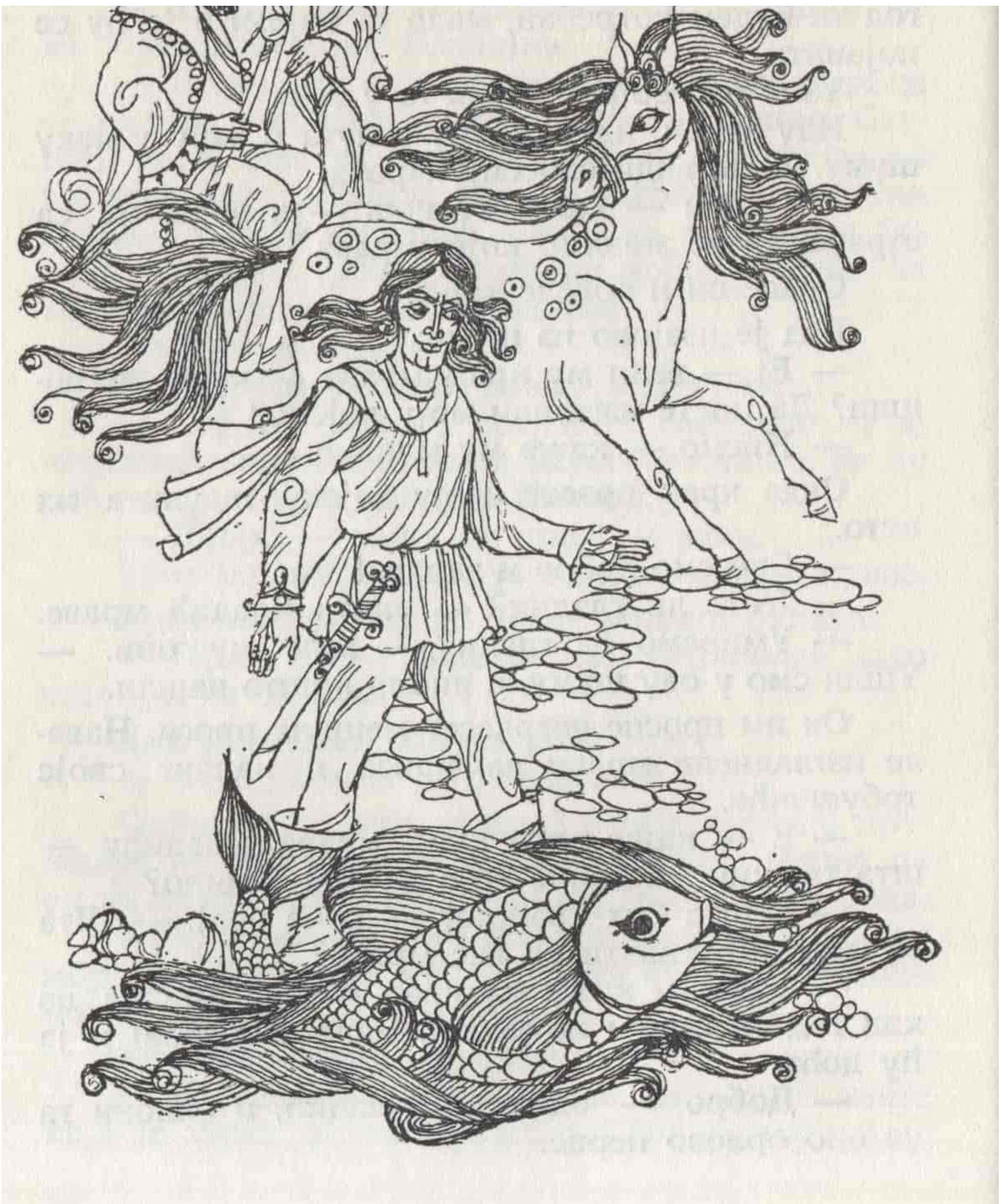
— A šta bih tražio? — reče ovaj.

— Šta se može očekivati od vas mrava?

— Uzmi — kaže mu kralj — ovo krilce, pa kad god ti budem potreban, malo ga oprlji i ja ću doći.

— Dobro — odgovori mladić, i skloni ga uz ono orlovo perce.

Posle toga se spuste do mora i pođu obalom. Idu tako, idu i spaze jednu veliku ribu kako je dospela u plićak. Praćakala se, praćakala, sirota, ali nikako nije mogla da se vrati u dubinu; bila je na samoj ivici žala i zamalo da ugine. Doće mladić, pažljivo uzme ribu i baci je u

duboku vodu. Čim se riba nađe na otvorenom moru i dođe k sebi, upita ga:

— E, šta hoćeš za dobro koje si mi učinio?

— A šta bih hteo? — odgovori on. — Ja sam ljudsko biće, a ti riba, šta ti meni možeš da učiniš?

— Uzmi ovu krljušt — kaže mu ona — i kad god ti budem potrebna, malo je oprlji i ja ću odmah doći.

Uzme on i tu krljušt i smesti je s ostalim darovima.

Idu zatim, idu i dođu do nekog potoka. Ugleda mladić sred potoka roj pčela kako ga nosi voda. Onda on izvuče svoj mač i načini od njega most da pčele izađu iz vode. Kad su bile na obali, prospe im onih četrdeset mešina meda koje je nosio. Kad su pokusale med, pčelama se duša opet povrati i one ožive.

— E — kaže mu njihova matica — šta sad hoćeš da ti damo za dobro koje si nam učinio?

— Pa — kaže on opet — ja sam ljudsko biće, a vi pčele. Šta biste mi vi mogle učiniti?

— Uzmi ti samo ovu žaoku, i kad god ti budem potrebna, malo je oprlji i ja ću odmah stići.

Uzme on i to i stavi uz ostale darove. Pođu još malo, ugledaju jednu bakicu.

— Je li ovde, majčice, devojka Plavojka? — upita mladić.

— Ovde, sinak; ali ne pitaj za nju, jer je šteta za tvoju mladost.

Podigne se on i pravo kod kralja, njenog oca.

— Dobro došao — njemu će kralj. — Šta te je dovelo čak dovde?

— Došao sam — odgovori mladić — po tvoju kćer.

— Dobro — kaže mu kralj — i meni je ona za davanje. Ali imam nešto da ti kažem: ako uzmogneš da to izvršiš, vodi je.

— Govori, kralju, da vidimo šta je to.

— Baciću u more prsten moje kćeri i ako za tri dana budeš mogao da ga pronađeš, vodi je.

Spusti se onda do mora sa svojim konjem, sedne i zamisli se:

— Šta je — pita ga konj — što si zamišljen?

— Tako i tako — objasni mu mladić.

— Mi imamo — kaže mu konj — onu krljušt što nam je dala riba koju smo spasli. Dede, oprlji je malo, nek ona dođe, pa da vidimo šta će nam reći.

Oprlji on krljušt, zamalo — evo ribe.

— Šta hoćeš? — upita.

— Sada je trenutak — veli joj mladić — da me spaseš. Kralj je bacio u more prsten svoje kćeri i zapovedio da ga pronađem za tri dana, a ako ga ne nađem — ode mi glava.

— Ne boj se — veli mu riba. — Za tri sata ja ću ga već pronaći. Ti sedi tu na obali i puši svoju cigaru, pa se ne brini.

I odmah skupi riblja kraljica sve svoje ribe:

— Brzo — veli im — idite da nađete onaj prsten.

Traže ovde, traže onde — ništa. Najzad će neka obična riba:

— Ja sam — veli — juče progutala neku takvu malecnu stvarčicu.

— Brzo — kaže joj kraljica — izlazi i ispljuni to.

Izađe riba na suvo i ispljune prsten.

— Evo ti ga — kaže — uzmi ga.

Dograbi on prsten, pa pravo pred kralja, oca devojke Plavojke.

— Dobro — kaže mu kralj — ali imam još nešto da ti kažem; ako uzmogneš to da izvršiš, daću ti svoju kćer.

— Govori — veli mladić — pa da vidimo.

— Uzeću po mericu od svega što se seje na zemlji i pomešaću, pa ako uspeš da to odvojiš jedno od drugog u toku jedne noći, daću ti svoju kćer.

Šta će mladić sada? Poče duboko da razmišlja. A konj mu opet reče:

— Imamo krilce što nam je mrav dao. Dede, oprlji to krilce.

Oprlji on krilce, pojavi se mrav.

— Šta hoćeš? — pita ga.

— A šta hoću! Kralj je izmešao od sveg semenja na zemlji po jednu mericu i dao mi rok od jedne noći da to sve odvojim jedno od drugog; a ako ne uspem, rekao je da će mi skinuti glavu.

— A — kaže mu mrav — ništa ne brini, odmah ću pozvati svoju vojsku i sve će biti gotovo kroz tri sata.

Uto stigoše mravi i za dva sata sve porazdvajaše.

Doću ljudi opet, gledaju u ambar, vide da je sve odeljeno, ovde pšenica, onde ječam, tamo kukuruz, onamo proso.

— E, pa — kaže mu kralj — i to si postigao. Još jedno ti kažem: ako budeš kadar da mi doneseš besmrtnu vodu, daću ti svoju kćer.

Onda mladić oprlji orlovo perce i orao se odmah pojavi.

— Šta hoćeš? — pita ga.

— Tako i tako, kralj mi zapovedio.

— A, ne boj se — veli orao. — Napravi samo zlatnu posudu i idi na ono brdo koje se samo od sebe otvara i zatvara, a ja ću već doći onamo.

Načini mladić zlatnu posudu i ponese je na ono brdo. Zatim je orao uzme pod krilo i provuče se kroz brdo, zagnjuri posudu u besmrtnu vodu, izađe odonud i preda je mladiću.

Sledećeg dana mladić odnese kralju posudu s besmrtnom vodom.

— Dobro — veli kralj — ali da vidimo da li je to besmrtna voda?

Pozove onda dželata i crnog Arapina.

— Pogubi ovog Arapina — zapovedi kralj dželatu.

Zamahne dželat i pogubi crnog Arapina. Uzme mu zatim glavu, polije je besmrtnom vodom i Arapin opet oživi.

— Dobro — veli mu kralj. — Sad ću ti dati svoju kćer; ali će se četrdeset devojaka obući sve u crveno, a među njima će biti i moja kći, i sve će gledati na drugu stranu; ako budeš kadar da je prepoznaš, vodi je, nek ti je prosto.

Ode mladić odatle, sedi i misli. Priseti se onda pčeline žaoke; oprlji je malo, kad evo ti pčele.

— Šta hoćeš? — pita ga.

— To i to mi je kralj naredio, pa ne znam šta da radim. Bojim se da mi sav onaj moj trud ne propadne, jer umesto devojke Plavojke mogu da izaberem kakvu murdarušu.

— Ne boj se — veli mu pčela — jer ću ja sad otići u odaju gde se ona presvlači i ostaviću joj neki beleg, pa ću posle, kad se one poređaju, na nju da sletim i po tom ćeš je ti poznati.

Odleti pčela, provuče se u dvorac i počne letuckati tamo gde se devojka Plavojka oblačila. Ova je tera, ali pčela kruži oko nje i dalje.

— Ah, manula moja — okrene se ona i veli svojoj majci — evo i pčele nas žale! Dođe čas da se rastajemo.

Poređa se, zatim, četrdeset devojaka jedna za drugom, opazi mladić kako pčela sleće na princezu, prvu u redu.

— E, pa izaberi sada — kaže mu kralj.

Mladić se pretvara da ne zna. Gleda odovud, gleda odonud.

— Uzeću — veli — ovu ovde, pa šta mi je suđeno to će i biti.

I uze onu prvu.

Prepuče srce kralju kad je video da je nju odabrao.

— E, dobro, delijo moj — veli mu — suđena ti je bila moja kći.

Mladić je odvede odande i dovede je pravo ćosi. Čim ćosa spazi devojku Plavojku, ode pred kralja i veli:

— Sad kad je stigla devojka Plavojka, neka se mladić popne na onu jabuku i neka uzbere crvene jabuke koje su na samom vrhu.

— Ne, pobogu — kaže kralj — te jabuke dosada niko nije brao. Čekamo da same opadnu; zar ne vidiš koliko su visoko?

— Ne, kume — kaže mu ćosa — mladić može to da uradi.

Čim kralj ode, ćosa naredi mladiću da se popne na jabuku. Kad je hteo da uzbere jabuku sa samog vrha, slomi se grana, povuče dole i mladića zajedno s jabukom. Na mestu gde je mladić pao mrtav, iskopa ćosa raku i sakrije mladića. Uzme zatim jabuku i odnese je devojci Plavojci. Čim ga ona spazi, poviče:

— A ko si ti?

— Ja sam — odgovori joj on — gospodar onog mladića što te je doveo. Ja sam tvoj čovek.

Kad ona to začu, poče ponovo da viče:

— Brzo da si otišao odavde.

Kad je čuo njenu viku, dojuri kralj.

— Šta je — pita — zašto vičeš?

— Vodi odavde ovog ćosu — veli ona — ne mogu da ga gledam, pa mi dovedite mog čoveka koji me je ovamo doveo.

— Gde je mladić? — upita kralj ćosu.

— Pao je — veli ovaj — s jabuke i ubio se, pa sam ga zakopao ovde u raku.

— Brzo — kaže kralju devojka Plavojka — izvadi ga odatle da ga vidim, i da mu se ne zagubi ni jedan delić tela.

Pošalje ćosa ljude i oni donesu umrlog mladića.

Čim ga spazi, devojka Plavojka uze iz one posude besmrtne vode i polije po njemu, a mladić smesta oživi i progovori:

— E, ćoso, sada je prestala da važi moja zakletva: umro sam i opet oživeo. Sad ću sve da obelodanim!

Sedne i ispriča sve iz početka.

Onda kralj zapovedi da ćosu privežu konju za rep pa ošine konja i ovaj raskomada ćosu. A mladić se oženi devojkom Plavojkom i kralj načini veliko slavlje i veselje, a posle ga postavi i na kraljevoki presto da vlada.

DANGUBA

Bio jednom jedan lenština, ali kakav lenština! Čak je i majci rođenoj dodijao, pa ga je po celi dan grdila:

— Uh, nesrećniče, uh, lenštino!

I tako je dobio ime Lenji Gaša!

Vidi on i sam, i uvidi sve, pa pođe od kuće. — Idem da nađem svoju sreću — reče majci. Ide on tako putem i umori se. Sede malo da se odmori. Kad al' eto ti nekog čoveka, pita ga šta mu je, zašto beži od svoje kuće, i lenština mu ispriča svoju priču.

— Ništa ti ne brini — kaže mu onaj čovek. — Pođi samo sa mnom. Jedanaest meseci moći ćeš da jedeš i da piješ badava, ali dvanaestog meseca moraćeš da radiš i da činiš ono što ti ja budem rekao.

Tako i bude. Jedanaest je meseci Lenji Gaša jeo i pio džabe! Ali kad je stigao dvanaesti mesec, onaj čovek ode u klanicu i zapovedi da zakolju vola, ali da mu koža ostane cela. Uzme potom volovsku kožu i ode kući, pa kaže lenštini:

— Ući ćeš, Gašo, u ovu kožu, a moji ljudi i ja ćemo te odneti daleko do brda. Tamo ćemo te ostaviti a doći će orlušine i, misleći da si vo, poneće te na vrh onoga brda. Daću ti da poneseš jedan nožić, pa čim te orlušine spuste na tle, ti raseci onu kožu i izaći iz nje, a zatim postupi onako kako ti mi odozdo budemo govorili. Tamo na vrhu stoji i jedna velika kula.

Uđe tako Lenji Gaša u kožu, odnesu ga do brda i ostave ga tamo, a sami pođu da se sakriju u blizini.

Slete onda orlušine, pa misleći od one kože da je mrtav vo, zgrabe je svojim kandžama i odnesu na vrh brda.

Čim su ga orlušine spustile na tle i čim je osetio da nogama stoji na čvrstom, raseče Gaša nožem onu kožu i izađe iz nje pa rastera ptičurine. Pojave se oni drugi u podnožju brda i doviknu mu:

— Baci dole sve što tu nađeš.

A tamo gore — cela riznica! Dijamanti, zlatnici, biseri. Uzme on pune pregršti i poče bacati dole. A oni dole samo pune vreće.

Na kraju, kad su se već svi snabdeli, veli onaj čovek:

— De sad, biće dosta! Odosmo mi kući da ovo sve ostavimo, pa ćemo se vratiti po tebe.

Da, ali kako? One orlušine su ga lepo uznele gore, ali kako da siđe?

Čeka on, čeka... A njih ni od korova! Prođoše dva-tri dana, a njemu od gladi sve počeše svetlaci da izlaze pred oči.

Razmišlja on tako o svojoj sudbini, kad pred njega iskrsnu zec. Pojuri da ga uhvati, a zec pobegne. Goni ga na ovu stranu, goni na onu, dok se zec ne zavuče u neku rupu. „Idem ja za njim“pomisli Gaša i počne rukama da kopa ,A ON ZA NjIM. ZAPNE DA KOPA RUKAMA. NAPOKON SE NAĐE U KULI. ZECA NESTADE.

Razgleda on tako sve po kuli i nađe se u kuhinji. Na ognjištu se u velikom kazanu kuvalo jelo. Ništa drugo nije mu ni trebalo. Baci se pohlepno na hranu. Kad se lepo zasitio, pronađe neku rupu u zidu i sakrije se.

U toj je kuli živeo zmaj. Kad je ušao u kuhinju da ruča i video da je jelo nestalo, poče da viče:

— Neka izađe onaj ko je pojeo ovo jelo. Ne treba da se plaši. Ništa mu neću, već ću se s njim pobratimiti i praviće mi društvo!

Ohrabri se na to Lenji Gaša i izađe iz svoje rupe, pa pravo pred zmaja. Ovaj je bio jako star i živeo je samo u jednoj sobi. Brada mu je sezala sve do kolena.

Kad ga je zmaj ugledao, jako se zaradova što će sad imati društvo.

— Sve što je u ovoj kuli, tvoje je — reče mu zmaj. — U podrumu ima dvanaest soba; evo ti ključeva, pa idi da ih otvoriš.

Međutim, dade mu samo jedanaest ključeva.

Ovaj to nije primetio. Uzme ključeve, pa jednu po jednu — pootvara jedanaest soba. I šta vidi! Dijamanti, biseri, zlatnici — sobe prepune do samih vrata! Pođe on i do poslednje sobe, ali vidi da nema ključa da je otvori. Digne se i ode zmaju.

— Poverio si mi celu kulu s tolikim blagom, a jedan ključ mi nisi dao. Zašto mi ne daš ključ od one poslednje sobe?

— Ja sam tamo mnogo propatio — veli mu zmaj — pa neću da i ti patiš.

Kako su dani prolazili, oni su postajali sve bolji prijatelji.

Kad ga je Gaša jednog dana češljao, pa zaspi. Ispod brade mu je bio privezan ključtod one dvanaeste sobe. Segnu Lenji Gaša da ga odreši i uzme, ali se zmaj probudi.

— Ja sam propatio u onoj sobi; zato ti nisam dao taj ključ. Ali kad po svaku cenu hoćeš da uđeš u tu sobu, reći ću ti da tamo unutra nema ničega. Postoje samo tri prozora i jedan bazen na sredini. U dnu su tri sobička. Uđi unutra i sakrij se u uglu. Pred veče, začućeš neku buku a zatim će u sobu uleteti tri golubice, svaka kroz drugi prozor. Zagnjuriće se u bazen a onda će otići u one sobičke i pretvoriće se u devojke. Poskidaće haljine i ostaviti ih na stranu, a same će se ponovo zagnjuriti u vodu. To su neraide.2 Ako uspeš da se domogneš košulje koje od njih a da te ne opaze, dobro. Inače ćeš grdno propatiti, upravo kao što sam ja patio.

— Dobro — veli mu Gaša.

Uzme ključ i ode da otvori onu sobu. Uđe, sakrije se u jedan ugao i stade čekati.

Čim se smrklo, začu se buka, dođoše tri golubice, svaka kroz drugi prozor. Zagnjuriše se u bazen, zatim svaka uđe u svoj sobičak, a otud izađoše tri prelepe devojke. Skinuše haljine, baciše ih u jedan ugao i opet se zagnjuriše u vodu. Smeh, pesma, cika — šta da vam pričam!

Onda se Lenji Gaša privuče što je tiše mogao i uzme košulju jedne od njih. A kako i da ga opaze kraj svih onih ludorija što su

pravile! Uzme on košulju i ponovo se sakrije.

Čim je počelo da se razdanjuje, izađu nerado iz vode da se spreme za odlazak. Pođu da se obuku. Najmlađa i najlepša traži svoju košulju, ali nje nigde! Traži ovde, traži onde, opet ovde, opet onde — ništa! Vreme prođe i trebalo je da krenu.

One dve se obuku, pretvore se u golubice i odlete. A najmlađa ostade sama nasred sobe.

Izađe onda Gaša iz svoje rupe u koju se sakrio i pokaže joj njenu košulju. Neraida ne može više da odleti. Pođe Gaša zmaju, a neraida za njim. Zmaj uze neraidinu košulju i sakri je u jedan čelični sanduk, dobro ga zabravi, a ključ sakri sebi ispod brade.

Tako su njih troje živeli jako lepo.

Kralj te zemlje doču da u zmajevoj kuli ima veoma lepa neraida i požele da je vidi. Šta da radi, šta da radi? Smisli da priredi gozbu za sve žene u državi. Na gozbu ih je pozivao prema njihovom životnom dobu. Kad je došao dan da se za trpezom okupe devojke, gleda kralj gde je neraida, gleda — ništa. Pošalje onda da je pozovu:

— Zašto nisi došla na gozbu kad sam te pozvao? — veli joj.

— Pa, ne pušta me moj muž. Uzeo mi je košulju te ne mogu da izađem.

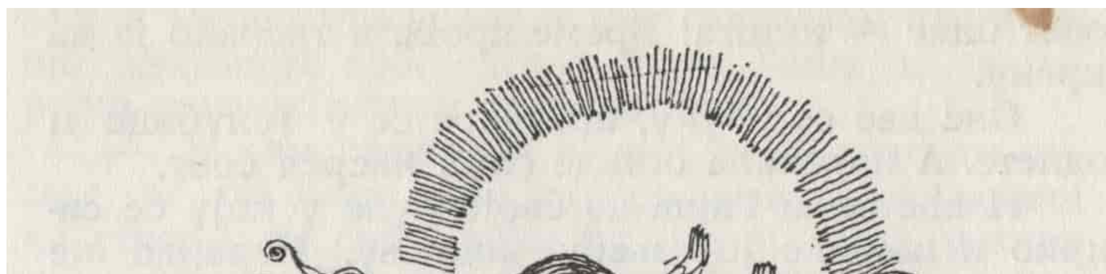
Pozove onda kralj njenog čoveka; zapreti mu da đe ga ubiti ako brzo ne ode i ne da ženi njenu košulju.

I šta sad da radi? Pođe zmaju, uzme košulju i da je svojoj ženi.

A ona, čim je dobila, navuče je što je brže mogla pa opet postade golubica i poleti. Ali pre no što je odletela odatle, sedne na balkon kule i reče:

— Ako je on moj muž koji me voli, neka dođe na Jungjormez ovasi, a to je polje gde sunce nikad ne zalazi, da me tamo nađe.

I potom iščeze.

Digne se zatim naš Lenji Gaša, pozdravi se sa zmajem i krene na put da traži svoju ženu.

Lutao je i lutao, dok nije naišao na tri čoveka kako se svađaju:

— Zaboga, šta vam je? Zašto se svađate?

— Vidi, otac nam je ostavio ove tri stvari i svađamo se šta će koji od nas dobiti.

— A koje su te tri stvari?

— Jedno je, evo, ovaj mali mač. Što god da mu kažeš, on to uradi.

Zapovede mu onda da ode u brdo i da se za pola sata vrati sa tri nabodena zeca. Tako i bude. Za pola sata vrati se mač, a na njemu nabodena tri zeca.

— Pa, to baš i nije nešto naročito — reći će Lenji Gaša. — Da vidimo drugo.

— Drugo je, evo, ova kapa. Kad je staviš na glavu, niko te ne vidi.

— Pa, ni to nije ništa naročito — ponovo će naš Gaša. — Da vidimo i ono treće.

— Treće je, evo, komad ćilima. Kad sedneš na njega, on te odnese kuda god zaželiš.

— Sve to nije ništa naročito, ali da se ne biste svađali, ja ću vam ih podeliti. Baciću kamen daleko, da bude meta; vi ćete donde trčati, pa ko stigne prvi, dobiće taj mali mač.

— Bravo — rekoše oni ljudi — to si se valjano dosetio.

Uzme on onda kamen i baci ga što je dalje mogao. Potrče sva tri brata, sva trojica u nadi da će prvi stići do mete. A on hitro i brzo dograbi kapu i stavi je na glavu, dograbi i mač i posadi se na ćilim, pa veli:

— Nilime moj, pravo na Jungjormez ovasi.

Braća se zatim vrate. Je li onaj čovek ovde? Je li onde? A njega — nigde. Zagrle se onda braća, izljube se i kažu:

— Dobro te se našao onaj čovek da nas izbavi od iskušenja, pa smo sad opet složni.

U međuvremenu donese ćilimče lenštinu na Jungjormez ovasi. Raspita se on ovde, raspita se onde i sazna gde je kuća njegove žene. Metne kapu na glavu, pođe k njoj, i nađe je kako sedi za razbojem i tka. Kako je s onom kapom na glavi bio potpuno nevidljiv, počne da je zadeva: te vuče je za kose, te kida joj pređu na razboju, te je uštine.

— Ko god da je to, neka se pojavi — veli neraida — neću mu ništa.

I on skine kapu i pojavi se.

Čim ga je njegova žena spazila, odmah ga prepozna. Silne radosti, i zagrljaja! I shvati ona da on nju jako voli, čim je došao da je traži čak u ovom udaljenom kraju.

Načiniše zatim svadbu i veselje i poživeše srećno, a mi još srećnije!

DVANAEST MESECI

Bila jednom jedna udovica jako siromašna, a imala je petoro dece i bila je tako siromašna da ni trunke sreće nije imala. Ni posla nije nalazila da radi, samo bi je jednom nedeljno neka gospođa iz susedstva zvala da joj umesi hleb, a za taj njen trud nije joj ni okrajak hleba davala da odnese deci i da ih nahrani, već bi sirotica odlazila kući s ono malo testa na rukama, pa bi to onda sprala čistom vodom i pustila da zavri i od toga bi se načinila nekakva kaša koju bi njena deca pojela. I od te bi kaše bila sita celu nedelju, sve dok im mati ne bi opet mesila onoj gospođi testo i dok se opet ne bi vratila neopranih ruku da im načini kašu.

A deca one gospođe, i pored svih obilnih i masnih jela, i pored sveg prebelog hleba, nisu bila napredna ni zdrava već su izgledala kao osušene skuše3, dok su deca sirotice rasla i stasala i bila kao barbunčići.4

Uznemiri se gospođa i povede o tome razgovor sa svojim prijateljicama, a prijateljice joj rekoše:

— Rastu i stasaju deca one sirotice zato što ona na svojim rukama odnosi sreću tvoje dece i prenosi je svojoj sopstvenoj deci. Zbog toga ona napreduju, a tvoja se suše i propadaju.

Poveruje u to gospođa, i kad je došao dan da se opet mesi testo, ona ne dopusti sirotici da ode neopranih ruku već je natera da ih dobro opere, ne bi li se sreća zadržala u njenom domu. A sirotica se vrati svojoj kući sa suzama u očima.

Čim dečica opaze da joj na rukama nema testa, počnu da plaču. Na jednoj strani plaču deca, na drugoj plače mati. Najzad ona stegnu svoje srce kao da je od gvožđa, primiri se i reče svojoj deci:

— Umirite se, deco, i nemojte plakati, pa ću naći kakav komad hleba da vam donesem.

Pa pođe od vrata do vrata mučeći se da pronađe ko će joj dati suv okrajak hleba. Kad ga je najzad dobila, dobro ga nakvasi vodom i razdeli deci, a onda ih položi da spavaju. A odmah posle ponoći ode od kuće da ne bi gledala svoju decu kako umiru od gladi.

Idući tako sama kroz noć, ugleda na jednoj uzvišici neku svetlost i pođe ka njoj. Kad je prišla sasvim blizu, ugleda šator a nasred šatora visi veliki svećnjak sa dvanaest sveća, dok je ispod svećnjaka visilo nešto okruglo, kao lopta. Uđe ona u šator, vidi — sede dvanaest delija i dogovaraju se kako da postupe u nekoj stvari.

Šator je bio okrugao, a na ulazu u šator s desne strane sedela su trojica delija, s raskopčanim košuljama, držeći u rukama nežne travke i behare.[5]

Malo dalje od ove trojice sedela su druga trojica delija, rukava zasukanih do lakata, bez ogrtača, držeći u rukama sazrelo klasje.

Malo dalje sedela su treća trojica držeći u ruci po grozd.

Malo dalje sedela su još trojica delija, šćućurivši se, umotana u krzno od guše do kolena.

Čim su delije ugledale ženu, rekoše:

— Dobro došla, teto. Sedi.

I žena ih pozdravi i sede. A kad je sela, oni je upitaše kako je stigla u te krajeve. A jadna udovica im sve ispripovedi o svome životu i muci, pa kad delije razumeše da je sirotica gladna, diže se jedan od onih koji su bili obučeni u krzno, postavi joj trpezu da jede; a ona opazi da je hrom.

Kad se žena najela i zasitila, počeše one delije da je pitaju o svakojakim stvarima u toj zemlji, a žena im je odgovarala ono što je znala. Na kraju joj ona trojica delija s raskopčanim košuljama rekoše:

— E, pa, teto, kako izlazite na kraj sa mesecima u godini? Kako vam se čine mart, april i maj?

— Lepo izlazimo s njima na kraj, deco moja — odgovori udovica — naročito kad dođu ti meseci, zazelene se brda i doline a zemlja se ukrasi svakovrsnim cvećem i odiše miomirisom od koga čovek postaje bodar i živahan. A javljaju se svojom pesmom sve ptičice.

Gledaju orači kako im se polja zelene, srce im se raduje, pa spremaju ambare. Tako nemamo razloga da se žalimo na mart, april i maj.

Zatim joj se obrate i druga trojica delija, oni što su bili zasukanih rukava i sa klasjem u rukama.

— E, a juni, juli i avgust, kako vam se oni čine?

A sirotica odgovori:

— Ni na ove mesece nemamo razloga da se žalimo, jer na toploti koju oni donose sazrevaju sva žita i sve voće. Orači onda žanju ono što su posejali, a baštovani skupljaju voće. A naročito su siromasi jako zadovoljni ovim mesecima, jer im ne treba mnogo skupe odeće.

Zatim je ona trojica delija što su držala grozdove zapitaše:

— A sa mesecima septembrom, oktobrom i novembrom kako prolazite?

— Za vreme ovih meseci — odgovori žena — ljudi beru grožđe i prave vino od njega. A dobro je kod njih i to što nas podsećaju da dolazi zima, pa se ljudi pobrinu za drva, za ugalj i za topliju odeću da bi se ugrejali.

Najzad je zapitaše i ona trojica delija zamotanih u krzna:

— E, a kako provodite mesece decembar, januar i februar?

— A, ovi nas meseci jako vole — reče sirotica — a i mi njih jako volimo. Ali ćete vi pitati: zašto? E, zašto? Zato što su ljudi po prirodi nezasiti, pa hoće da rade sve vreme preko godine ne bi li stekli što više; ali dođu ovi zimski meseci i okupe nas u kut, pa se odmorimo od letnjih zamora. Njih ljudi vole i zato što pod njihovim kišama i snegom raste sve što su posejali i svaka travka. Tako su, deco moja, svi meseci dobri i zaslužni i svaki vrši svoju dužnost. Ali mi ljudi nismo dobri.

Onda jedanaest delija klimnuše glavom prema prvom među onima koji su držali grožđe, on izađe i zamalo se vrati noseći u ruci jedan zatvoren ćup, dade ga ženi i reče:

— Hajde sad, teto, uzmi ovaj ćup i idi svojoj kući da nahraniš decu.

Žena radosno prihvati ćup pa reče delijama:

— Da mi poživite još dugo, deco.

— U dobri čas, teto — odgovoriše joj i ona ode.

I upravo u času kad je svanjivalo stiže ona do svoje kuće i nađe decu kako još spavaju. Prostre nekakav čaršav, isprazni ćup, pa kad ugleda da je pun dukata, od radosti skoro da se raspameti.

Kad se dobro razdanilo, ode do pekare na pijaci, kupi pet-šest hlebova i neku oku sira, izbudi svoju decu, umije ih i obuče, pa im onda da hleb i sir i siroti se mališani najedoše i zasitiše.

Zatim kupi mericu žita pa je odnese u mlin i samelje, zamesi testo i odnese hlebove u pekaru da se ispeku.

Kad se vraćala iz pekare kući noseći na ramenu dasku s hlebovima, ugleda je ona gospođa i, podozrevajući da se s ovom nešto dogodilo, potrči za njom ne bi li saznala gde je našla brašno da umesi testo. Sirotica, dobra, rekne joj celu istinu.

A gospođa, zavidna, smisli da i ona ode do onih delija.

I uveče, kad su joj muž i deca polegali da spavaju, izađe ona iz kuće i dade se na put sve dok nije pronašla šator i u njemu dvanaest meseci, pa ih pozdravi. Oni joj rekoše:

— Dobro došla, gospođo. Otkud si se ti prihvatila da nam dođeš?

— Sirota sam — odgovori ona — i došla sam da mi pomognete.

— Vrlo dobro — rekoše. — Jesi li gladna? Hoćeš li da jedeš?

— Ne, hvala vam — reče — sita sam.

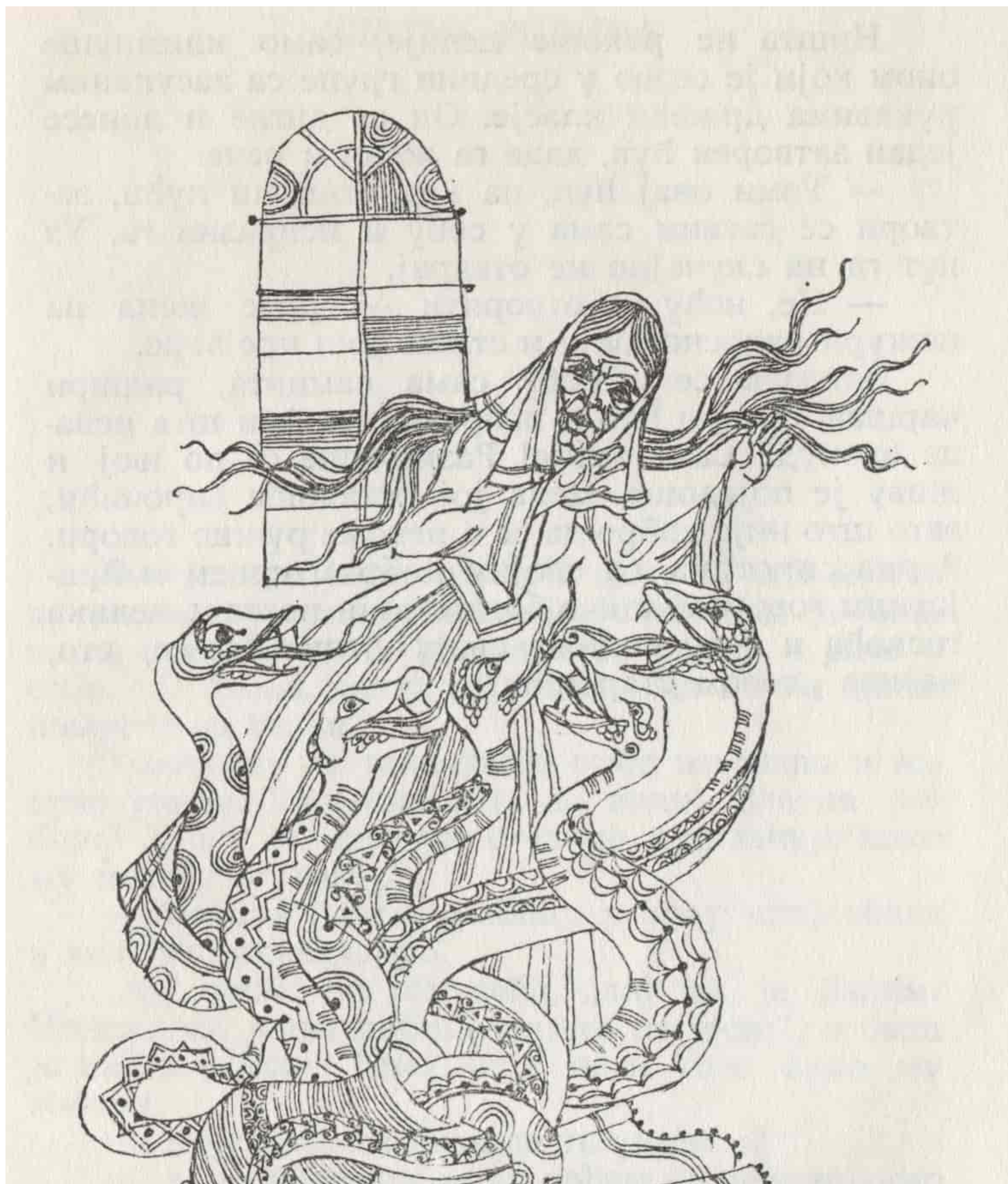
— Vrlo dobro — rekoše delije — a kako je tamo kod vas?

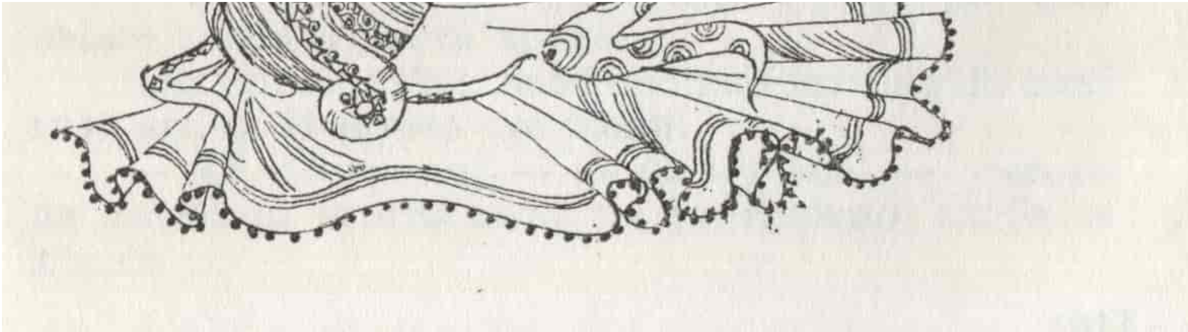
— Samo da ne bude gore — odgovori ona.

— E, a kako izlazite na kraj s mesecima? — ponovo je upitaju.

— A kako ćemo izlaziti — odgovori. — Svaki od njih donosi neku muku. Tek što se u avgustu naučimo na vrućinu, smesta dođu septembar, oktobar i novembar, i tako zebemo, pa jednog stegnu grčevi a drugi navuče prehladu. Onda stignu zimski meseci decembar, januar i februar pa se smrzavamo, a ulice se prekriju snegom da ne možemo ni nos da pomolimo iz kuće! A tek onaj ćopavi februar! ... (Čuje to jadni februar). Pa onda oni detinjasti meseci mart, april i maj! Ne shvataju da su oni u stvari letnji meseci, već hoće i oni da budu kao zimski, pa tako produže zimu na devet

meseci. Ne možemo ni u maju da izađemo iz kuće da pijemo belu kafu i da se prućimo po travi. Onda stignu oni meseci juni, juli i avgust, a oni opet pate od toga da nas dave u znoju od vrućine koju stvaraju. A naročito nas od vrućine sredinom avgusta hvataju grčevi, a početkom avgusta propada nam i rublje dok se suši na užetu. Šta da vam kažem, delije? Život koji provodimo s mesecima — kamo sreće da ih i nema! — očajan je.

Ništa ne rekoše delije, samo klimnuše onom koji je sedeo u sredini grupe sa zasukanim rukavima držeći klasje. On se digne i donese jedan zatvoren ćup, dade ga ženi i reče:

— Uzmi ovaj ćup, pa kad stigneš kući, zatvori se sasvim sama u sobu i isprazpi ga. Uz put ga ni slučajno ne otvaraj.

— Ne, neću ga otvoriti — reče žena pa požuri radosno kući i stiže još pre zore.

Zaključa se u sobu sama samcita, raširi čaršav, otvori ćup i isprazni ga. Ali šta ispade odonud? Same zmije! Razmileše se po njoj i živu je pojedoše. Deca joj ostadoše siročići, zato što nije dobro da se o nekome ružno govori. A ona sirotica, sa svojim dobrim srcem i prijatnim govorom, steče bogatstvo i postade velika gospođa i lepo podiže svoju decu. To se, eto, naznva „lepom starošću".

ZLATNA RIBICA

Bio jednom jedan ribar i celu se noć mučio da ulovi koju ribu, ali nije uspeo. Kad je bilo negde pred zoru, on opet zabaci udicu i reče u sebi: „O, bože, kakva nesreća! deca će mi danas pomreti od gladi."

Učini mu se tada da je riba zagrizla i izvuče udicu. Kad, ima šta da vidi! Zlatna ribica! Htede da je skine s udice, ali začuje kako mu neki glas govori:

— Izbaci zlatnu ribicu u vodu kraj obale i videćeš neko dobro.

„Aj", kaže on sam sebi, „daj da je bacim! Ionako mi jedna ribica ništa ne čini", i baci je nazad u more. Opet čuje isti glas kako mu govori:

— Koje dobro hoćeš da ti učinim?

— Aj — kaže on — da dođem kući i da tamo nađem hleba i dosta hrane.

Kad stiže kući, nađe sve kao što mu je onaj glas kazao. Ispriča sve ženi.

— Ah, dragi moj — kaže mu ona — umesto da zaišteš nešto lepo, ti si tražio hleba i hrane.

— Aj, dobro — kaže joj on. — Ako je opet uhvatim, šta hoćeš da tražim od nje?

Žena mu reče da traži dvorce!

Pođe jadni ribar, baci mrežu i ponovo ulovi zlatnu ribicu. Htede ponovo da je skine s udice, kad začu onaj glas:

— Izbaci zlatnu ribicu u vodu kraj obale i videćeš neko dobro.

On je baci, kad opet začuje isti glas:

— Koje dobro hoćeš da ti učinim?

I on zatraži dvorce.

Poće on svojoj kući, i šta vidi? Najlepši dvorci!

— Ah — kaže mu žena — pođi opet da je uhvatiš, pa da joj zatražiš da ti postaneš kralj, a ja kraljica.

Ode on ponovo i postupi kao ranije, začuje onaj glas i zatraži ono što mu je žena rekla. Pođe odmah kući i — šta vidi? Koliba kao što je bila i ranije, s njegovom izgladnelom dečicom.

ČOBANIN I ZMIJA

Bio jednom jedan čobanin i kad je muzao svoje ovce, vidi kako iz jedne rupe izlazi zmija i gmiže među ovcama. Čim je ugleda, čobanin joj nalije malo mleka u neki čanak i ona to pojede.

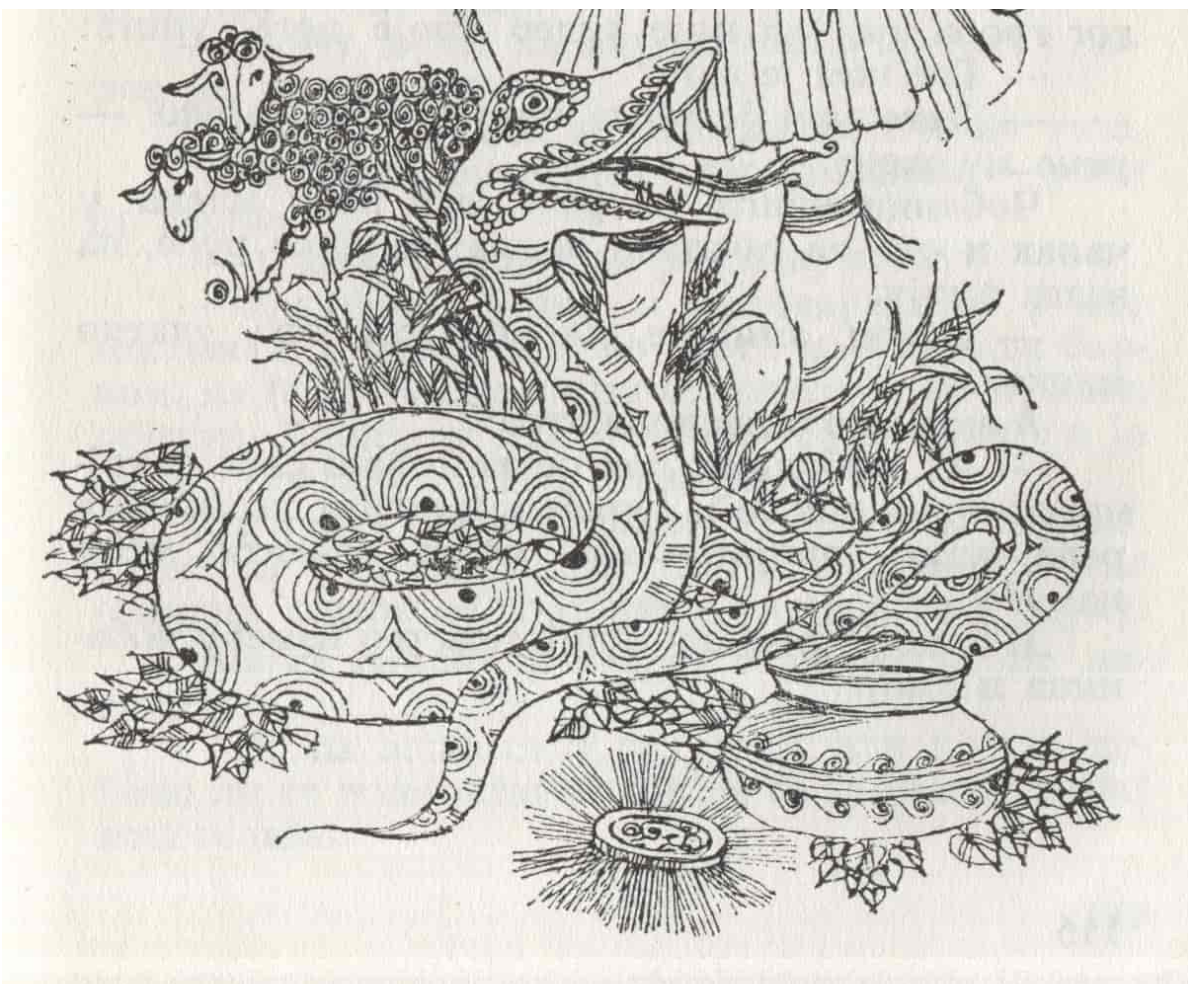
Sledećeg dana ponovo nalije mleko u čanak, stavi ga pokraj one rupe i reče:

— Izađi, zmijice, da popiješ ovo slatko mleko.

Izađe zmija i popije; a kad je čobanin došao da uzme čanak, nađe pokraj njega jedan dukat i obraduje se.

U podne čobanin ponovo stavi mleko pored rupe, zmija izađe i popije mleko, a njemu ponovo ostavi jedan dukat.

Uveče joj ponovo naspe mleka u čanak i pozove je, a zmija izađe i popije mleko. I tako se sprijateljiše zmija i čobanin, i on bi joj tri puta dnevno nalivao mleka a ona bi mu ostavljala po tri dukata svakoga dana. Tako se čobanin veoma obogati i smisli da ode na Sveti grob, a svojoj ženi da ostavi naredbu da svako jutro,

podne i veče daje zmiji mleko. Diže se on i ode na Sveti grob.

Čobaninova žena je svakoga dana davala zmiji mleka.

Čobanin je imao i dete od pet-šest godina. I jednog dana, kad je bilo kod ovaca, mazilo ih i igralo se, među ovcama je bila i gmizala i zmija; dete je nije videlo, već joj stade na rep i, kako su mu bakandže bile okovane, otkide zmiji rep. Ona se prevrnu od bola i ubode dete, a ono od njenog otrova umre. A kad je dete umrlo, ljudi ga sahrane. A u podne stave zmiji mleko kraj rupe, ali ona ne izađe da ga popije. Pođu uveče da joj stave drugo, ali i ono prvo nađu

nepopijeno pa joj više nisu donosili mleka, a ni zmija se više nije pojavljivala u toru.

Posle šest meseci vrati se čobanin sa Svetog groba, pa kad nije video svoje dete, upita:

— Gde nam je dete?

— Dete nam je ujela zmija pa je umrlo — reče mu žena.

Čobanin ništa ne reče, već nali mleka u čanak i ode da ga stavi pokraj zmijske rupe, pa zazva zmiju:

— Izađi, zmijice, da popiješ ovo slatko mleko.

A zmija se oglasi iznutra:

— Ah, čobanine, dok se ti sećaš svog pokojnog deteta i dok se ja okrećem i vidim da mi nema repa, kakvo prijateljstvo može vladati među nama?

I tako je propalo prijateljstvo između čobanina i zmije.

VUK, LISICA I MAGARAC

Bio jednom jedan magarac, debeo i uhranjen, pa je pasao na livadi. Vidi ga lisica, zažele da ga pojede i ode vuku:

— Dođi, vuče, da vidiš magarca. Kao stvoren da ga pojedemo!

Ode vuk, pogleda, i voda mu poteče na usta.

— Znaš li, vuče, šta ćemo uraditi? — reći će lisica.

— A šta? 0 tome ti razbijaj glavu.

— Kupićemo barku i natovarićemo u nju maslinke, a magarca ćemo uzeti da upravlja barkom, pa ćemo ga onda, čim se izvezemo na pučinu, pojesti. Hajde sad idi, pobrini se za barku, a ja odoh da se sporazumem s magarcem.

Ode vuk, kupi neku barku (zato je ovo bajka!), natovari u nju maslinke. Ode i lisica, povede magarca, spuste se do obale i ukrcaju se u barku.

Čim su se našli nasred mora, reći će lisica:

— E, pa lepo, sada putujemo, ali ko zna hoćemo li se živi izvući. De da se za svaki slučaj ispovedimo.

Vuk onda postane ispovednik i počne najpre da pita lisicu:

— Koje si grehove počinila, gospa-lijo?

— Ponekad sam krala živinu, a pojela sam i po koju divlju životinjicu, zečića, kunića, takve sam hvatala i jela.

— Ništa to nije, gospa-lijo, zemne crve si jela. Hajde sad pitaj ti mene.

— Reci, koje si grehove počinio?

— Pojeo sam koju ovcu, koju kozu, i poneku kravu.

— A, sitnice, zemni crvi.

Posle će vuk magarcu:

— Hajde sad ti, gosn-magarče, reci nam kakvi su tvoji gresi?

— Ja sam se jednom okrenuo — veli magarac — kad sam nosio tovar salate marulje, čupnuo i pojeo listić te salate za kojom sam žudeo.

— A gosn-magarče — povika ono dvoje uglas: Kako se već ne potopismo kad se bez ulja, bez sirćeta, neposoljena, ne jede ta marulja.

— Tvoje je sagrešenje golemo i treba da te pojedemo.

— Ne, zaboga!

— Ni reči, treba da te pojedemo.

— Pa dobro — veli magarac — ali mi je otac na samrti ostavio jedno pismeno koje mi je sad ovde na kopitu. Dede, gosn-vuče, pročitaj da vidim šta mi on tu piše, a zatim me možeš pojesti.

Podigne on svoju zadnju nogu, pođe vuk da pročita šta piše, ali ga magarac ritne pravo u njušku i izbaci ga u vodu. Videći ovo, lisica i sama skoči u more ne bi li se spasla, ali se oboje udave, a barka sa svim maslinkama ostane tako magarcu.

LISICA U JAMI

Jednog je dana lisica tumarala kroz šumu ne bi li našla što za jelo. Već se spustilo veče, a ona je bila pregladnela jer ni na šta nije bila uz put naišla.

Kroz drveće su leguckale ptičice i cvrkutale. Što ih je lisica više slušala, sve joj je teže bilo, skoro da se raspukne! Obilazila je naokolo, zastajkivala, piljila u njih i piljila, dok joj nije voda potekla na usta. Mućkala je i mućkala glavom, ne bi li smislila kako da se dočepa koje ptice. Ali ništa nije uspela da učini.

Dok je tako obilazila i piljila u ptice, u sebi će reći:

— Bog ni sam ne zna šta radi! Načinio me da hodam po zemlji gde ne mogu ništa da naćem za jelo. Da je i mene načinio pticom pa da letim, zar bih se toliko mučila? Zar bi se ono ptiče tamo, i ovo ovde, i ona kreja što me stalno jedi, zar bi se mogli spasti od mene?

Dok je tako govorila i piljila u ptice, odjednom se naće u jami. Tada reče:

— Sreća što unutra nema i vode! Udavila bih se za tren. Tako mi i treba, kad mi se nije svidelo kako me bog stvorio, već sam htela da me načini pticom pa da poletim nebu pod oblake.

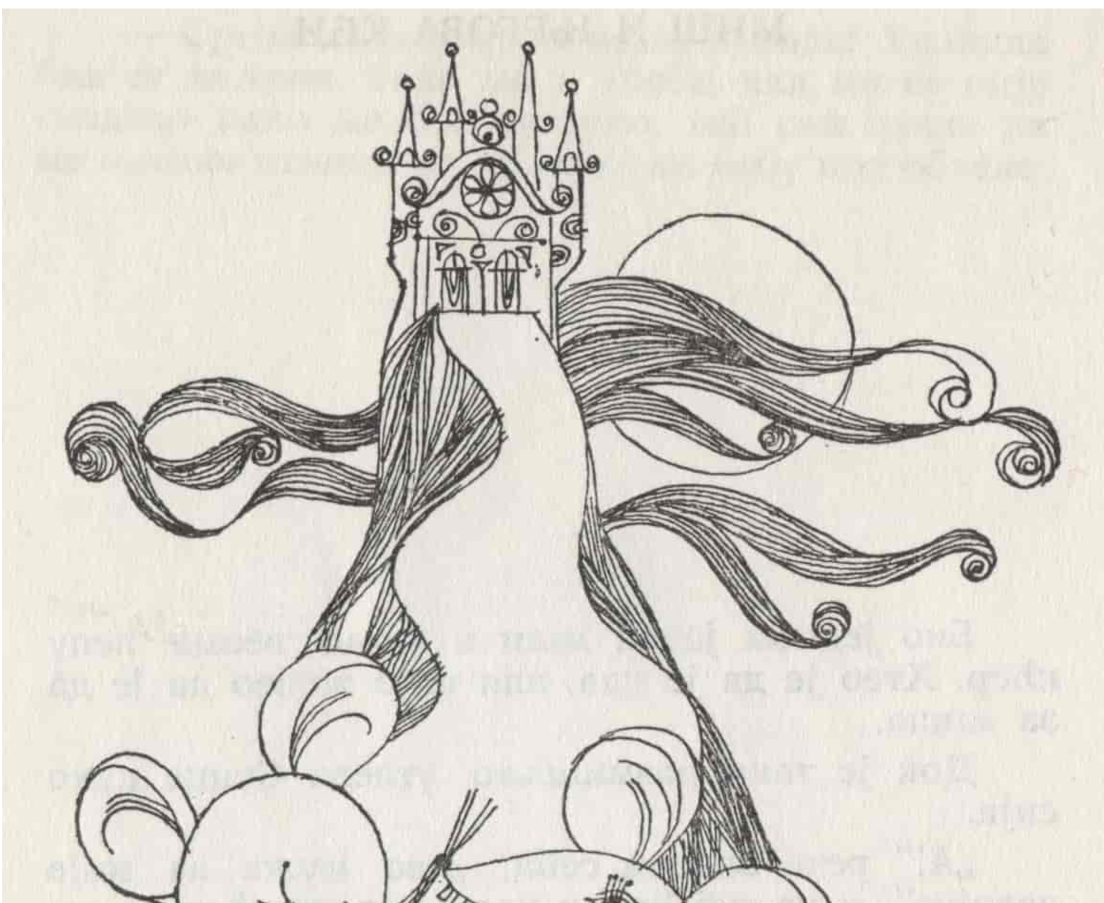
MIŠ I NjEGOVA KĆI

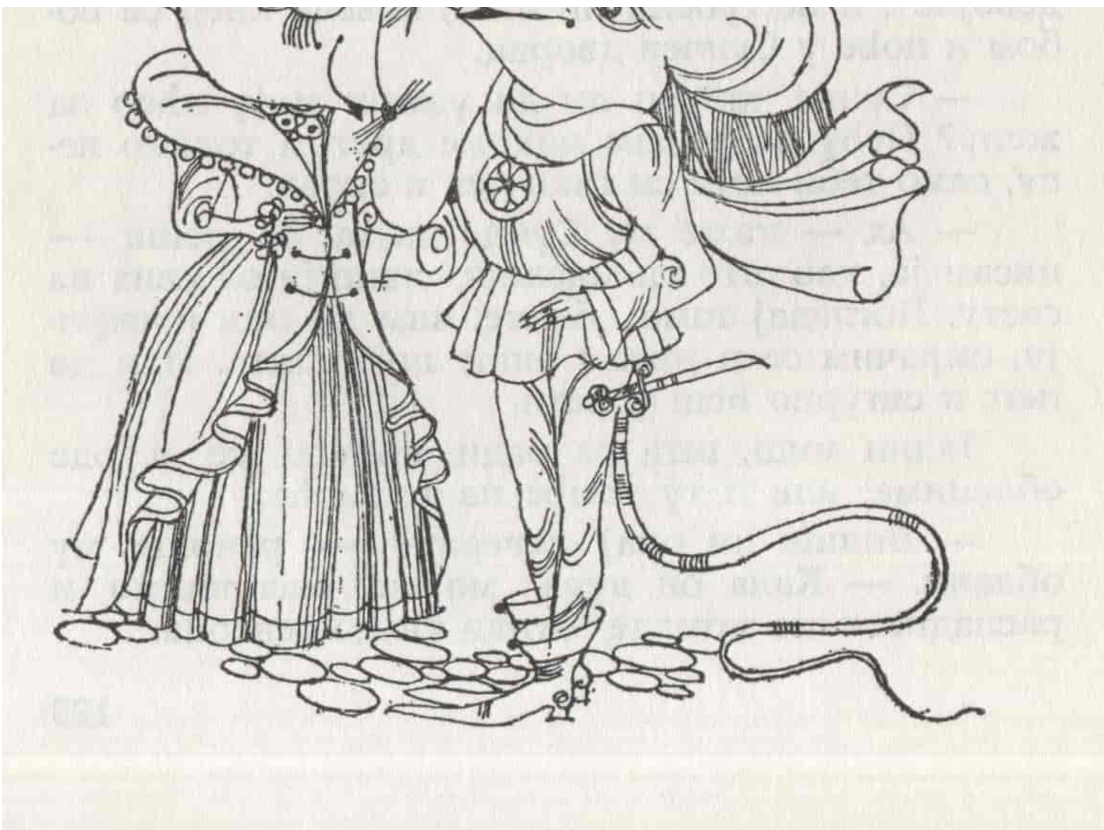
Bio jednom jedan miš i imao veoma lepu kćer. Hteo je da je uda, ali nije želeo da je da za miša.

Dok je tako razmišljao, ugleda Sunce kako sija.

‚D!" reče on sam sebi, „evo muža za moje devojče", i ne gubeći ni časa, povede kćer sa sobom i pođe u Sunčev dvorac.

— Sunce, hoćeš li da uzmeš moju kćer za ženu? Neću da je dam nikome drugom toliko lepu, samo tebi koji si tako lep i silan.

— Ah — kaže mu Sunce da ga se reši — nisam ja, kao što ti misliš, silniji od svih na svetu. Pogledaj tamo oblake, čim me oni prekriju, smračim se i nisam više ni za šta. Idi do njih i sigurno ćeš uspeti.

Jadni miš, šta da radi, pokupi se i ode oblacima; ali i tu naiđe na teškoće.

— Vidiš li onaj severac? — rekoše mu oblaci. — Kada on duva, mi se raspršimo i raspadnemo na komade; otidi ti do severca.

Onda miš uzme svoju kćer i ode severcu pa mu kaže s kakvom mu je namerom došao.

— Sa zadovoljstvom bih, dragi moj mišu, uzeo tvoju lepu kćer, ali nisam ja tako silan kao što ti misliš. Idi tamo do one kule. Vidiš li je? Duvam, evo, već četrdeset godina, a još ne uzmogoh da je srušim.

I, da ne dužimo, ode miš do kule i sve joj isto kaže. Okrene se tada kula i veli mu:

— Mišu, mišu, čuješ li ti nekakvu buku među mojim zidinama! Šta misliš šta je to? Moćne životinje, miševi, koji me stalno glođu i

sasvim su blizu da me sruše. Od miševa niko nije jači ni silniji na celome svetu, i zato ti ne gledaj nikoga drugog.

Uvide to i miš i dade svoju kćer jednom jakom i lepom mišu deliji.

MAČKA KUMA

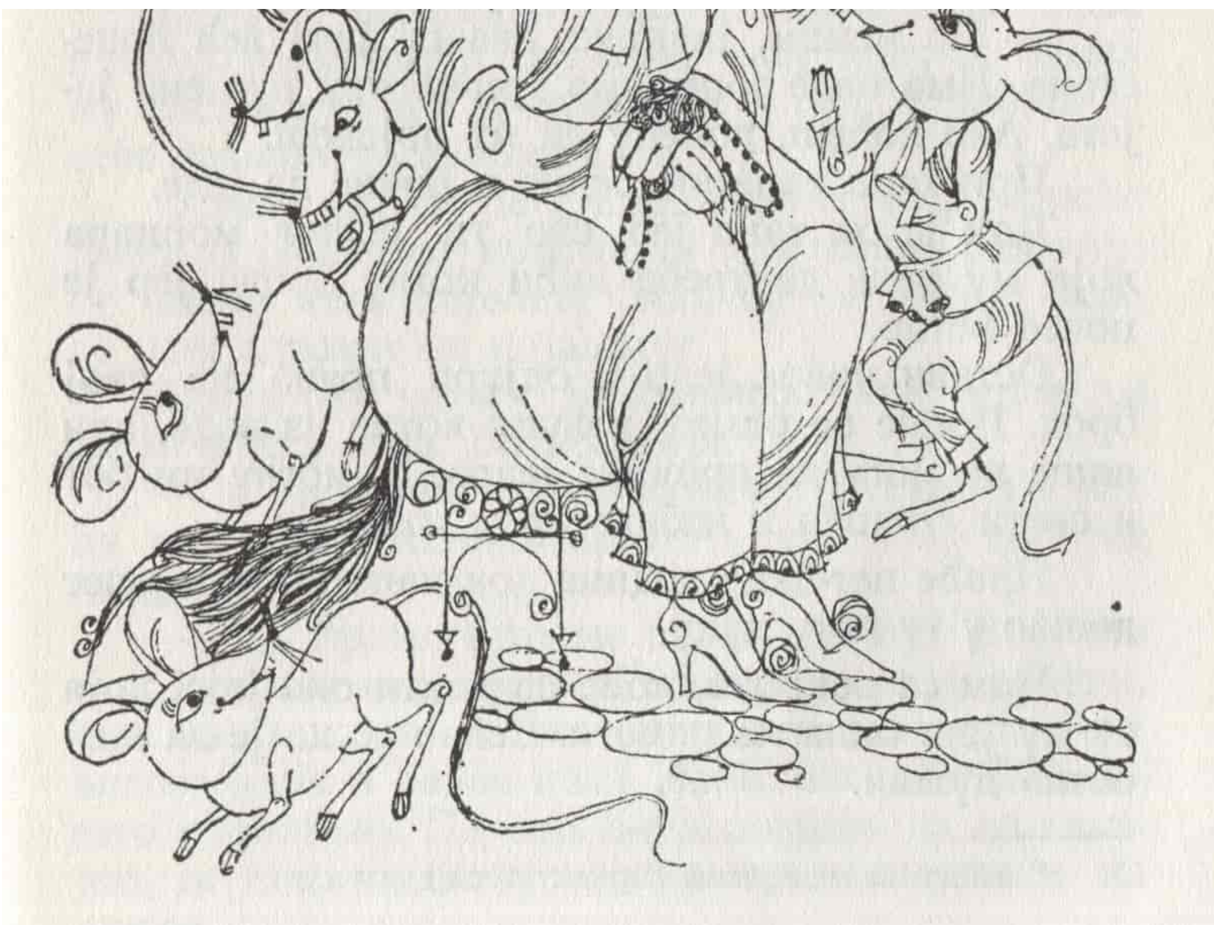
Jednom mačka naiđe na miša pa mu predloži da se okume i da ona više ne jede miševe.

Kaže on to drugim miševima, oni prihvate i postanu kumovi.

Jednom su miševi slavili neki praznik pa im mačka reče da zaigraju, a ona će ih gledati i uživati.

Uhvate se onda miševi u kolo i zaigraju. Kad ih mačka vide tako u kolu, uzburka joj se krv i podivlja, te zaboravi na kumstvo i sve ostalo: već se spremala da jurne na njih. Gleda je kum njen miš i sve mu bi jasno.

Kolovođa je bio jedan miš s odsečenim repom. Poče onda miš, kum mačkin, da peva i da mu govori:

> *Hej ti, mišu kusavi, vodi kolo ka rupi, jer naša kumica mačka nešto nas mnogo gleda!*

I onda svi pojure i uđu u rupu i više se nisu ni pojavljivali.

JAJA

U ono davno vreme bio jedan kapetan pa imao brod. Stigne on jednom u neku luku i pođe u tavernu[6] da ruča. Uđe i pita gazdu:

— Imaš li štogod za ručak?

— Pa nemam, jadniče, sva su jela već ponestala. Ima ovde još samo tri-četiri pržena jajeta. Ako hoćeš, doneću da ih pojedeš.

Pristane kapetan, sedne i počne da jede.

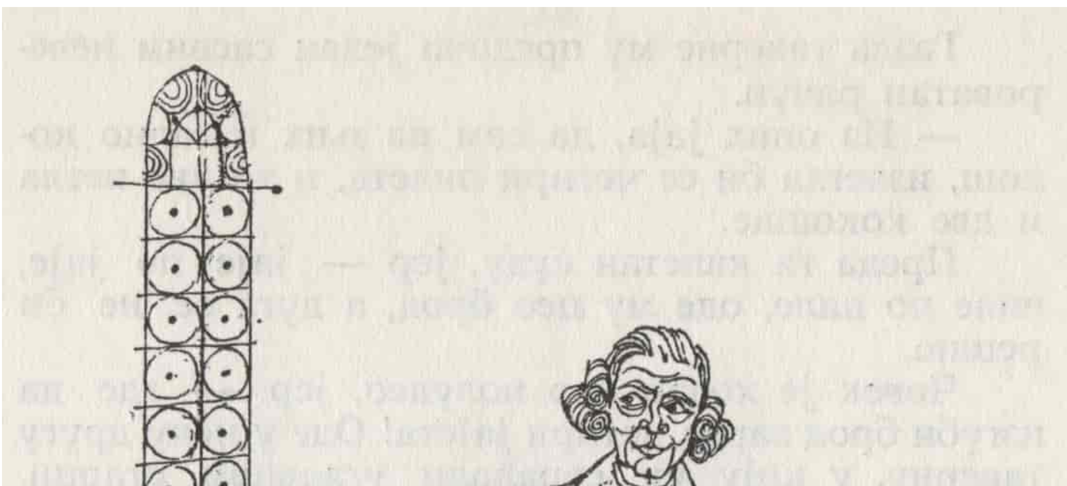
Dok je on tako jeo, evo ti jednog mornara koji mu reče da treba dići kotvu broda jer je počeo vetar.

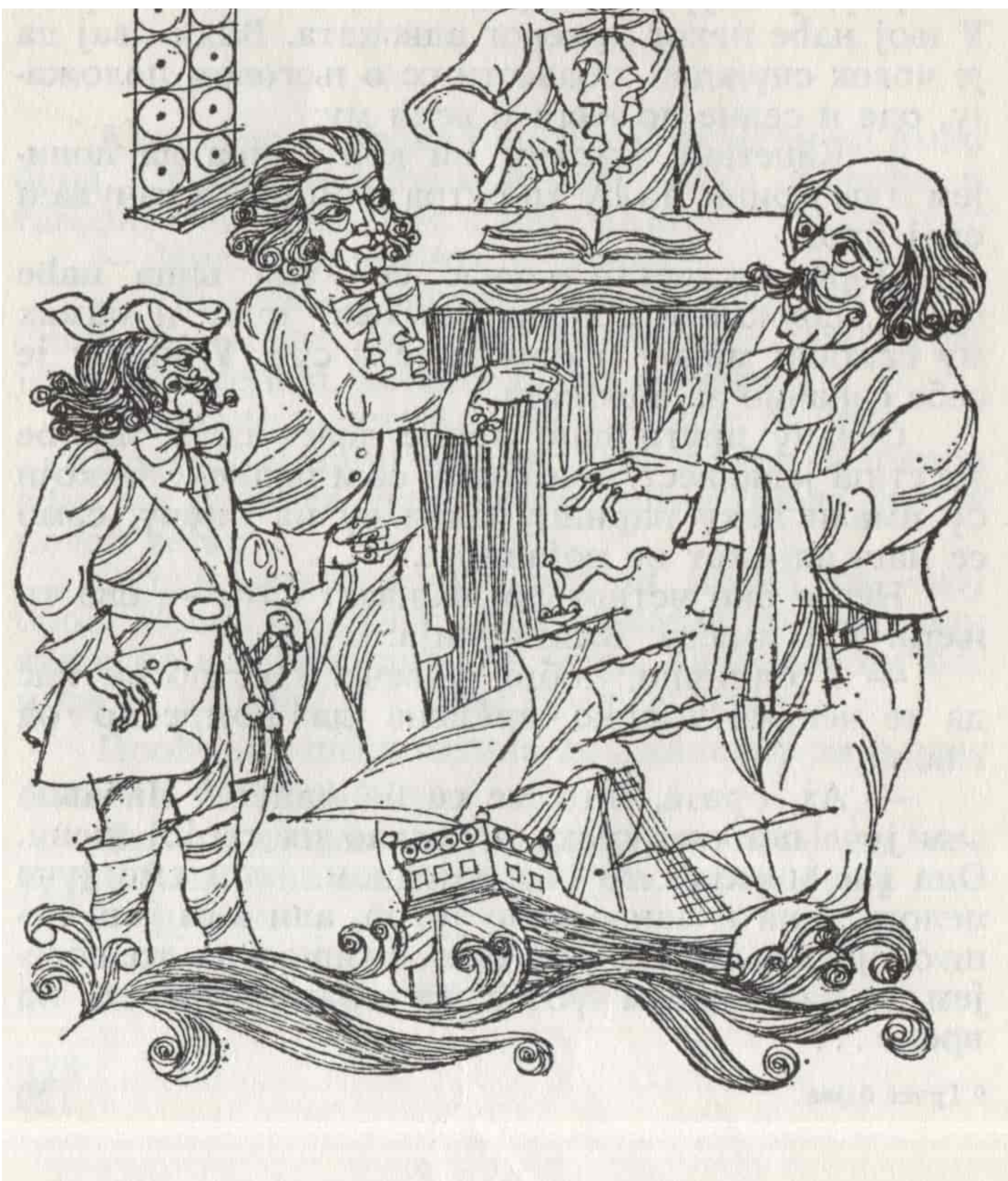
Ostavi čovek jelo i odjuri pravo na svoj brod. Popne se odmah, izvuku kotve iz vode, ali više ne mogu da prikupe jedra. Pomognu im bog i sveti Nikola i izbave brod iz oluje.

Prođe pet-šest godina dok kapetan nije opet došao u tu istu luku.

Čim se iskrcao, pođe da plati ona jaja, koja su mu još bila na pameti. Sećao se da je za njih ostao dužan.

Gazda taverne mu predoči jedan sasvim neverovatan račun.

— Iz onih jaja, da sam na njih nasadio kokoš, izlegla bi se četiri pileta, i to dva petla i dve kokoške.

Preda ga kapetan sudu, jer — jaje po jaje, pile po pile, ode mu ceo brod, a duga se ne bi rešio.

Čovek je hodao kao poludeo, jer — gde da izgubi brod zarad četiri jajeta! Ode u neku drugu tavernu, u koju su svraćali uglavnom starci. U njoj nađe nekog drvenog advokata. Vidi ovaj da je čovek snužden, obavesti se o njegovom položaju, ode i sedne do njega i veli mu:

— Kapetane, naruči mi kupu vina da popijem i ne brini. Ja ću ti sutra pomoći da sačuvaš svoj brod.

Poruči kapetan i učas se kupa vina nađe pred „advokatom". Isprazni ovaj kupu i odmah mu sastavi molbu i odnese je u sud. U molbi je sebe označio za advokata.

Osvanu drugi dan, prođe devet sati, prođe deset pa jedanaest, približi se i podne. Svi koji su imali neku parnicu bili su na okupu, samo se naš advokat ne pojavljuje.

Negde oko četvrt do dvanaest sati — evo ti njega! Uđe i peva. Veli sudija:

— E odlično, dobri čoveče! Pustio si nas da te čekamo toliko vremena da pomresmo od gladi!

— Ah, brate, što me se ne manete! Nabavio sam juče pet oka graha i poslao ih svojoj ženi. Ona uze i skuva to sve odjednom. Jeli smo juče celoga dana i danas celo jutro, ali nam još nešto preostalo. Pa sam onda otišao da to posejem, te tako nisam uspeo da ovamo stignem na vreme...

A gazda one taverne upade u reč pa ga pita:

— A zar može da klija kuvan grah?

Odgovori onda drveni advokat i veli:

— A zar iz prženih jaja mogu da se izlegu pilići?

Ne gubi vreme naš advokat, presudi i zaključi:

— Kapetane, pojeo si četiri jajeta: četiri groša, i dva za hleb, svega šest groša. Daj mu ih, i nek se vrati na posao.

Saglasi se s tim i sudija, i tako kapetan sačuva svoj brod. A za poklon, dade kapetan gazdi one taverne toliko novca da se advokat može gostiti dok god u buretu bude vina.

DEVEDESET DEVET KOKOŠAKA I JEDAN PETAO

Bili čovek i žena i imali u kokošinjcu devedeset devet kokošaka i jednoga petla.

Jedno veče su razgovarali i čovek reče:

— Ženo, da prodamo koju kokošku ne bismo li došli do malo novca?

Idućeg dana naiđe tuda neki torbar, a žena pokupi i da mu sve kokoši, zajedno s petlom.

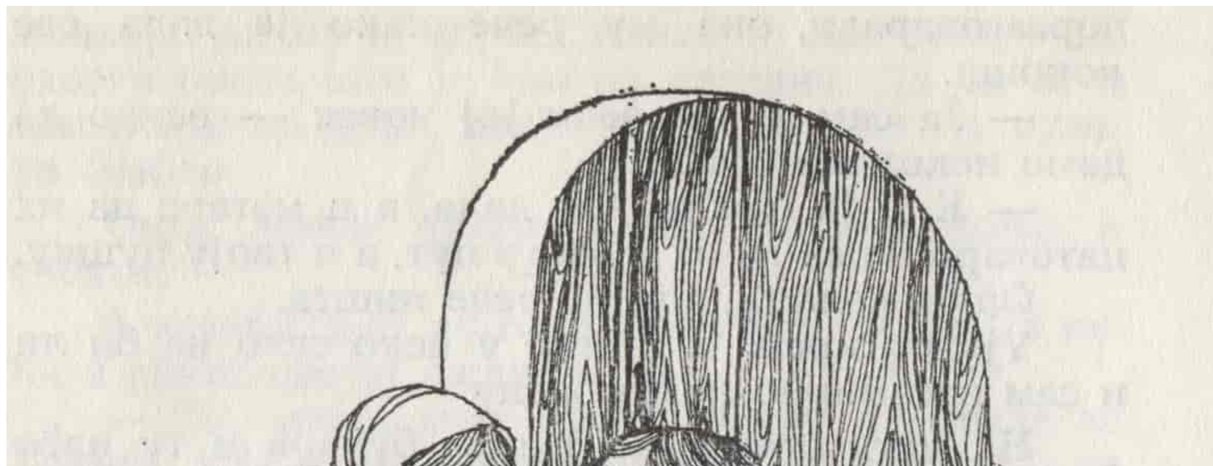
Torbar joj reče:

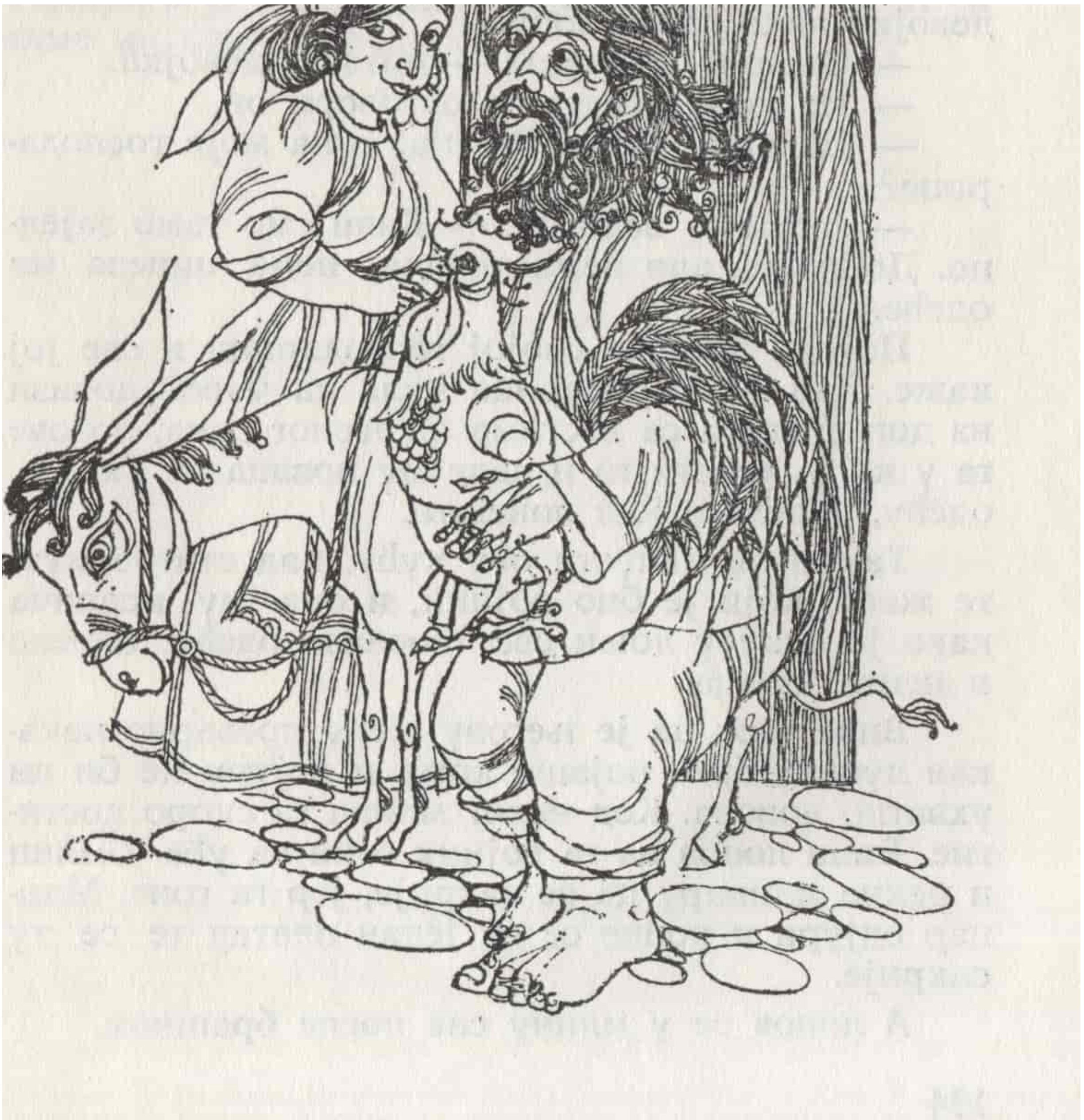
— Zaboravio sam da ponesem novac, da ti ostavim petla u zalogu?

Ona pristane. Onda joj torbar ponovo reče:

— A da mi daš i magare da ih na njega natovarim? Kako ću odneti ovolike kokoši do kuće?

— Pa uzmi i magare — kaže ona.

Zatim on zatraži i psa, da uz put čuva kokoši.

— Uzmi i njega — kaže žena.

Na kraju zatraži i pušku što je visila o zidu, da bi se odbranio ako ga kogod uz put napadne.

— Uzmi i nju — reče žena.

I tako mu sve dade.

Uveče joj se vrati čovek i kad su seli i porazgovarali, ona mu reče kako je dala sve kokoši.

— Ja sam ti — veli joj čovek — rekao da damo nekoliko kokoši.

— E, a ja sam ih sve dala, a i magare da ih natovari i psa da ih čuva uz put, a i tvoju pušku.

On se naljuti, ali ne reče ništa.

Ujutru krene i stigne u neko selo ne bi li i sam nasamario kakvu ženu.

Na putu stigne do jednog bunara i tu nađe devojku kako grabi vodu.

— Odakle dolaziš? — pita ga devojka.

— Iz donjeg sveta — odgovori on.

— Da nisi video Takija, sina moje gospodarice?

— Jesam — veli on. — Bili smo tamo zajedno. Dobro je, ali nema novaca, nema cipela ni odeće.

Pojuri devojka svojoj gospodarici i sve joj kaže. Kad je gospodarica čula da čovek dolazi iz donjeg sveta sa vestima od njenog sina, pozove ga u kuću, ugosti ga i dade mu novaca za Takija, odeću, cipele i još ponešto.

Taman on napusti ovu kuću, kad stigne muž te žene, koji je bio vojnik, i ona mu ispriča kako je sinu u donji svet poslala odeću, cipele i nešto novca.

Vide muž da je njegovu ženu prevario nekakav lupež, brzo pojaše konja i pojuri ne bi li uhvatio lopova. Kod nekog mlina ga skoro dostigne. Vidi lopov da ga vojnik goni pa uđe u mlin i rekne mlinaru da se sakrije, jer ga gone. Mlinar odjuri i popne se na jedan platan te se tu sakrije.

A lopov se u mlinu sav pospe brašnom.

Kad stiže do mlina, vojnik sjaše i pozove mlinara da mu pridrži konja, a on pohita da uhvati onoga što je bio na platanu. Da bi se i sam popeo na drvo, izuje čizme i počne da puže uz stablo.

Onda lopov nazuje čizme, uzjaše konja i utekne.

A vojnik, kad mu se to dogodilo, vrati se kući i rekne svojoj ženi:

— Ti, ženo, dade novac, odeću i cipele za Takija, a ja dadoh čizme i konja, da nam se Taki tamo na konju paradira.

POPADIJA I DRVA

Dok je pop dobavljao drva, dolazili susedi: „Malo drva, popadijo"; a ona im hitro davala. Pop joj govorio:

— Popadija, nemoj davati tolika drva, teško ih je seći i dovlačiti.

— A što — odgovarala bi popadija — zar to malo drva?

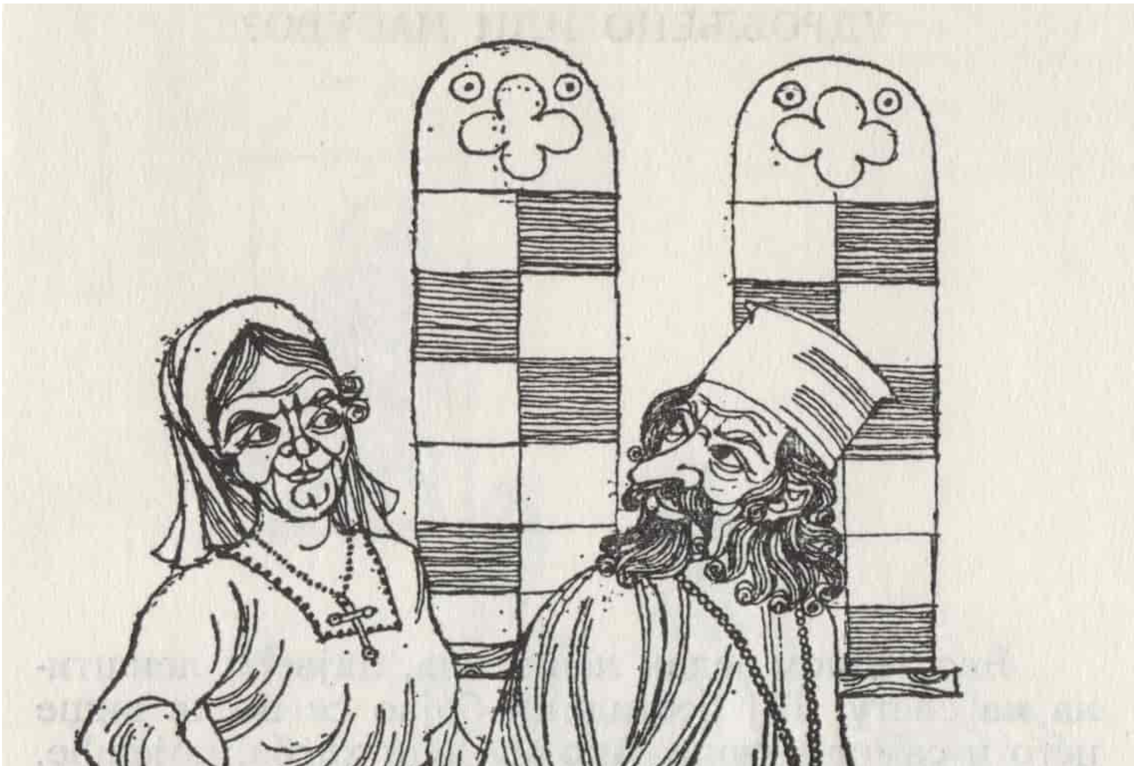
I nastavi da daje čim kogod zatraži.

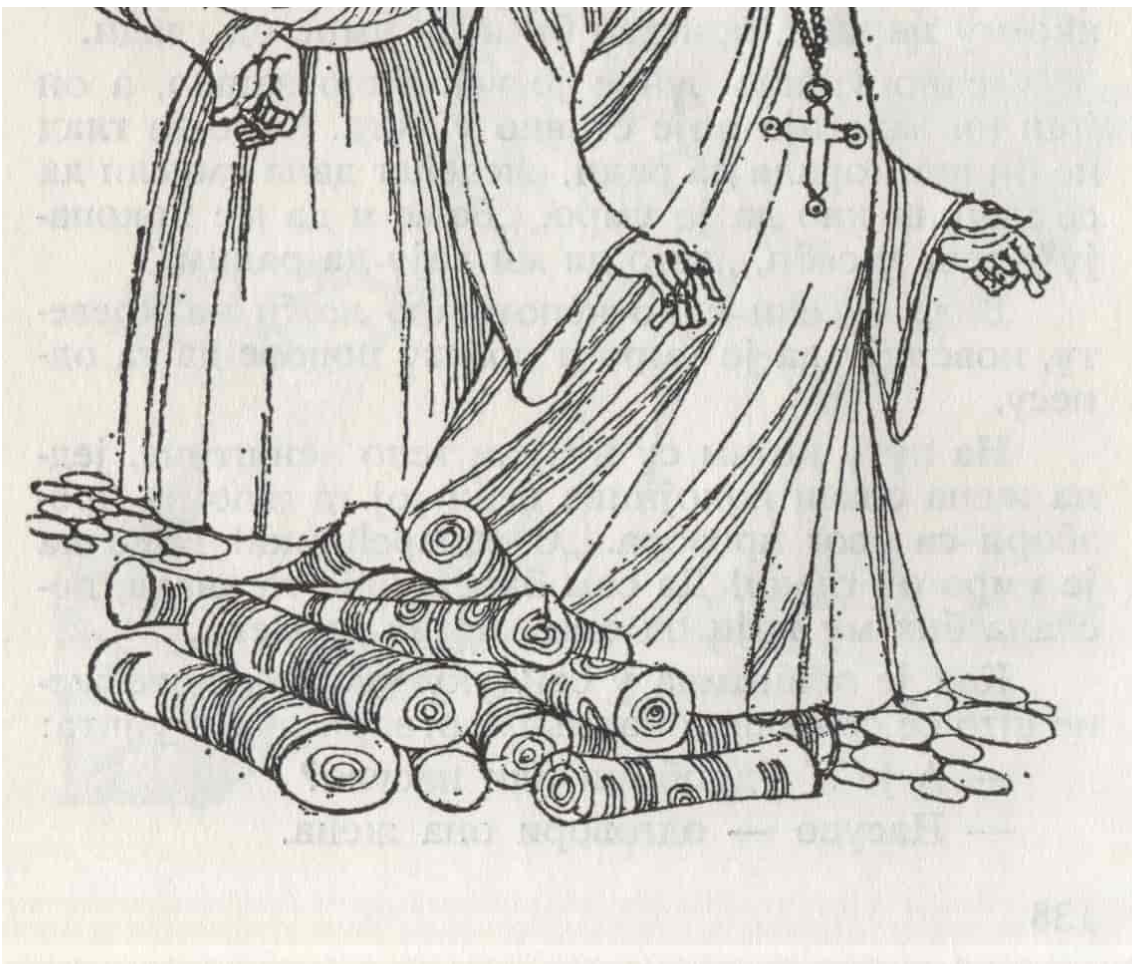
A kad je ponestalo drva:

— Pođi ti, popadija, da dovučeš drva — veli joj pop.

— A što da ne pođem?

Ode popadija, ubi se skoro dok je nasekla i prevukla drva.

Dolaze susedi:

— Malo drva, popadija.

— A, ne — odvraća. — Ovo su popadijina drva.

Dok je pop sekao drva, to nije bilo ništa ...

UDROBLjENO ILI NASUVO?

Bio jednom jedan lenština, najveći lenština na svetu. Taj bestidnik bojao se posla više nego i samog đavola. Ako mu daš hleba, poješće, ako mu ne daš, pristao bi i da umre od gladi.

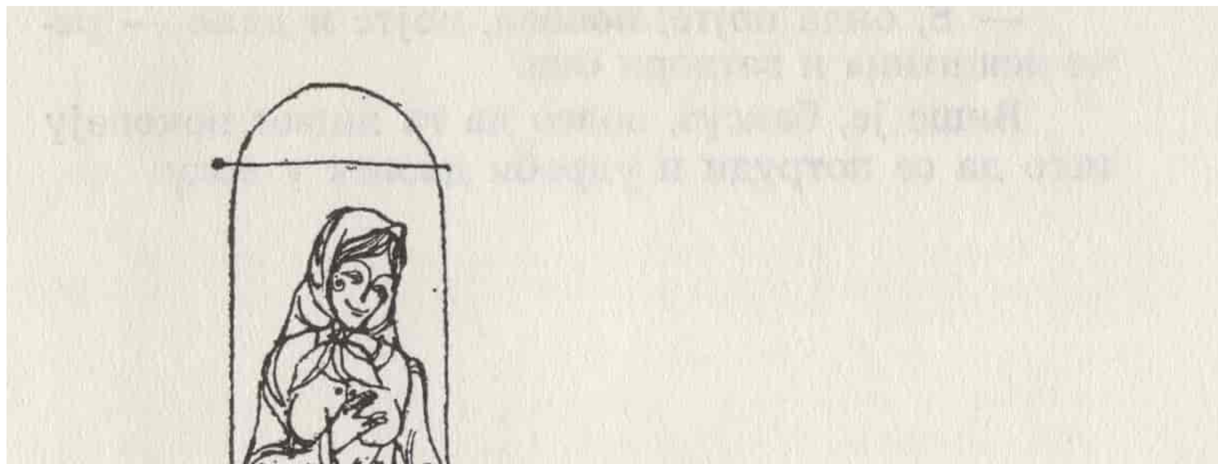
Jednoga dana sunce je već bilo zašlo, a on još ni zalogaja nije stavio u usta. Kako ga glad ne bi primorala da radi, sledećeg dana smisli da se načini kao da je umro. „Bolje i da me pokopaju“, reče u sebi, „nego da mi daju da radim."

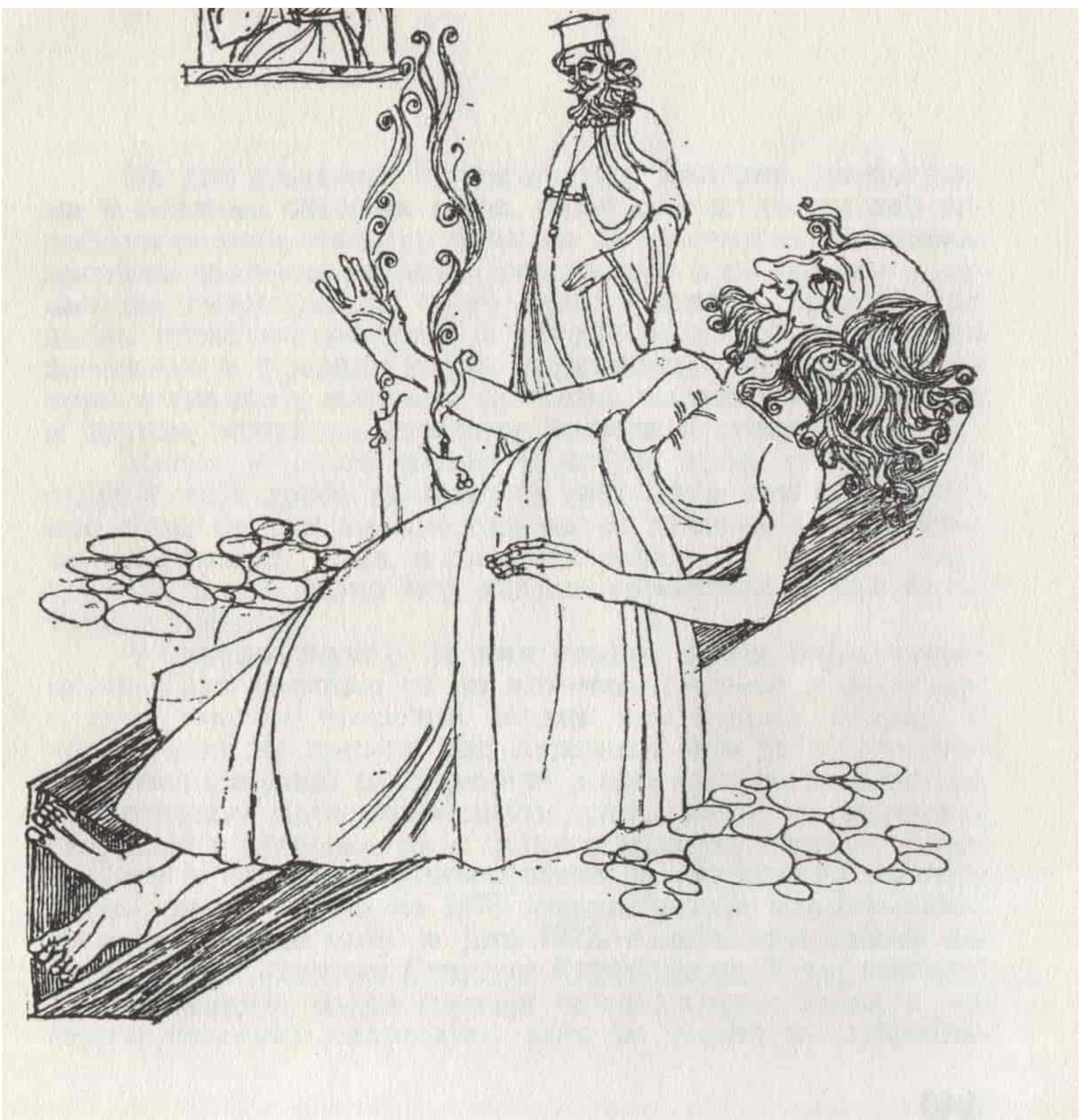
Vide susedi kako nepomično leži na krevetu, poveruju da je umro i pozovu popove da ga odnesu.

Na putu kojim su nosili telo lenštine, jedna žena spazi pokojnika i bi joj ga žao pa prozbori sa svog prozora. „0 zlosrećnika! Biće da je umro od gladi! Da sam barem juče to znala, poslala bih mu koji od onih mojih dvopeka."

Kad je lenština u sanduku čuo reči ove žene što se sažalila nad njim, otvori oči i upita:

— A je l’ udrobljen ili nasuvo?

— Nasuvo — odgovori ona žena.

— E, onda pojte, popovi, pojte i dalje — reče lenština i zatvori oči.

Više je, baksuz, voleo da ga živog pokopaju nego da se potrudi i udrobi dvopek u vodu.

POGOVOR

Na tlu današnje Grčke na jugu Balkana, po ostrvima i obalama okolnih mora, ljudi su nastanjeni već hiljadama godina, kako se vidi po arheološkim ostacima, drevnim građevinama koje još postoje i po raznim umetničkim tvorevinama, često velike lepote. Tragovi tih davno iščezlih plemena i naroda sačuvani su do dana današnjeg i u jeziku kojim stanovnici ovih oblasti govore, a takođe u njihovim pričama, pesmama, verovanjima i drugim oblicima narodnog života i stvaranja.

Mnogo je snage, znanja i dobre volje utrošeno u studije koje treba da povežu svet mita antičke Grčke, pre više od tri hiljade godina, sa duhovnim tvorevinama savremenih Grka poslednjih nekoliko vekova, kada uveliko cveta bajka kod većine evropskih i bliskoistočnih naroda.

U svakom slučaju jednim svojim delom bajka savremenih Grka naslanja se na antička predanja i folklor, o kome postoje posredni podaci kod starih pisaca i istoričara, na primer kod Herodota. Ali bi nesumnjivo bilo neopravdano preterivati, kako se činilo ponekad, sa potpunom identifikacijom starogrčkih i modernih sadržaja u pričama, pa i bajki u celini. Ugledni grčki etnolog i profesor univerziteta D. Petropulo stoga u jednoj svojoj knjizi iz 1970. godine usvaja klasifikaciju grčkih bajki koju je još 1922. godine predložio poznati grčki naučnik Stilpon Kirijakidi. U toj njegovoj klasifikaciji bajki postoje četiri grupe: bajke s internacionalnim sadržajem, koje su ujedno i najbrojnije, zatim bajke koje pokazuju jasne tragove svog orijentalnog, pretežno turskog porekla, zatim dosta brojne bajke u kojima su prepoznatljivi tragovi antičkih grčkih predanja i motiva i,

najzad, bajke čija je sadržina preuzeta iz starijeg srednjovekovnog narodnog pesništva.

Ovakva klasifikacija bajki na osnovu njihove sadržine uvažava onu takozvanu vertikalnu liniju razvoja savremene grčke bajke od najstarijih, mikenskih vremena, ali je ne preuveličava.

Posle toga se postavlja pitanje pripadnosti grčkih bajki u geografskom smislu.

Istaknuti grčki naučnik folklorista Georgije Mega, iz čijih je zbirki[7] grčkih bajki izvršen ovaj izbor, i koga je smrt, na žalost, omela da sačeka ovaj prvi srpskohrvatski prevod većeg broja bajki, iako je ljubazno i s radošću pomagao u njegovom pripremanju, po svoj prilici je s pravom smatrao da svet grčkih bajki čini jednu posebnu celinu u odnosu na svet bajki na Istoku i na Zapadu, na primer kod Turaka, Italijana, Srba, Rusa, Nemaca i tolikih drugih. Naravno, tu se međusobni uticaji u stvaranju i širenju narodnih bajki nikako ne isključuju, ali im se ne određuje jedan zajednički centar iz koga su sve, bez obzira na toliko sličnosti, potekle.

Prikupljanje i beleženje narodnih bajki, i drugih narodnih umotvorina, počelo je i kod Grka, kao kod većine evropskih naroda, u devetnaestom veku, doduše malo kasnije nego kod nekih drugih. U vreme kad je u Grčkoj podignut ustanak protiv Turaka 1821. godine, Vuk Stefanović Karadžić je u Beču već objavio svoju prvu zbirku srpskih narodnih pripovedaka uključivši u nju priče koje je zapisivao nekoliko godina ranije. Grčke bajke, po ugledu na Braću Grim, počeo je u Grčkoj da prikuplja jedan stranac 1848. godine. To je J. G. fon Han, austrijski konzul u gradu Janini u Epiru, u zapadnoj Grčkoj. Za njega su đaci gimnazije skupljali i beležili od svojih majki i baka narodne pripovetke usmeno ispričane po okolnim selima i planinama. Han nije bio zainteresovan samo za grčke već i za albanske bajke, ali je njih pribeležio u mnogo manjem broju. Iz zapadne Grčke Han je prešao kao generalni konzul na ostrvo Sir i nastavio svoj dragoceni posao na Eubeji i po Kikladskim ostrvima. Rezultat tog njegovog upornog rada i proučavanja bila je knjiga grčkih i albanskih bajki koje je, u nemačkom prevodu, ali bez originala, objavio 1864. godine. Ta njegova zbirka je imala 101 grčku i 13 albanskih bajki. Na svu sreću za današnje proučavaoce ovih

bajki, i grčki originalni tekst je slučajno sačuvan i nalazi se u rukopisnom odeljenju Narodne biblioteke u Atini. Profesor Mega smatra da je Han, opet po ugledu na Grima, dodao svojoj zbirci komentare i beleške u kojima je pokušao da grčke bajke poredi sa bajkama drugih naroda iz zbirki koje su tada bile poznate i objavljene.

Iako je jedan manji broj grčkih bajki bio štampan na raznim mestima i pre objavljivanja ove knjige 1864. godine, ona se uzima kao početak proučavanja grčkih bajki. Sledile su druge zbirke stranih naučnika, neke manje neke više pouzdane, ali su one većinom donosile i grčki tekst i prevode, uglavnom na nemačkom, a posle i na engleskom jeziku. Takva je zbirka filologa B. Šmita iz 1877. godine sa 25 bajki, koja je puna reminiscencija na antičke teme i čije su bajke zabeležene jednim jezikom kojim narod zapravo ne govori. Posle su objavili svoje zbirke čuveni bečki lingvista Paul Krečmer (1919), koji ih je skupljao pretežno na ostrvu Lezbu, i nemački vizantolog Karl Diterih sa Dodekanesa (1908), kao i engleski filolog i arheolog R. M. Dokins (1916, 1953, 1955), koji je beležio bajke u Kapadokiji, u Maloj Aziji, i na Pontu.

Već navođenje ovih toliko udaljenih geografskih tačaka pokazuje, iako samo delimično, prostranstva koja zahvata svet grčke bajke: od Male Azije do južne Italije, od Kipra, Roda i Krita do Carigrada, Ponta i delova Trakije na severu. Kada su sami Grci, podstaknuti Hanovim i Šmitovim primerom, počeli da beleže svoje narodno blago, tu su se uključili prikupljači iz skoro svih oblasti nastanjenih Grcima. To je doživelo naročiti procvat posle masovne seobe Grka 1922. godine u današnju državu.

Posebno je za razvoj etnologije zaslužan N. G. Politi, koji je svojom naučnom i organizatorskom delatnošću i zasnovao danas veoma razvijenu grčku etnološku nauku. U njegovoj zaostavštini, pored ostalog, naćene su i neobjavljene 462 bajke. Časopis „Eao@garMa“, koji je on osnovao, i do danas neprekidno publikuje neobjavljene bajke.

Raznih varijanti tih narodnih bajki dosad je zabeleženo više od dvadeset hiljada. Štampana je jedva sedmina — oko tri hiljade priča.

Najlepše su skupljene u dvotomnu zbirku akademika Mege i prevedene već na desetak jezika.

Dvadesetak bajki izabranih i prevedenih u našem izdanju, zahvaljujući interesovanju Izdavača, spadaju među najlepše i najpoznatije grčke bajke. Tu su predstavljeni kraljevi, kraljevići i princeze, nemani i zmajevi, koji su u grčkom predanju natprirodnih osobina, ali sličniji čoveku nego u našim narodnim pričama, veštice i vile, koje Grci zovu neraide, mojre ili gorgone, zlatokose lepote devojke i demoni, razne životinje i meseci, siromasi, čobani, ribari i ćose, čarobnjaci i čarobnice i toliki drugi likovi poznati iz ostalih narodnih književnosti. Međutim, ima i nekoliko specifičnosti: u grčkim bajkama nema ni divova ni šumskih patuljaka. Ali zato ima brodova, i mora, i kapetana i drugih, za Grčku karakterističnih, detalja.

Zanimljivo je, kako neki stručnjaci ističu, da je kod Grka u bajkama vrlo malo zastupljena tzv. hrišćanska mitologija, koja je toliko upadljiva u španskim i italijanskim bajkama. Čak se ni Bog, Isus Hristos ili razni sveci uglavnom ne pojavljuju u pravom hrišćanskom kontekstu. Stoga je u grčkoj bajci veoma naglašena fantastična nota, tako da bajka potpuno zanemaruje da li je nešto verovatno ili neverovatno. Kao valjda u svim bajkama na svetu, ptice, konji, zmije, mravi, lisice, vukovi i druge životinje razgovaraju međusobno i sa ljudima, pa čak i sa stvarima, konji mogu da lete, kapa nevidimka pomaže onome na čijoj je glavi, golubice se pretvaraju u lepe devojke, ljudi bezbedno silaze na morsko dno ili se nađu u donjem svetu, mogu da nauče da čitaju tuđe misli, a pomoću „besmrtne vode" mogu, iako raskomadani, i da ožive. Crni Arapin je zli, moćni demon koji baca čini na lepe devojke ili poseduje basnoslovna bogatstva. Svet je pun zlatnih grana, od zlata jabuka, zlatne pređe i zlatnih vretena. Postoji u bajkama i polje gde sunce nikad ne zalazi, i kula iza granica sveta. Postoje leteći ćilimi, postoje mačevi na koje se zečevi sami nabodu u šumi, ali i mačevi koji su nepobedivi, i bezbroj drugih natprirodnih ili neverovatnih zbivanja i elemenata. Ali postoje i mnogi realni, svakodnevni momenti: takvi su opisi putovanja, ratovanja, lova, zemljoradnje, ribolova, moreplovstva i drugih poslova.

Osobe koje pričaju ovakve bajke koje su u Grčkoj, začudo, namenjene i odraslima a ne samo deci (Grim je takve bajke zvao Naiztagsćep), veoma su cenjene od svojih slušalaca. To mogu biti muškarci, ali su ipak pretežno žene. Bajke su se u Grčkoj pričale, a kažu da se i danas po ostrvima još uvek kazuju, na raznim skupovima, u društvu, najčešće zimi, ali i na karavanskim putovanjima i dugim plovidbama morem. Ima lep opis pripovedanja u čudesnoj knjizi Eolska zemlja grčkog romansijera Ilje Venezija, odakle se vidi ne samo socijalna već i pedagoška uloga bajke i priče, o čemu je, uostalom, na svoj način govorio još Platon u Državi. Kako ističe etnolog D. Lukato, grčka bajka u celini izražava životni optimizam. Njen filozofski ton sugeriše da se sve u životu završava dobro, samo čoveku treba strpljenja i odvažnosti.

S obzirom na ovu notu naglašenog humanizma i poverenja u život, lakše se prihvataju mnoge surovosti i grubosti, po čemu se bajka možda može uporediti sa stripom ili sa crtanim filmom za decu.

Kako narodno stvaralaštvo ne voli samo maštu i zbilju, već i smešno, prevedene su i neke bajke o životinjama i neke zabavne pričice i anegdote, za čije se uključivanje u ovu knjigu posebno zalagao akademik Mega. Prilikom našeg poslednjeg razgovora u Atini, oktobra 1976. godine, čio i bodar, rekao mi je: „Unesite još šaljivih. Moji unučići uvek mole da im to čitam na kraju."

*

V prevodu grčkih bajki na srpskohrvatski jezik upotrebljeni su neki izrazi za koje je potrebno izvesno objašnjenje. Tako su zadržani stariji grčki nazivi za mere dram i oka, koji su, iako u drugoj srazmeri, postojali i u našem narodu, pa su zabeleženi i u Vukovom rečniku: „Oka ima četiri litre, a u svakoj litri sto drama." Zatim su ostavljenp neki zajednički, i grčki i srpskohrvatski, nazivi, na primer za novac, kao: dukat, florin, ai neki zajednički turcizmi.

Radi slikovitosti neke su reči iz bajki napisane u izvornom obliku, bez obzira na poreklo, kao što je izraz tepanja majci: mana, manula, ili neki nazivi kao Jungjormez ovasi (polje gde sunce nikad ne zalazi), Alorto Puri, dok su drugi, radi jasnosti prevedeni: Koutbaruirt;? „Hromi Daba“, AHHo^ouo? „Kukulele", RER^ČL}? „Graščić", „Šećer

ko“, 1'erotgkou.a'lo'^ „Lenji Gaša“, Ai&opba „Cvetana".

Neki izrazi, kao t a v e r n a „krčma" i sl., iako nisu prevođeni, neposredno su jasni čitaocu.

Grčka narodska parataksa i asindeton, kao i vrlo slobodna upotreba vremena, prevođeni su da budu u skladu s našim jezičkim osećanjem, a da ipak zadrže i izvesnu lokalnu boju originala. Pored toga se prevodilac čuvao nepotrebnog arhaizirinja koje je inače dosta često u prevođenju bajki. S obzirom da nema odgovarajućeg grčkosrpskohrvatskog rečnika, ponekad je bilo veoma teško odabrati pravo značenje nekog idioma, te mi je pomoć mladog solunskog filologa i istoričara Eli Skopetea bila dragocena. Pravo je zadovoljstvo da joj se zahvalim i na ovom mestu. Mnogo su mi pomogli u stilizaciji bajki na našem jeziku i Dušanka Maricki, saradnik Instituta za književnost u Beogradu, i moj petogodišnji sestrić Ivan. Njemu i njegovim malim drugovima i posvećena je ova knjiga.

Dr Ksenija Maricki Gađanski